

การขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง : ศึกษา
เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ
REQUEST FOR A NEW TRIAL UNDER CIVIL PROCEDURE CODE :
COMPARATIVE STUDY THAI AND FOREIGN LAW

โดย

นางสาวสุทธาริณี ฤทัยวัฒนา
Miss. Suttarinee Ruethaiwattana

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขากฎหมายเอกชนและธุรกิจ
บัณฑิตวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
ปีการศึกษา 2558

การขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง : ศึกษา
เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขากฎหมายเอกชนและธุรกิจ
บัณฑิตวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
ปีการศึกษา 2558

REQUEST FOR A NEW TRIAL UNDER CIVIL PROCEDURE CODE :
COMPARATIVE STUDY THAI AND FOREIGN LAW

By

Miss. Suttarinee Ruethaiwattana

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master Degree of Law
Private and Business Law
Graduate School, Faculty of Law
Siam University

2015

บทคัดย่อ

เรื่อง : การขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ
โดย : นางสาวสุทธาริณี ฤทัยวัฒนา
ชื่อปริญญา : นิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอก : กฎหมายเอกชนและกฎหมายธุรกิจ
อาจารย์ที่ปรึกษา: ผศ.ดร.ทวีพฤทธิ ศิริศักดิ์บรรจง

การขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นถูกจำกัดแต่โดยการที่คู่ความที่แพ้คดีในศาลชั้นต้น เนื่องจากตนมิได้เข้ามาต่อสู้ในกระบวนการพิจารณาภายในระยะเวลาที่กำหนด เช่น จำเลยไม่ยื่นคำให้การแก้คดี หรือในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันนัดสืบพยานครั้งแรก เป็นต้น คู่ความดังกล่าวยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ โดยคู่ความฝ่ายที่แพ้คดีแสดงให้ศาลเห็นว่าตนมิได้ตั้งใจขาดนัดยื่นคำให้การ หรือขาดนัดพิจารณา หรือมีเหตุสมควรประการอื่น ทั้งนี้การขอพิจารณาใหม่อาจจะกระทำได้ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้นและภายหลังจากที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดนั้นแพ้คดี การขอพิจารณาใหม่ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาโดยขาดนัด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้มีขึ้นเพื่อแก้ไขกระบวนการพิจารณาของศาลที่มุ่งดำเนินคดีโดยรวบรัด แต่มิใช่เป็นการขอให้พิจารณาใหม่ภายหลังจากที่คำพิพากษาของศาลแพ่งนั้นถึงที่สุด หรือเป็นที่ยุติแล้วดังเช่นการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ หรือการขอพิจารณาคดีปกครองใหม่ ดังนั้นเมื่อคำพิพากษาในคดีแพ่งถึงที่สุดแล้วจะขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ แม้ว่าต่อมาภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว ปรากฏว่าคำพิพากษานั้นมีความผิดพลาดที่เกิดจากการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของตุลาการ กรณีพบบพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ หรือคู่ความพบบพยานหลักฐานใหม่ที่เป็นสาระสำคัญแห่งการพิจารณาคดี อันมีผลให้คำพิพากษาของศาลเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญก็ตาม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเกี่ยวกับการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศกับการขอศาลพิจารณาคดีใหม่ในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่าการขอพิจารณาคดีใหม่มีหลักเกณฑ์ปรากฏไว้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน และฝรั่งเศส มีเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ที่แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย เช่น การพบบพยานหลักฐานใหม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ยุติไปแล้ว อันมีผลต่อการพิพากษาใหม่ หรือเมื่อปรากฏภายหลังจากมีคำพิพากษาศาลแล้วว่า ศาลได้มีคำพิพากษาไปโดยกลฉ้อฉลของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และคำพิพากษานั้นเป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายที่ฉ้อฉลนั้น และความชัดเจนในเรื่องระยะเวลาการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยอาศัยเหตุดังกล่าว

ข้างต้นนั้นเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม

ดังนั้นเพื่อให้การขอพิจารณาคดีใหม่ของไทยนั้นมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับ
วัตถุประสงค์ของระบบวิธีพิจารณามากขึ้น รวมถึงเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงควรนำเหตุแห่งการ
ขอพิจารณาคดีใหม่ตามกฎหมายต่างประเทศมาปรับใช้กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
ของไทยซึ่งเป็นการเยียวยาคู่ความให้ได้รับความยุติธรรม

ABSTRACT

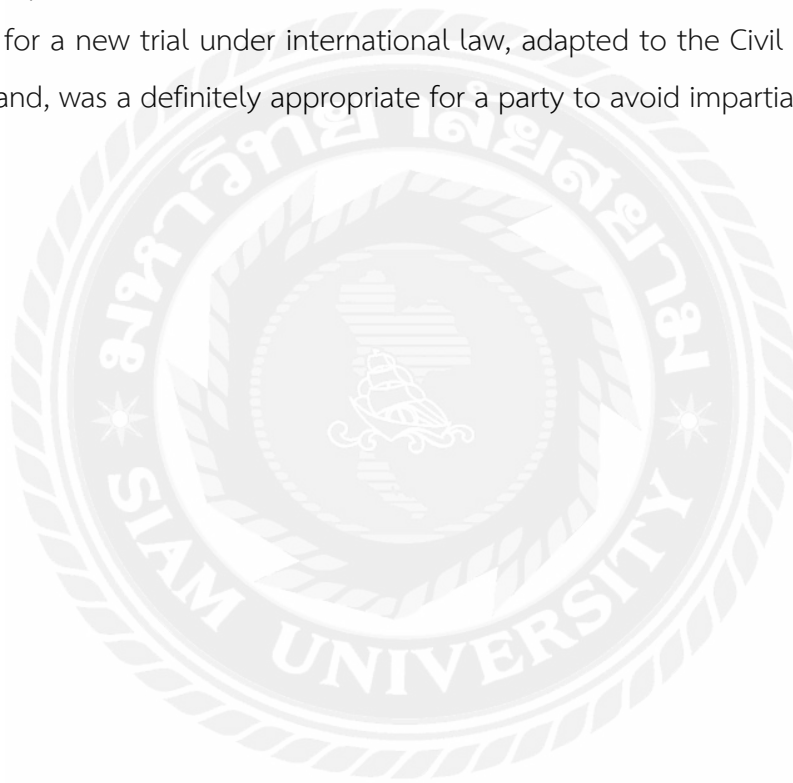
Title : Request for a New Trial under Civil Procedure Code : Comparative
Study Thai and Foreign Law
By : Miss. Suttarinee Ruethaiwattana
Degree : Master Degree of Law
Major Field : Private and Business Law
Thesis Advisor : Asst. Prof. Dr. Tavephut Sirisakbanjong

The request for a new trial under the Code of Civil Procedure is limited only by the parties that lost the case in court for the reason that they did not come to fight in the proceedings within a specified period; for example, the defendant did not file a statement of defense or in cases where one party is unavailable for first hearing date. Said parties can lodge request for new adjudication. The parties that lost the case show the court that they did not intentionally miss filing date of the statement or appointment. The request for reconsideration may be made during the hearing of the trial court and later the Court of First Instance, ruled to the parties on the appointment of losing the case. The request for reconsideration under consideration by the lack of provisions on the appointment is meant to resolve the proceedings of court proceedings aimed at the postgame according to the Code of Civil Procedure. A request for reconsideration after the final verdict, closed cases, a request to renew a criminal case comes up for reconsideration and a judicial ruling request are objectionable. Although the judgment in the civil case ultimately would not request a new trial, the court ruled judgment later. It appears that the judgment is a mistake caused by the diagnosis of the facts of the judiciary. Cases of false testimony or the parties finding new evidence that is the essence of the trial has resulted in a change in judgment of the Court.

The objective of this research was to compare between the ideas about requesting for a new trial in a foreign court for a new trial in Thailand. From the study, requesting for a new trial was clearly stated in countries like America, England, Germany and France. The causes of new trial request were varied, which was dissimilar to Code of Civil Procedure of Thailand; for instance, to find new

evidence of the facts and law termination. These two examples influenced new judges or appeared after the Supreme Court orders, that the court had sentenced the trickery to any party. Also, the sentences were beneficial to the fraudulent parties and clarification on the timing of the request for a new trial based on the above was accurate timing.

Thus, to provide request a new trial in Thailand that is effective and consistent with the objectives of the system to consider becoming more, including to solve the problems mentioned above. Therefore should studying the reasons of the request for a new trial under international law, adapted to the Civil Procedure Code of Thailand, was a definitely appropriate for a party to avoid impartiality.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือและกำลังใจอันมีคุณค่ายิ่งจาก ท่านผู้มีพระคุณหลายๆ ท่าน ผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร.จุมพต สายสุนทร เป็นอย่างสูงที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ช่วย ศาสตราจารย์ ดร.ทวีพฤทธ์ ศิริศักดิ์บรรจง ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านเป็นผู้ให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางการจัดทำวิทยานิพนธ์ด้วยความเมตตา ตลอดจนได้กรุณาเสียสละ เวลาอันมีค่าของท่านพิจารณาตรวจสอบงาน รวมทั้งให้ความรู้ คำปรึกษาและข้อแนะนำในการ ปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จไปได้ด้วยดี

ผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์เพชร จารุสกุล และอาจารย์ ดร.ยุทธนา ศรีสวัสดิ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่งรับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และได้ให้ คำแนะนำ รวมทั้งข้อคิดเห็นต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความ ถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์ ที่ท่านได้กรุณาสละเวลา อันมีค่าให้ความรู้เกี่ยวกับระบบวิธีพิจารณาความแพ่งและคำแนะนำต่างๆ แก่ผู้เขียน ซึ่งทำให้ผู้เขียน สามารถเข้าใจระบบวิธีพิจารณาและนำไปปรับเขียนงานอย่างเป็นระบบได้มากขึ้น ทั้งท่านเป็นผู้ แนะนำให้ผู้เขียนได้เข้ามาศึกษาในระดับปริญญาโทและช่วยเหลือจนผู้เขียนประสบความสำเร็จใน การศึกษาดังที่ได้ตั้งใจไว้

ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยสยามที่เป็นสถาบันที่ให้ความรู้ และได้ให้ทุนการศึกษา แก่ผู้เขียนเป็นจำนวนครึ่งหนึ่งของการศึกษาทั้งหมด รวมทั้งเพื่อนๆ ทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้ คำปรึกษา และเป็นกำลังใจให้ผู้เขียนจนกระทั่งผู้เขียนทำวิทยานิพนธ์สำเร็จ

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา อันเป็นที่รักยิ่งของผู้เขียน ที่ได้ให้ โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้เขียนอย่างเต็มที่ โดยให้ความช่วยเหลือสนับสนุนผู้เขียนในทุกๆ ด้าน ให้ คำปรึกษาและคำแนะนำ ตลอดจนให้ความรักความเอาใจใส่และคอยเป็นกำลังใจให้แก่ผู้เขียนต่อสู้กับ อุปสรรคในการเรียนต่างๆ อย่างดีตลอดมา

อนึ่ง หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้สนใจ ผู้เขียนขอ มอบให้แก่บิดา มารดา ครูอาจารย์และผู้มีพระคุณแก่ผู้เขียนทุกๆ ท่าน ส่วนความผิดพลาดหรือ ข้อบกพร่องใดๆ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียวและขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

นางสาวสุทธารินี ฤทัยวัฒนา

3 พฤศจิกายน 2558

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(ค)
กิตติกรรมประกาศ.....	(จ)
สารบัญ.....	(ฉ)
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.4 สมมติฐานของการศึกษา.....	3
1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา.....	4
บทที่ 2 แนวคิด กระบวนการดำเนินคดีแพ่งและหลักการขอให้ศาลมีการพิจารณาคดีใหม่.....	5
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาคดี.....	6
2.2 กระบวนการดำเนินคดีแพ่ง.....	8
2.2.1 การดำเนินคดีแพ่งก่อนศาลนั่งพิจารณาคดี.....	11
2.2.1.1 การตรวจคำฟ้อง.....	11
2.2.1.2 การแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดี.....	13
2.2.1.3 สิทธิของคู่ความในกระบวนการพิจารณา.....	14
2.2.1.4 การจัดทำสรุปข้อเท็จจริง.....	16
2.2.2 การดำเนินคดีแพ่งในชั้นศาลนั่งพิจารณาคดี.....	16
2.2.2.1 การนั่งพิจารณาคดี.....	17
2.2.2.2 กระบวนการพิจารณา.....	17
(1) นิติสัมพันธ์ของกระบวนการพิจารณา.....	17

(2) ความหมายของกระบวนการพิจารณา.....	18
(3) ประเภทกระบวนการพิจารณา.....	19
2.2.3 คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาด.....	21
2.2.3.1 หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา.....	21
2.2.3.2 การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี.....	26
2.2.3.3 ผลของคำพิพากษา.....	29
(1) หลักทั่วไปว่าด้วยผลของคำพิพากษา.....	29
(2) ผลของคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง พ.ศ. 2477.....	29
2.2.4 การคัดค้านคำพิพากษา.....	30
2.2.4.1 หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการคัดค้านคำพิพากษาของศาล.....	31
2.2.4.2 เหตุผลที่ต้องมีการคัดค้านคำพิพากษา.....	32
2.2.4.3 วัตถุประสงค์ของการคัดค้านคำพิพากษาของศาล.....	33
2.2.4.4 การรับรองสิทธิการคัดค้านคำพิพากษาของศาล.....	34
2.2.5 รูปแบบการเพิกถอนคำพิพากษา.....	35
2.2.5.1 การอุทธรณ์ฎีกา.....	35
2.2.5.2 การขอพิจารณาคดีใหม่.....	36
2.2.5.3 การเพิกถอนคำพิพากษา.....	36
2.2.6 หลักการขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แพ่ง.....	37
2.2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างการขอพิจารณาคดีใหม่กับการฟ้องซ้ำ ฟ้องซ้อน และการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ.....	38

บทที่ 3 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับการขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ของต่างประเทศ และประเทศไทย.....	41
3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	45
3.2 ประเทศอังกฤษ.....	48
3.3 ประเทศเยอรมัน.....	49
3.3.1 การฟ้องขอให้ศาลแสดงความเป็นโมฆะของคำพิพากษา (nichtigkeitsklage).....	49
3.3.2 การฟ้องเพื่อรื้อฟื้นกระบวนการพิจารณาใหม่ (restitutionsklage).....	50

3.4 ประเทศฝรั่งเศส.....	52
3.5 การขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ตามพระราชบัญญัติ รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526.....	54
3.6 การขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่ตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542.....	62
3.6.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปในการยื่นคำขอพิจารณาคดีปกครองใหม่.....	62
3.6.1.1 ลักษณะของคำพิพากษาหรือคำสั่งที่สามารถยื่นคำขอให้ศาล พิจารณาพิพากษาคดีใหม่ได้.....	62
3.6.1.2 ผู้มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดี ใหม่.....	64
3.6.1.3 ผู้ที่ยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ จะต้องมิได้มีส่วนผิดที่ไม่ได้อ้างเหตุแห่งการขอให้ศาลพิจารณา พิพากษาคดีใหม่ในการพิจารณาคดีครั้งที่แล้ว.....	66
3.6.1.4 กำหนดระยะเวลาในการขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่ง ชี้ขาดคดีปกครองใหม่.....	68
3.6.2 เหตุในการยื่นคำขอให้ศาลพิพากษาคดีใหม่.....	69
3.6.2.1 ศาลปกครองฟังข้อเท็จจริงผิดพลาดหรือมีพยานหลักฐานใหม่อัน อาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไปใน สาระสำคัญ.....	69
3.6.2.2 คู่กรณีที่แท้จริงหรือบุคคลภายนอกนั้นมิได้เข้ามาในการดำเนิน กระบวนการพิจารณาคดีหรือได้เข้ามาแล้วแต่ถูกตัดโอกาสโดยไม่ เป็นธรรมในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา.....	72
3.6.2.3 มีข้อบกพร่องสำคัญในกระบวนการพิจารณาคดีที่ทำให้ผล ของคดีไม่มีความยุติธรรม.....	73
3.6.2.4 คำพิพากษาหรือคำสั่งได้ทำขึ้นโดยอาศัยข้อเท็จจริงหรือข้อ กฎหมายใดและต่อมาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้น เปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญซึ่งทำให้ผลแห่งคำพิพากษาหรือ คำสั่งขัดกับกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น.....	76
3.6.3 ผลของคำสั่งศาลปกครองที่สั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีใหม่.....	77
3.7 การขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	77

3.7.1 การขอให้พิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษา.....	79
3.7.2 การขอให้พิจารณาคดีใหม่หลักจากศาลมีคำพิพากษา.....	81
บทที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบการขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีใหม่ในต่างประเทศและ ไทย.....	86
4.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปในการยื่นคำขอพิจารณาคดีใหม่.....	88
4.1.1 การขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่.....	88
4.1.2 ผู้มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่.....	90
4.1.3 กำหนดระยะเวลาในการยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่.....	91
4.2 เหตุในการยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่.....	93
4.3 เปรียบเทียบการขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ ตาม พระราชบัญญัติอื่น.....	95
4.4 วิเคราะห์ปัญหาข้อจำกัดการขอพิจารณาคดีใหม่กับกลุ่มประเทศที่เลือกศึกษา....	98
4.4.1 ปัญหาข้อจำกัดกรณีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาล..	98
4.4.2 ปัญหาข้อจำกัดกรณีการกระทำโดยทุจริตของคู่ความ.....	99
4.4.3 ปัญหาข้อจำกัดกรณีเหตุและเงื่อนไขแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่.....	100
4.4.4 ปัญหาการค้นพบพยานหลักฐานใหม่.....	101
4.5 ข้อดีและข้อเสียในการอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่	
4.5.1 ข้อดี.....	103
4.5.2 ข้อเสีย.....	103
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	104
5.1 บทสรุป.....	104
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	109
บรรณานุกรม.....	111
ประวัติการศึกษา.....	116

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการพิจารณาคดีแพ่งมีจุดเริ่มต้นโดยการยื่นฟ้องคดีหรือร้องขอต่อศาล และไปสิ้นสุดที่การวินิจฉัยชี้ขาดของศาลซึ่งในระหว่างนั้นอาจมีเหตุการณ์ต่างๆ ที่ทำให้กระบวนการพิจารณาต้องสิ้นสุดลงก่อนที่ศาลจะวินิจฉัยชี้ขาด ในช่วงระหว่างระยะเวลาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างคู่ความ ซึ่งเรียกว่า “ความสัมพันธ์ทางคดี” (li lien d'instance) ซึ่งเป็นคนละส่วนกับความสัมพันธ์ทางกฎหมายซึ่งเป็นที่มาของคดี และความสัมพันธ์ทางคดีดังกล่าวยังก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่หรือภาระผูกพันระหว่างผู้พิพากษากับคู่ความและระหว่างคู่ความด้วยกันอีกด้วย เช่น คู่ความแต่ละฝ่ายมีสิทธิได้รับสำเนาเอกสารจากอีกฝ่ายหนึ่ง สิทธิในการต่อสู้คดี สิทธิในการโต้แย้งคัดค้าน สิทธิในการที่จะชี้แจงด้วยวาจา เป็นต้น ส่วนผู้พิพากษามีหน้าที่พิพากษาชี้ขาดปัญหาของคดี

เนื่องจากหลักการที่สำคัญอย่างหนึ่งในระบบวิธีพิจารณา คือ การอำนวยความสะดวก ยุติธรรมให้แก่ประชาชนที่เข้ามาในกระบวนการพิจารณาซึ่งความยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็แต่โดยการวินิจฉัยสั่งการที่ได้มาจากการรับฟังข้อเท็จจริง หรือพยานหลักฐานที่ถูกต้องครบถ้วนเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นความบกพร่องในการรับฟังข้อเท็จจริง หรือการรับฟังพยานหลักฐานที่ผิดพลาดซึ่งการปล่อยให้คำพิพากษาหรือคำสั่งที่เกิดจากการวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่ผิดพลาดนั้นยังมีผลบังคับอยู่ต่อไปโดยไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยาให้ถูกต้องแล้วก็จะทำให้ไม่สามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นจึงเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพิจารณา เนื่องจากคู่ความอาจใช้สิทธิโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เพื่อให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งที่แตกต่างออกไปซึ่งได้แก่ การอุทธรณ์ฎีกา การขอให้พิจารณาคดีใหม่ เป็นต้น

การขอพิจารณาใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ การที่คู่ความที่แพ้คดีในศาลชั้นต้น เนื่องจากตนมิได้เข้ามาต่อสู้ในกระบวนการพิจารณาภายในระยะเวลาที่กำหนด เช่น จำเลยไม่ยื่นคำให้การแก้คดี หรือในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันนัดสืบพยานครั้งแรก เป็นต้น คู่ความดังกล่าวยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ โดยคู่ความฝ่ายที่แพ้คดีแสดงให้ศาลเห็นว่าตนมิได้ตั้งใจขาดนัดยื่นคำให้การ หรือขาดนัดพิจารณา หรือมีเหตุสมควรประการอื่น ทั้งนี้การขอให้พิจารณาใหม่อาจจะกระทำได้ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้นและภายหลังจากที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดแพ้คดี การขอพิจารณาใหม่ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาโดยขาดนัด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้มีขึ้นเพื่อแก้ไขกระบวนการพิจารณาของศาลที่

มุ่งดำเนินคดีโดยรวบรัด แต่มิใช่เป็นการขอให้พิจารณาใหม่ภายหลังจากที่คำพิพากษาของศาลแพ่งนั้นถึงที่สุด หรือเป็นที่ยุติแล้วดังเช่นการขอให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ หรือการขอพิจารณาคดีปกครองใหม่ ดังนั้นเมื่อคำพิพากษาในคดีแพ่งถึงที่สุดแล้วจะขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้¹

จากการศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับกรขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ในระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของต่างประเทศแล้ว การขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่นั้นมีหลักเกณฑ์ในการขอพิจารณาคดีใหม่ที่ระบุไว้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมันและฝรั่งเศส มีเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ที่แตกต่างกันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 ของไทย เช่น การพบพยานหลักฐานใหม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ยุติไปแล้ว อันมีผลต่อการพิพากษาใหม่หรือเมื่อปรากฏภายหลังจากมีคำพิพากษาศาลแล้วว่า ศาลได้มีคำพิพากษาไปโดยกลฉ้อฉลของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และคำพิพากษานั้นเป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายที่ฉ้อฉลนั้น และความชัดเจนในเรื่องระยะเวลาการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยอาศัยเหตุดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมจะเห็นได้ว่าเหตุแห่งการขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยมีความแตกต่างจากระบบกฎหมายของต่างประเทศ จึงเป็นปัญหาที่น่าสนใจที่ควรทำการศึกษาในรายละเอียดต่อไป นอกจากนี้ยังมีประเด็นปัญหาว่าการขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาคดีหรือคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 นั้นไม่เกิดการเยียวยา คู่ความในคดีอย่างเพียงพอ ซึ่งคู่ความต้องเสียหายแม้จะเป็นความเสียหายทางทรัพย์สินก็ตาม แต่ปัญหาดังกล่าวจะทำให้ขัดกับหลักความยุติธรรมที่ประชาชนควรได้รับ จึงเป็นปัญหาที่จะต้องทำการศึกษาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ในระบบกฎหมายทั้งของต่างประเทศ และรวมทั้งกฎหมายหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่กับการขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ของไทย เพื่อที่จะนำมาเป็นแนวทางแก่การนำกฎหมายดังกล่าวไปใช้ในทางปฏิบัติ ตลอดจนเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวให้มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและเหมาะสมต่อไป

¹ แก้วกานต์ ปิ่นแก้ว, “การขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), น.21.

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิด และหลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศ

1.2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวคิดและหลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับการขอพิจารณาคดีใหม่ในประเทศไทย

1.2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดเกี่ยวกับการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศกับการขอศาลพิจารณาคดีใหม่ในประเทศไทย

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 จะทำการศึกษาหลักเกณฑ์ทั่วไปของการขอพิจารณาคดีใหม่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศส ตามลำดับ

1.3.2 จะทำการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายวิธีพิจารณาความอื่นเพื่อค้นหาเหตุที่กฎหมายกำหนดให้มีการยื่นคำขอพิจารณาพิพากษาคดีใหม่ได้ ทั้งนี้เพื่อนำมาพิจารณาถึงความเหมาะสมในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่อไป

1.3.3 มุ่งศึกษากระบวนการขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477

1.4 สมมติฐานของการศึกษา

การขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 ในปัจจุบันมีปัญหาในเรื่องหลักเกณฑ์การขอให้พิจารณาคดีขึ้นใหม่ที่มีเงื่อนไขในการขอพิจารณาคดีใหม่ให้สิทธิแก่คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีในศาลชั้นต้นที่มีได้เข้ามาต่อสู้ในกระบวนการพิจารณาตามที่ศาลกำหนดเท่านั้น ก่อให้เกิดปัญหาในทางพิจารณาวินิจฉัยคดีและเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการขอพิจารณาคดีใหม่เปรียบเทียบกับ การขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศและตามกฎหมายอื่นจะทำให้สามารถกำหนดแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเหมาะสม และเป็นประโยชน์ในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง อันเป็นการสร้างคามยุติธรรมให้แก่ประชาชนต่อไป

1.5 วิธีการดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) กล่าวคือ จะเป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบทกฎหมาย ตำรา วิทยานิพนธ์ บทความทางกฎหมาย และคำพิพากษาของศาลทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการขอพิจารณาคดีใหม่

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1.6.1 ทำให้ทราบถึงแนวความคิดและหลักเกณฑ์ทั่วไปในการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศ

1.6.2 ทำให้ทราบถึงปัญหา และข้อบกพร่องของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขอพิจารณาคดีใหม่เพื่อสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและเพื่อประโยชน์ในกระบวนการพิจารณาคดีให้มีความชัดเจนและเหมาะสมต่อไป

1.6.3 ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการขอพิจารณาคดีใหม่ในระบบกฎหมายต่างประเทศและการขอพิจารณาคดีใหม่ในไทย

บทที่ 2

แนวคิด กระบวนการดำเนินคดีแพ่งและหลักการขอให้ศาลมีการพิจารณาคดีใหม่

กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย เดิมไม่ได้มีการรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่แต่กระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายลักษณะรับฟ้อง ลักษณะตระลาการ เป็นต้น ต่อมาใน ร.ศ. 115 ก็ได้มีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่งออกใช้ในลักษณะรวบรวมบรรดากฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งเข้าไว้เป็นหมวดหมู่ แต่ก็ยังมีลักษณะเป็นกฎหมายที่ใช้กันไปพลางๆ ก่อนชั่วคราวเท่านั้น ต่อมาใน ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) จึงได้ประกาศพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาและพิพากษาคดีเรื่อยๆ มา เมื่อพบข้อขัดข้องใดล่งพันสมัยขัดต่อความยุติธรรมก็มีการประกาศแก้ไขเพิ่มเติมเป็นครั้งเป็นคราวต่อๆ มาหลายครั้ง เช่น พระราชบัญญัติลักษณะฎีกาอุทธรณ์ พ.ศ. 2457 พระราชบัญญัติลักษณะฎีกาอุทธรณ์แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2461-2469 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่งแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2473 พระราชบัญญัติลักษณะอุทธรณ์ พ.ศ. 2473 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่งแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2474 ครั้งต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2477 ได้มีการตราประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งขึ้นใช้บังคับโดยรวบรวมเอาบรรดากฎหมายต่างๆ ทั้งในทางหลักวิชาการและในทางปฏิบัติให้บริบูรณ์ยิ่งขึ้นกว่าก่อนเรื่องมาจนปัจจุบัน¹

การร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2455 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยนายริวิแอร์ ซึ่งเป็นนักกฎหมายฝรั่งเศสเป็นผู้เริ่มต้นร่างโดยอาศัยพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 127 และพระราชบัญญัติลักษณะพยาน ร.ศ. 113 เป็นหลัก และเพิ่มเติมบทบัญญัติบางส่วนจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศสและกฎหมายข้อบังคับว่าด้วยวิธีพิจารณาในศาลกงสุลของอังกฤษในประเทศไทย พ.ศ. 2451 ต่อมาใน พ.ศ. 2457 นายชาร์ล แลเวส์ก เป็นผู้ร่างสืบต่อมาโดยอาศัยร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเดิมของนายริวิแอร์²

---

¹ สุรชัย สุวรรณปรีชา, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 2, พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546), น.4-5.

² สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 70 ปีสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2546), น.55.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้ประกาศใช้บังคับมาตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478³ และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้ง การแก้ไขเพิ่มเติมแต่ละครั้งเป็นไปด้วยเหตุผลต่างๆ กันไป รวมทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม หลังการปฏิรูประบบราชการที่กำหนดให้สำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานธุรการอิสระของศาลยุติธรรม⁴

ดังนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในสมัยก่อนนั้นได้มีการรวบรวมหมวดหมู่ไว้เป็นระเบียบแบบแผน จะแบ่งออกเป็นลักษณะซึ่งแต่ละลักษณะนั้นจะกระจายกันออกไป การใช้กฎหมายในสมัยนั้นจะต้องหยิบใช้ให้ถูกกับลักษณะที่ได้ตั้งไว้ ต่อมาได้พัฒนาโดยการนำบทบัญญัติในลักษณะต่างๆ มาจัดรวบรวมกันเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งยังไม่สมบูรณ์มากนัก ปัจจุบันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายอื่นๆ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาคดี

กระบวนการพิจารณาคดีแพ่งนั้นเป็นกระบวนการยุติธรรมทางศาล เป็นบริการที่สำคัญของรัฐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อให้เกิดความยุติธรรม อันจะนำมาซึ่งความสงบสุขในสังคม เนื่องจากความจริงแล้วความยุติธรรมมิได้ขึ้นอยู่กับหลักกฎหมายสารบัญญัติที่ได้กำหนดสิทธิต่างๆ ของปัจเจกบุคคลแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความในศาลที่เป็นส่วนช่วยให้สิทธิต่างๆ ดังกล่าวสามารถบังคับใช้หรือบรรลุผลเป็นรูปธรรมได้ ดังนั้นเพื่อให้เป็นหลักประกันความยุติธรรมและเป็นการประกันสิทธิในชั้นศาลให้แก่ประชาชน กฎหมายจึงกำหนดให้มีการแบ่งศาลออกเป็นหลายชั้น เช่น ในระบบศาลยุติธรรมมีการแบ่งศาลออกเป็นสามชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ซึ่งการแบ่งศาลเป็นชั้นต่างๆ นี้ก็เพื่อให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการศาลสูงขึ้นไปซึ่งมีประสบการณ์มากกว่าช่วยตรวจสอบความถูกต้อง ตลอดจนดูแลและแก้ไขข้อผิดพลาดบกพร่องในการตัดสินหรือการวินิจฉัยของศาลที่อยู่ต่ำกว่านั่นเอง⁵ ซึ่งหลักการนี้เป็นหลักการเบื้องต้นในการตรวจสอบการใช้อำนาจตุลาการ เพราะการใช้อำนาจทางตุลาการของศาลไม่ว่าจะเป็นกรณีการ

³ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477, มาตรา 3.

⁴ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2543.

⁵ บรรเจิด สิงคะเนติ, การใช้สิทธิทางศาลของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมาตรา 28 ในกรณีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2551), น.242.

มีคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลล้วนมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของคู่ความในคดีทั้งสิ้น ซึ่งในทางปฏิบัติการใช้อำนาจของศาลอาจเป็นการตัดสินที่ผิดพลาดได้ และในกรณีที่คำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาที่ไม่อาจอุทธรณ์โต้แย้งได้อีกต่อไป ย่อมถือว่าคำพิพากษานั้นถึงที่สุดแล้วผูกพันศาลและคู่ความในคดี คู่ความในคดีจะฟ้องร้องเป็นคดีใหม่ในประเด็นที่ศาลได้วินิจฉัยไปแล้วไม่ได้ และศาลจะต้องผูกพันกับคำพิพากษาดังกล่าวจะกลับแก้ไขคำพิพากษาดังกล่าวเองไม่ได้ แม้ศาลจะได้เห็นถึงความผิดพลาดในคำพิพากษานั้น ซึ่งเราเรียกหลักที่ศาลและคู่กรณีต้องผูกพันกับคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วผูกพันศาลและคู่ความในคดี คู่ความในคดีจะฟ้องร้องเป็นคดีใหม่ในประเด็นที่ศาลได้วินิจฉัยไปแล้วไม่ได้ และศาลจะต้องผูกพันกับคำพิพากษาดังกล่าวจะกลับแก้ไขคำพิพากษาดังกล่าวเองไม่ได้ แม้ศาลจะได้เห็นถึงความผิดพลาดในคำพิพากษานั้น ซึ่งเราเรียกหลักที่ศาลและคู่กรณีต้องผูกพันกับคำพิพากษาถึงที่สุดว่า หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) หลักนี้เป็นหลักทั่วไปของกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความเกิดจากแนวความคิดว่าข้อความในคำพิพากษาของศาลกษัตริย์มีความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งทุกคนต้องผูกพันและปฏิเสธไม่ได้ แม้บุคคลจะไม่ต้องผูกพันหรืออาจปฏิเสธคำพิพากษาศาลอื่นๆ ได้ก็ตามข้อความทุกอย่างที่ถูกบันทึกไว้ในคำพิพากษามีผลเป็นคำพิพากษาและต้องรับฟังเป็นที่ยุติ บางครั้งเรียกหลักนี้ว่า “หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา”⁶ และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า คำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุดแล้วนั้นเป็นสิ่งที่ชี้ขาดว่า สิทธิหน้าที่ของบุคคลในทางกฎหมายมีอยู่อย่างไร คำพิพากษานั้นจะถูกหรือผิดอย่างไรในทางกฎหมายก็ตาม โดยปกติแล้วก็ย่อมมีผลผูกพันบรรดาคู่กรณีในคดี ข้อพิพาททางกฎหมายย่อมยุติลงตามการชี้ขาดคดีของศาลซึ่งถึงที่สุดและคำพิพากษาดังกล่าวย่อมเป็นฐานแห่งการบังคับคดีตลอดจนการกล่าวอ้างของคู่กรณีในคดีต่อไป คุณค่าของการต้องยอมรับคำพิพากษาของศาลก็คือ ความมั่นคงแห่งนิติฐานะของบุคคล อันมีผลบั่นปลายในการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในระบบกฎหมาย⁷

⁶ Fleming James, Jr and Geoffrey C. Harzard, Jr. Civil Procedure, 2 nd. Ed., (Boston : Little, Brown and company, 1997), p.527 อ้างใน ไกรพันธ์ พรหมานุกูล, “การแก้ไขคำพิพากษาที่ผิดพลาดหรือผิดพลาดเล็กน้อย ตามมาตรา 143 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), น.20.

⁷ วรเจตน์ ภาศิริรัตน์, “การลบล้างคำพิพากษาที่ขัดต่อหลักการพื้นฐานของกฎหมายและความยุติธรรม”, สืบค้นเมื่อวันที่ วันที่ 7 มกราคม 2557 http://www.enlightenedjurists.com/vblog_print/41.

ดังนั้นกระบวนการพิจารณาคดีเป็นกระบวนการยุติธรรมทางศาล นำมาซึ่งความสงบสุขในสังคม แต่ความยุติธรรมมิได้ขึ้นอยู่กับหลักกฎหมายสารบัญญัติที่ได้กำหนดสิทธิต่างๆ ของปัจเจกบุคคลอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับวิธีพิจารณาความในศาลที่เป็นส่วนช่วยให้สิทธิต่างๆ สามารถบังคับใช้หรือบรรลุผลได้ กฎหมายจึงกำหนดให้มีการแบ่งศาลออกเป็นหลายชั้น เพื่อให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการศาลสูงซึ่งมีประสบการณ์มากกว่าช่วยตรวจสอบความถูกต้อง แต่อย่างไรก็ดีการใช้อำนาจทางตุลาการนั้นย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของคู่ความในคดีทั้งสิ้น เมื่อคำพิพากษามีความผิดพลาดศาลและคู่ความต้องผูกพันกับคำพิพากษา คู่ความจะฟ้องร้องเป็นคดีใหม่ในประเด็นที่ศาลได้วินิจฉัยไปแล้วไม่ได้และศาลก็มีอาจกลับ แก้ไขคำพิพากษานั้นได้

2.2 กระบวนการดำเนินคดีแพ่ง

กฎหมายเอกชนเป็นกฎหมายที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคล กล่าวโดยทั่วไปกฎหมายเอกชน คือ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั่นเอง แต่การมีเพียงกฎหมายที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลไว้ลอยๆ โดยไม่มีกฎหมายที่กำหนดกระบวนการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่กฎหมายเอกชนได้กำหนดไว้ควบคู่กันไปด้วยนั้น ย่อมไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้สังคมสงบสุขและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

ดังนั้น จึงมีกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์และกระบวนการบังคับให้เป็นไปตามสิทธิและหน้าที่ในทางกฎหมายเอกชน ก็คือ “กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง”

“กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง” คือ บทบัญญัติทั้งหลายที่วางหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแพ่ง ซึ่งคดีแพ่งเป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับเอกชน คดีแพ่งจึงเป็นเรื่องส่วนบุคคล เมื่อวิธีพิจารณาความแพ่งเป็นกระบวนการที่จะชี้ขาดตัดสินเรื่องที่เอกชนพิพาทกัน การดำเนินคดีแพ่งทั้งหมดจึงตกเป็นภาระหน้าที่ของคู่ความในคดี กล่าวคือ การที่จะนำเรื่องใดเข้ามาเป็นคดีในศาลไม่ว่าจะเป็นเรื่องข้อพิพาทหรือเรื่องของพยานหลักฐาน ย่อมตกอยู่ในความรับผิดชอบสุดท้ายของคู่ความ⁸ ในการพิจารณาและทำความเข้าใจกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยในอันที่จะวิเคราะห์ เห็นว่าความรับผิดชอบในการตรวจสอบความจริงตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยในปัจจุบันนั้น จำเป็นต้องกล่าวถึง “หลักการดำเนินคดี” (verfahrensprinzip) ซึ่งหลักมีดังนี้

⁸ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคการดำเนินคดี, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2548), น.29-35.

(1) หลักการตรวจสอบ ในการดำเนินคดีตามหลักการตรวจสอบ ศาลจะเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องข้อเท็จจริงทั้งหมด กล่าวคือ การตรวจสอบข้อเท็จจริงของเรื่องเป็นหน้าที่ของศาลโดยไม่ขึ้นอยู่กับคู่ความ และศาลต้องตรวจสอบความจริงในเรื่องอย่างถ่องแท้ กล่าวคือ เกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ ที่จำเป็นสำหรับการวินิจฉัยคดีและพยานหลักฐานต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการวินิจฉัยคดีย่อมตกเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องดำเนินการเองทั้งสิ้น

(2) หลักความตกลง เป็นหลักที่ตรงข้ามกับหลักการตรวจสอบ กล่าวคือ “หลักความตกลง” คู่ความเท่านั้นที่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในเรื่องข้อเท็จจริงทั้งปวง และเป็นความรับผิดชอบของคู่ความโดยลำพังตนเอง ในการดำเนินคดีตามหลักการนี้ ศาลมีอำนาจชี้ขาดตัดสินคดีเฉพาะในสิ่งที่คู่ความนำเสนอเข้ามาในคดีเท่านั้น ศาลไม่มีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมโดยลำพังตนเอง

เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย มาตรา 172 วรรคสอง บัญญัติว่า “คำฟ้อง” ต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์และคำขอบังคับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นนั้น”

มาตรา 177 วรรคสอง บัญญัติว่า “ให้จำเลยแสดงโดยแจ้งชัดในคำให้การว่า จำเลยยอมรับหรือปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์ทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วน รวมทั้งเหตุแห่งการนั้น”

และมาตรา 84 บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างข้อเท็จจริงอย่างใดๆ เพื่อสนับสนุนคำฟ้องคำให้การของตน ให้หน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้นตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างแต่ว่า

(1) คู่ความไม่ต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นที่รู้จักอยู่ทั่วไปหรือซึ่งไม่อาจโต้แย้งได้หรือซึ่งศาลเห็นว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้รับแล้ว

(2) ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายเป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์แต่เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว”

จะเห็นได้ว่าคู่ความต้องรับผิดชอบในความสมบูรณ์ของเรื่องหรือของข้อเท็จจริง และข้อเท็จจริงใดในฟ้องที่จำเลยไม่ปฏิเสธ กฎหมายถือว่าจำเลยยอมรับตามนั้นและข้อเท็จจริงใดที่คู่ความรับกันแล้วก็ไม่ต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานกันอีกต่อไป ในกรณีที่จำเลยไม่ปฏิเสธหรือคู่ความรับกันแล้วนั้น กฎหมายถือว่าความจริงเป็นไปตามที่ไม่ได้โต้แย้งหรือตามที่ยอมรับกันนั้น ด้วยเหตุนี้ศาลจึงมีหน้าที่เพียงต้องตรวจสอบความจริงของข้อเท็จจริงภายในกรอบที่คู่ความได้กำหนดเท่านั้น ซึ่งก็คือกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยคือ “หลักความตกลง” เป็นเกณฑ์สำคัญ

แม้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยจะยึด “หลักความตกลง” เป็นเกณฑ์สำคัญแต่ก็เชื่อว่ากฎหมายจะละเลย “หลักการตรวจสอบ”⁹ เพราะคดีแพ่งบางประเภทศาลใช้ “หลักการตรวจสอบ” ผสมผสานกับ “หลักความตกลง” ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 198 ทวิ วรรคหนึ่งและวรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดีโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การมิได้ เว้นแต่ศาลเห็นว่าคำฟ้องของโจทก์มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ในการนี้ศาลจะยกขึ้นอ้างโดยลำพังซึ่งข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้”

เพื่อประโยชน์ในการพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจสืบพยานเกี่ยวกับข้ออ้างของโจทก์หรือพยานหลักฐานอื่นไปฝ่ายเดียวตามที่เห็นว่าจำเป็นก็ได้ แต่ในคดีเกี่ยวกับสิทธิสภาพแห่งบุคคล สิทธิในครอบครัวหรือคดีเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ให้ศาลสืบพยานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม”

นั่นก็คือ คดีที่พิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ คดีเกี่ยวกับสิทธิสภาพบุคคลและสิทธิในครอบครัว กฎหมายกำหนดให้ศาลมีหน้าที่ต้องให้มีการสืบพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์เสมอและศาลมีอำนาจที่จะเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม บทบัญญัติในส่วนนี้จึงแสดงให้เห็นถึงบทบาทของศาลในการรักษาสถาบันกรรมสิทธิ์และสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในระบบกฎหมายของประเทศ และแสดงให้เห็นว่าในเรื่องสำคัญกฎหมายไม่ละเลยที่จะดำเนินการตาม “หลักการตรวจสอบ” ควบคู่กันไปด้วยและในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องถึงสถาบันทางกฎหมายดังกล่าวนี้ ศาลต้องมีบทบาทที่ต่างออกไปจากคดีแพ่งทั่วไป กล่าวคือ ศาลจะต้องวางเฉยคอยควบคุมการต่อสู้คดีของคุณความอย่างเฉยไม่ได้แต่ศาลเองต้องกระตือรือร้นในคดีตามสมควรด้วย¹⁰ และรวมไปถึงศาลยังมีอำนาจที่จะทำการสืบพยานหลักฐานต่อไปเมื่อเห็นว่าจำเป็นต่อการพิจารณาคดี หรืออาจเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ได้โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอด้วย¹¹

⁹ เฟิงอ้วง, น.169-171.

¹⁰ เฟิงอ้วง, น.36-37.

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 86 วรรคสาม บัญญัติว่า “เมื่อศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเป็นการจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานอื่นอันเกี่ยวกับประเด็นในคดีมาสืบเพิ่มเติม ให้ศาลทำการสืบพยานหลักฐานต่อไป ซึ่งอาจรวมทั้งการที่จะเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วย โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ”

สรุปได้ว่า “วิธีพิจารณาความแพ่ง” โดยทั่วไปเป็นไปตาม “หลักความตกลง” ในคดีแพ่งคู่ความจึงสามารถที่จะตกลงกันได้ตลอดเวลาไม่ว่าคดีนั้นจะอยู่ในขั้นตอนใด ส่วนศาลก็จะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ชี้ขาดตัดสินคดีให้เป็นไปตามสิ่งที่คู่ความนำเสนอและยังไม่รับกันเท่านั้น เหตุนี้โดยทั่วไปการดำเนินคดีแพ่งจึงเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างคู่ความอย่างแท้จริง ส่วนศาลนั้นตามปกติก็จะวางเฉยและคอยควบคุมการต่อสู้คดีของคู่ความ เพื่อให้เรื่องที่พิพาทกันนั้นเป็นอันยุติและเกิดความเป็นธรรมเท่านั้น โดยศาลจะไม่ลงไปดำเนินการในคดีอย่างกระตือรือร้น อย่างไรก็ตามแม้ในคดีแพ่งโดยหลักศาลจะวางเฉย แต่เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลต้องกระตือรือร้นในเรื่องพยานหลักฐานด้วย

นอกจากนี้ การที่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยวางพื้นฐานอยู่บน “หลักความตกลง” ก่อให้เกิดผลที่สำคัญสองประการ คือ ประการแรกศาลต้องวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงที่คู่ความนำเสนอเท่านั้น กล่าวคือ ศาลไม่มีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ประการที่สอง ข้อเท็จจริงที่คู่ความได้นำเข้ามาเท่านั้นที่ศาลจะทำการสืบพยาน และข้อเท็จจริงที่ต้องนำสืบด้วยพยานหลักฐานคือ ข้อเท็จจริงที่จำเลยโต้แย้งเท่านั้น ข้อเท็จจริงใดที่ไม่มีการโต้แย้งหรือที่ยอมรับแล้วก็ไม่ต้องมีการสืบพยานกันอีก ศาลจะถือว่าความจริงเป็นไปตามนั้น ดังนั้นศาลจึงมีหน้าที่ต้องตรวจสอบความจริงเพียงเท่าที่อยู่ในกรอบที่คู่ความกำหนดไว้เท่านั้น

2.2.1 การดำเนินคดีแพ่งก่อนศาลนั่งพิจารณาคดี

โดยปกติคดีที่มาสู่ศาลเพื่อการพิจารณาคดีนั้น ก่อนศาลนั่งพิจารณาคดีนั้นศาลต้องตรวจคำคู่ความที่ยื่นต่อศาลเพื่อตั้งต้นคดีและเปรียบเทียบกำหนดประเด็นพิพาทที่ปรากฏจากคำฟ้องและคำให้การ โดยที่ศาลสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีได้ตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ รายละเอียดดังนี้

2.2.1.1 การตรวจคำฟ้อง

เมื่อศาลได้รับคำคู่ความ คือ คำฟ้อง คำให้การ และคำร้องทั้งหลายที่ยื่นต่อศาลเพื่อตั้งประเด็นระหว่างคู่ความแล้ว ศาลชั้นต้นมีอำนาจที่จะตรวจคำคู่ความนั้น ซึ่งอำนาจในการตรวจคำคู่ความนี้เป็นของศาลชั้นต้นไม่ใช่ของพนักงานเจ้าหน้าที่¹² โดยศาลจะต้องตรวจคำฟ้องว่า

¹² ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์, คู่มือการศึกษา สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อภิโชติ, 2557), น.50.

เป็นคำฟ้องที่สมบูรณ์ครบถ้วนหรือไม่¹³ หรือเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลหรือไม่¹⁴ เมื่อเห็นว่าคดีมีความครบถ้วนสมบูรณ์จะมีคำสั่งรับคำฟ้องไว้พิจารณาและจะสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีทำคำให้การยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งหากผู้ถูกฟ้องคดีไม่ยื่นคำให้การพร้อมพยานหลักฐานภายในเวลาที่กำหนด จะถือว่าผู้ถูกฟ้องคดียอมรับข้อเท็จจริงตามข้อหาของผู้ฟ้องคดีซึ่งศาลมีอำนาจจะพิจารณาต่อไปตามที่เห็นเป็นการยุติธรรม และเมื่อศาลได้รับคำให้การแล้วจะส่งสำเนาคำให้การไปให้ผู้ฟ้องคดีทำคำคัดค้าน คำให้การภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ในกรณีที่ผู้ฟ้องคดีไม่ทำคำคัดค้าน คำให้การและไม่แจ้งต่อศาลเป็นหนังสือว่าประสงค์จะให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีต่อไปภายในระยะเวลาที่กำหนด ศาลอาจมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความได้ ต่อจากนั้นเมื่อศาลได้รับคำคัดค้านคำให้การ ศาลจะส่งสำเนาคำคัดค้านคำให้การเพื่อให้ผู้ถูกฟ้องคดีจัดทำคำให้การเพิ่มเติมต่อไปอย่างไรก็ดีขั้นตอนที่กล่าวมานี้ ถ้าศาลเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องดำเนินการให้ครบทุกขั้นตอน อาจยุติการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีได้

ดังนั้นการตรวจคำฟ้องนั้นเป็นหน้าที่ของศาล ซึ่งศาลจะต้องตรวจคำฟ้องอย่างเคร่งครัดให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายไม่ว่าจะเป็นเรื่องฟ้องนั้นสมบูรณ์หรือไม่ ฟ้องนั้นอยู่ในเขตอำนาจศาลถูกต้องไหม เมื่อตรวจคำฟ้องแล้วพบว่าคำฟ้องนั้นสมบูรณ์ ถูกต้องครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ศาลต้องมีคำสั่งรับฟ้องไว้พิจารณาและสั่งให้ผู้ถูกฟ้องให้ยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อศาลจะได้พิจารณาคดีต่อไป

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 บัญญัติว่า ภายใต้งบบังคับบทบัญญัติมาตรา 57 ให้โจทก์เสนอ ข้อหาของตนโดยทำคำฟ้องเป็นหนังสือยื่นต่อศาลชั้นต้น

คำฟ้องต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์และ คำขอบังคับทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นว่านั้น

ให้ศาลตรวจคำฟ้องนั้นแล้วสั่งให้รับไว้ หรือให้ยกเสีย หรือ ให้คืนไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 18

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4 บัญญัติว่า “เว้นแต่จะมีบทบัญญัติเป็นอย่างอื่น

(1) คำฟ้อง ให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่

(2) คำร้องขอ ให้เสนอต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล หรือต่อศาลที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล”

2.2.1.2 การแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดี

(1) การตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วยตนเองของผู้พิพากษา (les verifications personnelles du juge) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 107 ได้กำหนดเรื่องมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงด้วยการตรวจสอบข้อเท็จจริงของผู้พิพากษาไว้ โดยถ้าศาลเห็นว่าในการสืบสวนหาความจริงจำเป็นต้องไปสืบพยาน ณ สถานที่ซึ่งข้อเท็จจริงอันประสงค์จะให้พยานเบิกความนั้นได้เกิดขึ้น ให้ศาลหรือผู้พิพากษาที่รับมอบหรือศาลที่ได้รับแต่งตั้งเพื่อการนั้นส่งหมายเรียกไปยังพยานระบุสถานที่และวันเวลาที่จะไปสืบพยาน แล้วสืบพยานไปตามนั้น และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 128 กำหนดว่า ถ้าการตรวจพยานหลักฐานไม่สามารถกระทำได้ในศาล ให้ศาลทำการตรวจ ณ สถานที่ เวลา และภายในเงื่อนไขตามที่ศาลจะเห็นสมควร แล้วแต่สภาพแห่งการตรวจนั้น¹⁵

(2) การให้คู่ความมาเบิกความที่ศาลด้วยตนเอง (la comparution personnelle des parties) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 ได้กำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งได้ตามที่เห็นสมควรให้คู่ความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาศาลด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคู่ความฝ่ายนั้นจะมีความเห็นว่าความแตกต่างอยู่แล้วก็ตาม¹⁶

(3) การให้บุคคลภายนอกมาเบิกความในคดี (les declarations des tiers) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 106, 119 และมาตรา 86 วรรคท้าย โดยหากคู่ความไม่สามารถนำพยานของตนเองมาศาลได้ คู่ความอาจขอต่อศาลให้ออกหมายเรียกพยานนั้นมาศาลได้ (มาตรา 106) ศาลมีอำนาจถามพยานเพิ่มเติมได้ก่อนมีคำพิพากษา เพื่อให้คำเบิกความของพยานบริบูรณ์ หรือชัดเจนยิ่งขึ้น (มาตรา 119) และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลมีอำนาจเรียกพยานที่เกี่ยวกับประเด็นในคดีมาสืบเพิ่มเติมหรือเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ได้ (มาตรา 86 วรรคท้าย)¹⁷

(4) การให้มีผู้ชำนาญการดำเนินมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริง (les mesures d'instruction executes par un technician) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติเรื่องการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญไว้ในมาตรา 99 มาตรา 129 และมาตรา 130 โดยมาตรา 99 วรรคแรก กำหนดให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดการตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่ หรือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ เมื่อศาลเห็นสมควรไม่ว่าการพิจารณาคดีอยู่ในชั้นใด หรือเมื่อมีคำร้องขอของคู่ความฝ่ายใด และตามมาตรา 99 วรรคสอง กำหนดให้คู่ความมีสิทธิที่จะเรียกบุคคลผู้มีความรู้เชี่ยวชาญมาเป็นพยานฝ่ายตนได้

¹⁵ ชนกฤต วรณัชชากุล, “มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง : มองทะเลแล้วย้อนมามองไทย,” วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, น.48.

¹⁶ เพ็งอ่าง, น.51.

¹⁷ เพ็งอ่าง, น.53.

มาตรา 129 กำหนดให้การที่ศาลจะมีคำสั่งแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตามมาตรา 99 โดยที่ศาลเห็นสมควรหรือโดยที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอนั้น ให้อยู่ในดุลพินิจของศาล แต่ศาลจะเรียกคู่ความให้มาตกลงกันกำหนดผู้เชี่ยวชาญที่จะแต่งตั้งก็ได้ แต่ศาลจะบังคับบุคคลใดให้เป็นผู้เชี่ยวชาญไม่ได้ นอกจากบุคคลนั้นได้ยินยอมลงชื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญไว้ในทะเบียนผู้เชี่ยวชาญของศาลแล้ว ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งอาจถูกคัดค้านได้และต้องสาบานหรือปฏิญาณตน ทั้งมีสิทธิได้รับค่าธรรมเนียมและรับค่าใช้จ่ายที่ได้ออกไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

มาตรา 130 วรรคแรก กำหนดให้ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งอาจแสดงความเห็นด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือแล้วแต่ศาลกำหนด ถ้าศาลยังไม่พอใจในความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญที่ทำเป็นหนังสือ หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอโดยทำเป็นคำร้อง ให้ศาลเรียกให้ผู้เชี่ยวชาญทำความเห็นเพิ่มเติมเป็นหนังสือหรือเรียกให้มาศาลเพื่ออธิบายด้วยวาจา หรือให้แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญคนอื่นอีกได้

วรรคสอง กำหนดให้กรณีผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งต้องแสดงความเห็นด้วยวาจา หรือต้องมาศาลเพื่ออธิบายด้วยวาจา ให้นำบทบัญญัติให้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการสืบพยานบุคคลมาใช้บังคับโดยอนุโลม¹⁸

ดังนั้นการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง เป็นการค้นหาความจริงในคดีโดยกฎหมายได้กำหนดให้บุคคลต่างๆ มีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริง ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วยตนเองของผู้พิพากษา การให้คู่ความมาเบิกความที่ศาลด้วยตนเอง การให้บุคคลภายนอกมาเบิกความในคดี และการให้มีผู้ชำนาญการดำเนินมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริง

2.2.1.3 สิทธิของคู่ความในกระบวนการพิจารณา

สิทธิในการฟ้องคดีแพ่ง

บุคคลมีสิทธินำคดีแพ่งขึ้นฟ้องต่อศาลจะต้องมีเหตุตามกฎหมายกำหนดไว้ 2 ประการ คือ

(1) มีการโต้แย้งสิทธิ หมายถึง การกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทบกระเทือนหรือละเมิดต่อสิทธิที่พึงมีพึงได้ตามกฎหมายของบุคคลอื่น

(2) การต้องใช้สิทธิทางศาล หมายถึง กรณีที่กฎหมายกำหนดให้การกระทำบางอย่างต้องได้รับอนุญาตหรือได้รับการรับรองจากศาลก่อน เช่น การขอเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย การขอเป็นผู้ปกครองของผู้เยาว์ เป็นต้น กรณีเช่นนี้ผู้ขอไม่ต้องฟ้องใครเป็นจำเลย เพียงแต่ยื่นคำร้องขอต่อศาลเท่านั้นและศาลจะนัดไต่สวนคำร้องของผู้ร้อง จึงเรียกว่าเป็น "คดีไม่มีข้อพิพาท" ส่วนคดีที่มีการโต้แย้งสิทธิและต้องฟ้องบุคคลอื่นเป็นจำเลยนั้นเรียกว่า "คดีมีข้อพิพาท"

¹⁸ เฟิงอ้วง, น.60-61.

ผู้ที่จะฟ้องคดีหรืออาจถูกฟ้องคดีได้

- (1) ต้องเป็นบุคคลซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้
- (2) ต้องเป็นบุคคลผู้มีความสามารถตามกฎหมาย
- (3) ต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในคดีนั้น

สิ่งที่ไม่ใช่สภาพเป็นนิติบุคคล เช่น รัฐบาล กลุ่มหรือคณะบุคคล กองมรดก หน่วยราชการที่มีฐานะเป็นกอง สำนักสงฆ์ สุเหร่า อำเภอ ชมรม เป็นต้น ซึ่งไม่มีกฎหมายรองรับให้มีสถานะเป็นนิติบุคคล ดังนั้น จึงไม่อาจเป็นโจทก์ฟ้องหรือถูกฟ้องเป็นจำเลยได้

เมื่อได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง

ต้องตรวจดูว่าตนเป็นจำเลยที่ถูกฟ้องหรือไม่ หากมิใช่หรือจำเลยไม่มีชื่อที่อยู่ในภูมิลาเนาของตน ผู้ได้รับหมายดังกล่าวต้องรีบส่งคืนหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องต่อศาลที่ระบุไว้โดยเร็วพร้อมแจ้งเหตุดังกล่าวด้วย การยื่นคำให้การคดีทั่วไปจำเลยต้องทำคำให้การเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายใน 15 วัน นับแต่วันได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง คดีมีโน้ตสาเร่เมื่อศาลออกหมายเรียกไปยังจำเลยให้มาศาลและจำเลยให้การในวันมาศาล คดีไม่มีข้อยุ่งยากศาลจะกำหนดระยะเวลาให้จำเลยยื่นคำให้การภายในวันใดวันหนึ่งตามที่ศาลจะเห็นสมควรกำหนดก็ได้

การนับระยะเวลายื่นคำให้การ จะเริ่มนับตั้งแต่วันที่จำเลยได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องหรือบุคคลอื่นที่อายุเกิน 20 ปี ซึ่งอยู่หรือทำงานในบ้านหรือที่ทำงานเดียวกับจำเลยรับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องแทนจำเลย แต่หากเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ศาลปิดหมายหรือประกาศหนังสือพิมพ์ จำเลยมีสิทธิยื่นคำให้การภายใน 30 วัน นับแต่วันปิดหมายหรือวันประกาศ

การอุทธรณ์ฎีกา

เมื่อศาลพิพากษาชี้ขาดตัดสินคดีแล้ว หากคู่ความประสงค์จะอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต้องยื่นอุทธรณ์ฎีกาภายในกำหนด 1 เดือน นับแต่วันอ่านคำพิพากษาหรือวันที่มีคำสั่ง เว้นแต่คดีที่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ ฎีกา

การบังคับคดี

การบังคับคดี หมายถึง วิธีการที่คู่ความผู้ชนะคดีจะดำเนินการแก่ผู้แพ้คดีให้ได้ผลตามคำพิพากษา โดยต้องร้องขอให้มีการบังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุด ขั้นตอนการบังคับคดีจะต้องมีการส่งคำบังคับให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาก่อน หากลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามภายในระยะเวลาที่กำหนดเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดี

ในการยึดทรัพย์นั้นจะต้องมีผู้นำยึด เจ้าพนักงานจะไปยึดเองโดยพลการไม่ได้ หากมีการนำยึดทรัพย์ผิดผู้นำยึดเป็นฝ่ายต้องรับผิดชอบในการกระทำดังกล่าว

การขอทุเลาการบังคับคดี หรือวางหลักประกัน

ถ้าจำเลยแพคดีในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ เมื่อได้ยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา จำเลยอาจยื่นคำร้องขอทุเลาการบังคับคดีไว้ก่อนได้ แต่ศาลอาจให้จำเลยวางเงินตามคำพิพากษาหรือหาหลักประกันมาวางประกันค่าความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้¹⁹

ดังนั้นสิทธิของคู่ความในกระบวนการพิจารณานั้น ไม่ว่าจะเป็โจทก์หรือจำเลยในคดีก็ตาม บุคคลดังกล่าวมีสิทธิที่จะได้รับความยุติธรรมในระบบวิธีพิจารณา ซึ่งทั้งโจทก์และจำเลยนั้นมีสิทธิเท่าเทียมกันในการดำเนินคดีแพ่ง แต่อย่างไรก็ตามทั้งโจทก์และจำเลยจะต้องดำเนินตามกระบวนการที่กฎหมายกำหนดไว้

2.2.1.4 การจัดทำสรุปข้อเท็จจริง

ในกรณีที่ตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าคดีมีข้อเท็จจริงเพียงพอที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีได้แล้ว ตุลาการเจ้าของสำนวนจะดำเนินการจัดทำบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวน โดยบันทึกของตุลาการเจ้าของสำนวนต้องประกอบด้วย

- (1) สรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากคำฟ้องและเอกสารอื่นๆ ของคู่กรณี รวมทั้งพยานหลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏในสำนวนคดีเท่าที่จะให้คู่กรณีเข้าใจได้ และสรุปคำขอของผู้ฟ้องคดี
- (2) ประเด็นที่จะต้องวินิจฉัย ซึ่งประกอบด้วยประเด็นเกี่ยวกับอำนาจศาล ประเด็นเกี่ยวกับเงื่อนไขในการฟ้องคดีแพ่งและประเด็นที่เป็นเนื้อหาของคดี
- (3) ความเห็นของตุลาการเจ้าของสำนวนเกี่ยวกับประเด็นที่จะต้องวินิจฉัย และคำขอของผู้ฟ้องคดี

ดังนั้นการสรุปข้อเท็จจริงนั้น ศาลจะต้องพิจารณาจากข้อเท็จจริงพยานหลักฐานต่างๆ ที่ปรากฏในคดีเป็นสิ่งสำคัญอันนำไปสู่การวินิจฉัยเพื่อให้เกิดความยุติธรรมมากที่สุด

2.2.2 การดำเนินคดีแพ่งในชั้นศาลนั่งพิจารณาคดี

เมื่อศาลได้ปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายให้อำนาจในชั้นก่อนการนั่งพิจารณาคดีของศาลแล้ว สำนวนคดีดังกล่าวก็จะเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาลในชั้นพิจารณาคดี โดยเริ่มตั้งแต่สืบพยานหลักฐานตามหน้าที่ภาระการนำสืบที่ศาลกำหนดไว้ในชั้นการชี้สองสถานก่อนการนั่งพิจารณาคดี จนกระทั่งศาลวินิจฉัยและมีคำสั่งคำพิพากษาตามรูปคดี ตลอดจนการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแล้วแต่กรณี ปรากฏดังรายละเอียดต่อไปนี้

¹⁹ ไม่ปรากฏผู้แต่ง, สืบค้นเมื่อวันที่ 27/7/2257, <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=231057>.

2.2.2.1 การนั่งพิจารณาคดี

การนั่งพิจารณาคดีแพ่งจะต้องกระทำในศาลต่อหน้าคู่ความโดยเปิดเผย แต่ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยื่นข้อกำหนดของศาลตามที่กำหนดไว้ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล และศาลได้มีคำสั่งให้คู่กรณีฝ่ายนั้นออกไปเสียจากบริเวณศาล ศาลจะนั่งพิจารณาคดีต่อไปลับหลังคู่กรณีฝ่ายนั้นก็ได้ ทั้งนี้เพราะมีความจำเป็นเพื่อรักษาความเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี หรือเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ

2.2.2.2 กระบวนพิจารณา

คดีความทุกประเภทจะถูกขับเคลื่อนไปด้วยการกระทำในคดีที่เรียกว่า “กระบวนพิจารณา” (prozesshandlung) โดยเมื่อเปรียบเทียบกับคดีอาญานั้น คดีอาญาเกิดขึ้นตั้งแต่ชั้นเจ้าพนักงาน ดังนั้นกระบวนพิจารณาจึงเริ่มตั้งแต่ชั้นเจ้าพนักงาน เช่น การร้องทุกข์เป็นการที่ผู้เสียหายได้ดำเนินกระบวนพิจารณาในคดีความผิดอันยอมความได้ เพื่อให้พนักงานสอบสวนยกขึ้นว่ากล่าวส่วนคดีแพ่งนั้นเริ่มตั้งแต่มีการฟ้องหรือร้องขอ ดังนั้นกระบวนพิจารณาคดีแพ่งจึงเริ่มแต่การยื่นฟ้องหรือยื่นคำขอ²⁰

(1) นิติสัมพันธ์ของกระบวนพิจารณา²¹

กระบวนพิจารณาคดีแพ่งมีจุดเริ่มต้นโดยการยื่นฟ้องคดีหรือร้องขอต่อศาล และไปสิ้นสุดที่การวินิจฉัยชี้ขาดของศาล ซึ่งในระหว่างนั้นอาจมีเหตุการณ์ต่างๆ ที่ทำให้กระบวนพิจารณาต้องสิ้นสุดลงก่อนที่ศาลจะวินิจฉัยชี้ขาด ในช่วงระหว่างระยะเวลาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างคู่ความ ซึ่งเรียกว่า “ความสัมพันธ์ทางคดี” (li lien d'instance) ซึ่งเป็นคนละส่วนกับความสัมพันธ์ทางกฎหมายซึ่งเป็นที่มาของคดี และความสัมพันธ์ทางคดีดังกล่าวยังก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่หรือภาระผูกพันระหว่างผู้พิพากษากับคู่ความและระหว่างคู่ความด้วยกันอีกด้วย เช่น คู่ความแต่ละฝ่ายมีสิทธิได้รับสำเนาเอกสารจากอีกฝ่ายหนึ่ง สิทธิในการต่อสู้คดี สิทธิในการโต้แย้งคัดค้าน สิทธิในการที่จะชี้แจงด้วยวาจา เป็นต้น ส่วนผู้พิพากษามีหน้าที่พิพากษาชี้ขาดปัญหาของคดี

²⁰ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคการดำเนินคดี, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2552), น.186-196.

²¹ Walther J. Habscheil, *Droit judiciaire prive Suisse*, Geneve, pp. 6-9 อ้างใน วรณชัย บุญบำรุง, ธนกร วรปรัชญากุล และสิริพันธ์ พลรบ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, เล่มที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2548), น.61.

ในบางครั้งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นจึงเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพิจารณา เนื่องจากคู่ความอาจใช้สิทธิโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เพื่อให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งที่แตกต่างออกไปซึ่งได้แก่ การอุทธรณ์ฎีกา การขอให้พิจารณาคดีใหม่ เป็นต้น

นิติสัมพันธ์ตามกฎหมายสารบัญญัติ (droit materiel) ก่อให้เกิดหนี้ (obligations) ที่ลูกหนี้จะต้องปฏิบัติตาม แต่นิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพิจารณาคดีกลับมีลักษณะที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ โดยหลักแล้วคู่ความไม่มีหน้าที่หรือหนี้ที่จะต้องปฏิบัติตาม จึงไม่อาจถูกบังคับให้ต้องดำเนินการใดๆ กรณีเป็นเพียงว่าหากคู่ความนิ่งเฉยแล้วก็อาจจะต้องเสี่ยงต่อการเสียประโยชน์ โดยเฉพาะการแพ้งคดี ผลประโยชน์ส่วนตัวของคู่ความจึงมีผลบังคับให้คู่ความต้องดำเนินการ ด้วยเหตุผลดังกล่าว คู่ความจึงมีเพียง “ภาระ” (une charge) ที่จะต้องดำเนินการแต่ไม่ใช่มี “หนี้หรือหน้าที่ตามกฎหมาย” (une obligation juridique) ที่จะต้องดำเนินการแต่เมื่อคู่ความจะดำเนินการกระบวนการพิจารณา คู่ความต้องกระทำด้วยความซื่อสัตย์ปราศจากการหลอกลวง การทำให้หลงผิดหรือการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต หรือกล่าวโดยรวมคือจะต้องกระทำโดยเจตนาสุจริต (bonne foi) ด้วยเหตุดังกล่าว การโกหกในกระบวนการยุติธรรม (le mensonge en justice) จึงเป็นสิ่งต้องห้าม

สรุปได้ว่า นิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างคู่ความเป็นนิติสัมพันธ์ตามกฎหมายมหาชน อันมีที่มาต่างหากจากเจตนาของคู่ความ โดยผูกพันทั้งคู่ความในคดีและศาลในฐานะตัวแทนของรัฐ ซึ่งความสัมพันธ์นี้ครอบคลุมเรื่องหน้าที่ของศาลและภาระของคู่ความ

(2) ความหมายของกระบวนการพิจารณา

คำว่า “กระบวนการพิจารณา” (process) ในภาษาละติน คือ “procedure” แปลว่า “เคลื่อนที่ไปข้างหน้า” (advancer) นั้นหมายถึง การกระทำหรือการดำเนินการทุกอย่างของคู่ความและศาล โดยกระบวนการพิจารณาเริ่มต้นโดยการยื่นคำฟ้องหรือคำร้องขอต่อศาลและสิ้นสุดลงด้วยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล แต่ในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ตัวผู้ถือสิทธิในกระบวนการพิจารณานั้นคือ คู่ความและศาลจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย ด้วยเหตุผลดังกล่าวแต่ละกระบวนการพิจารณาจึงก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์ตามกฎหมายมหาชน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (7) ได้นิยามความหมายของกระบวนการพิจารณาไว้ว่า “การกระทำใดๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้อันเกี่ยวข้องกับคดีซึ่งได้กระทำไปโดยคู่ความในคดีนั้นหรือโดยศาล หรือตามคำสั่งของศาลไม่ว่าการนั้นจะเป็นโดยคู่ความฝ่ายใดทำต่อศาลหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือศาลทำต่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่าย และรวมถึงการส่งคำคู่ความและเอกสารอื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้”

จากบทบัญญัติข้างต้นเห็นได้ว่า การกระทำ (Handlung) ที่จะเป็นกระบวนการพิจารณา (Prozesshandlung) นั้นจะต้องเป็นการกระทำในคดีอันเกี่ยวกับคดี และผู้กระทำหรือผู้ที่ดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นอาจเป็นคู่ความหรือศาลก็ได้ และการกระทำในคดีอันเกี่ยวกับคดีนั้นยังหมายรวมถึงการส่งคำคู่ความและเอกสารอื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้

ดังนั้นกระบวนการพิจารณา คือ การกระทำของคู่ความในคดีที่ดำเนินกระบวนการใดๆ ในศาลอันเกี่ยวกับคดี ซึ่งกระบวนการที่ดำเนินนั้นจะต้องอยู่ภายใต้กรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ คู่ความจะดำเนินกระบวนการใดๆ นอกจากที่กฎหมายกำหนดไว้ไม่ได้

(3) ประเภทกระบวนการพิจารณา²²

ผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งมีศาลและคู่ความ ดังนั้นกระบวนการพิจารณาจึงแยกเป็นกระบวนการพิจารณาของศาลและกระบวนการพิจารณาของคู่ความซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. กระบวนการพิจารณาของศาล (prozesshandlung des gericht) ที่สำคัญ ได้แก่ คำสั่งที่เป็นมาตรการ คำสั่งชี้ขาดและคำพิพากษา

คำสั่งที่เป็นมาตรการนั้น ในระหว่างพิจารณาศาลอาจจำเป็นต้องออกคำสั่งวินิจฉัยคำร้องหรือคำขอด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือของคู่ความ เช่น คำสั่งเลื่อนคดี เป็นต้น โดยคำสั่งที่เป็นมาตรการไม่มีรูปแบบ ศาลอาจจดคำสั่งในรายงานพิสดารของศาลก็ได้ แต่ถ้าหากเป็นเรื่องประเด็นแห่งคดีแล้ว ศาลต้องวินิจฉัยชี้ขาดโดยทำเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาด กล่าวคือ ในคดีมีข้อพิพาทจะวินิจฉัยชี้ขาดโดยทำเป็นคำพิพากษา ส่วนในคดีไม่มีข้อพิพาทศาลก็จะวินิจฉัยชี้ขาดเป็นคำสั่งชี้ขาด นอกจากนี้ศาลอาจมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีเสียจากสารบบความโดยไม่มี การวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดีก็ได้

กระบวนการพิจารณาของศาลที่ส่งผลต่อคดีโดยตรงคือ กระบวนการพิจารณาของศาลที่จะทำให้คดีนั้นจบสิ้นลงอย่างใดอย่างหนึ่งในที่สุด เป็นกระบวนการพิจารณาของศาลที่ตอบสนองต่อคดีโดยตรงและเป็นกระบวนการพิจารณาที่ทำให้คดีนั้นสามารถดำเนินการต่อไปได้ กระบวนการพิจารณาของศาลที่เป็นการรวบรวมไว้ซึ่งสิ่งต่างๆ ในคดี เช่น การตรวจสอบข้อเท็จจริงของศาล การสืบพยานต่างๆ ก็เป็นกระบวนการพิจารณาของศาล

กระบวนการพิจารณาของศาลที่ส่งผลต่อคดีโดยอ้อม คือ กระบวนการพิจารณาของศาลที่เป็นมาตรการในการขับเคลื่อนให้คดีหนึ่งคดีใดนั้นสามารถดำเนินการต่อไปได้ตามปกติ เช่น คำสั่งเกี่ยวกับการกำหนดวันพิจารณา การออกหมายเรียก การกำหนดระยะเวลา เป็นต้น

²² คณิต ฌ นคร, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 20*, น.187-193.

2. กระบวนการพิจารณาของคู่ความ (prozesshandlung der parteien) แม้กระบวนการพิจารณาเป็นเรื่องของการกระทำ แต่กระบวนการพิจารณาของคู่ความไม่ได้ขึ้นอยู่กับบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการแสดงเจตนาแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กระบวนการพิจารณาของคู่ความจึงไม่อาจบอกกล่าวได้ และกระบวนการพิจารณาของคู่ความจะมีเงื่อนไขใดๆ ไม่ได้ด้วยเพราะกระบวนการพิจารณาต้องการความแน่นอน ดังนั้นหากกระบวนการพิจารณาของคู่ความใดได้กระทำโดยมีเงื่อนไขแล้วศาลย่อมจะรับกระบวนการพิจารณานั้นไว้ดำเนินการต่อไปไม่ได้

กระบวนการพิจารณาของคู่ความจะมีความสมบูรณ์หรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถเป็นคู่ความ ความสามารถดำเนินคดี และการมอบอำนาจเต็มให้ทำการแทนในคดี

กระบวนการพิจารณาที่เป็นการร้องขอ คือ กระบวนการพิจารณาที่ขอให้ศาลดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คู่ความต้องการ โดยศาลต้องพิจารณาก่อนว่าสมควรที่จะให้เป็นไปตามที่ขอมาหรือไม่ ในการพิจารณาเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาที่เป็นการร้องขอนั้น ศาลจะต้องพิจารณาเป็นขั้นตอนคือ ศาลต้องพิจารณาในเบื้องต้นก่อนว่าในกรณีนั้นคู่ความดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นได้หรือไม่ กล่าวคือ ต้องพิจารณาในเรื่องอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาของคู่ความก่อน และเมื่อศาลเห็นว่าคู่ความมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาแล้ว ศาลก็ต้องพิจารณาต่อไปว่ากระบวนการพิจารณาของคู่ความฟังขึ้นหรือไม่ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ศาลต้องพิจารณาในเรื่องการฟังขึ้นของกระบวนการพิจารณา โดยตัวอย่างของกระบวนการพิจารณาที่เป็นการร้องขอ ได้แก่ การร้องขอต่างๆ ของคู่ความ เช่น คำฟ้อง การกล่าวอ้างข้อเท็จจริง การนำสืบพยาน เป็นต้น

กระบวนการพิจารณาที่เป็นการบอกกล่าว คือ กระบวนการพิจารณาที่เป็นเพียงการบอกกล่าวให้ศาลทราบความประสงค์ของคู่ความและเมื่อคู่ความได้บอกกล่าวไปยังศาลแล้ว ศาลก็ต้องอนุญาตให้เป็นไปตามที่คู่ความได้แสดงความประสงค์นั้นไว้²³ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า กระบวนการพิจารณาที่เป็นการบอกกล่าวนั้นเป็นกระบวนการพิจารณาที่จะเกิดผลโดยตรงของกระบวนการพิจารณานั้นเองซึ่งปราศจากการวินิจฉัยใดๆ ของศาล

ดังนั้น กระบวนการพิจารณานั้นไม่ว่าจะส่งผลต่อคดีในทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม แต่กระบวนการพิจารณานั้นเป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะนำไปสู่การพิพากษาคัดสินคดีของศาล

²³ คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2549), น.161-163.

2.2.3 คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี

คำพิพากษามีความมีความศักดิ์สิทธิ์ไม่อาจแก้ไขได้ โดยหลักกฎหมายนี้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปของประเทศต่างๆ ทั้งประเทศระบบประมวลกฎหมายและระบบจารีตประเพณี

2.2.3.1 หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา

หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) ถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความสำคัญที่สุดประการหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความ เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีอันเป็นยุติแล้วก็ควรที่คู่ความและประชาชนจะต้องยอมรับนับถือและมีความเคารพในเหตุผล และผลแห่งคำตัดสินนั้นควรได้รับความเลื่อมใสและศรัทธาจากผู้ใช้กฎหมายและประชาชน

หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) เกิดจากแนวคิดที่ว่า คำพิพากษาของศาลของพระมหากษัตริย์ (king's court) มีความศักดิ์สิทธิ์และต้องยอมรับและเป็นที่สุด ดังนั้นจึงไม่สามารถพิสูจน์เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ ซึ่งทุกคนต้องผูกพันและปฏิเสธไม่ได้ ข้อความทุกอย่างที่ถูกบันทึกไว้ในคำพิพากษาย่อมมีผลเป็นคำพิพากษาและต้องรับฟังเป็นยุติ ต่อมาหลักการนี้ได้ขยายไปถึงของศาลศาสนาและศาลอื่นๆ ด้วย ความมีผลเด็ดขาดที่ได้เปรียบไม่ได้ของคำพิพากษานี้ได้รับการยืนยันตลอดมาจนถึงปัจจุบัน²⁴

อย่างไรก็ตาม หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) นี้ได้มีการผ่อนคลายลง โดยในสมัยของโค๊ก²⁵ เหตุผลที่สนับสนุนความเด็ดขาดและไม่อาจโต้แย้งได้ของคำพิพากษานี้แตกต่างไปจากเหตุผลในศตวรรษที่ 12 ในคดี hynde's Case ซึ่งตัดสินใน ค.ศ. 1591 โดยให้เหตุผลว่าเพื่อหลีกเลี่ยงความไม่มีที่สิ้นสุดของการโต้เถียง แต่ในระยะต่อมามีนักกฎหมายเห็นกันว่าคำพิพากษาน่าจะเป็นคำตัดสินข้อโต้เถียงที่ดีที่สุด และเป็นที่ยุติได้ซึ่งเหตุผลอย่างหลังน่าจะเหมาะสมและสอดคล้องกับความคิดสมัยใหม่อันเกี่ยวกับการพิจารณาคดีมากกว่า โดยถือว่าแนวความคิดหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) นี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักเหตุผลของความยุติธรรม ความเหมาะสมกับความจำเป็นในทางปฏิบัติและความสงบเรียบร้อยของสาธารณะในทางรัฐศาสนโยบาย (public policy) ก็เพื่อประโยชน์ของคู่ความ การประหยัดเวลาในทางคดีความและเพื่อประโยชน์เรียบร้อยของกระบวนการยุติธรรม (judicial orderlity)

²⁴ กิตติพงษ์ จิตสว่างไศกิต, “ผลผูกพันคำพิพากษาในคดีแพ่ง : กรณีศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), น.11.

²⁵ ปวีณา มาคมทุทิก, “การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), น.86.

จากเหตุผลของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) ถือว่าคำพิพากษาน่าจะเป็นคำตัดสินที่ดีที่สุดและเป็นข้อยุติได้นี้ ทำให้เห็นกันว่าโดยหลักทั่วไปเมื่อมีคำพิพากษา อย่างไรแล้วก็ควรจะยุติได้ ไม่ควรจะให้มีการอุทธรณ์ฎีกาอีกต่อไป เว้นแต่เฉพาะกรณีที่เกิดข้อผิดพลาดจริงๆ เท่านั้น เพื่อที่จะทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกเคารพต่อคำพิพากษา ไม่อุทธรณ์ ฎีกา อย่างไรก็ตามเหตุผลหรืออาศัยอุทธรณ์ ฎีกาเป็นการประวิงคดี เพื่อหวังเหนี่ยวการบังคับคดีให้ช้าลงแต่คำพิพากษาของศาลชั้นต้นอาจมีความบกพร่องหรือความไม่ถูกต้องได้ จึงควรที่จะมีการตรวจสอบโดยศาลสูงก่อนจึงจะเป็นที่สุด หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา (res judicata) ปัจจุบันจึงใช้ในลักษณะที่เกี่ยวกับการห้ามดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำหรือห้ามฟ้องซ้ำในคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว

หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) ตรงกับหลักในเรื่องกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (estoppel by record) ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้รับมาจากกฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษ หลักสำคัญก็คือการห้ามไม่ให้เถียงผลของคำพิพากษาซึ่งได้วินิจฉัยไว้แล้ว และคำพิพากษามีผลเป็นการปิดปากไม่ให้คู่ความใดเถียงเป็นอย่างอื่นได้เฉพาะคำพิพากษา ซึ่งได้มีการวินิจฉัยไว้ในประเด็นที่ตรงกันกับในประเด็นที่กล่าวอ้างในคดีหลัง ในประเทศสหรัฐอเมริกาในบางตำราระบุว่า หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษานี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งตามหลักกฎหมายอเมริกันว่า res judicata โดยผู้เรียบเรียงบทรวมกฎหมายของอเมริกา (restatement of judgment) ได้นำหลัก estoppel มาบัญญัติไว้ในทฤษฎีที่เรียกว่า res judicata ด้วย

ทั้งนี้ หลักกฎหมายปิดปากเป็นหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษ โดยหลักกฎหมายปิดปากประเภทแรกที่เกิดขึ้น คือ หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา ต่อมาจึงเกิดหลักกฎหมายปิดปากโดยเอกสาร หลักกฎหมายปิดปากโดยข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายปิดปากโดยการกระทำตามลำดับ หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (estoppel by record) นั้นเกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่าข้อความในคำพิพากษาของศาลพระมหากษัตริย์มีความศักดิ์สิทธิ์และต้องยอมรับเป็นยุติ ไม่สามารถพิสูจน์เป็นอย่างอื่นได้ ในปัจจุบันนี้ศาลของประเทศอังกฤษได้ขยายหลักนี้กว้างออกไปอีก ถึงแม้ศาลเพียงอ่านคำตัดสินชี้ขาดแต่ยังมิได้ทำคำพิพากษาอย่างเป็นทางการ คำตัดสินนั้นก็ก่อให้เกิดเป็นกฎหมายปิดปากได้ กล่าวคือ ในคดี Jowett V. Earl of Bradford คดีนี้ผู้พิพากษาได้อ่านคำตัดสินโดยย่อให้คู่ความฟังโดยปากเปล่าแล้ว คำตัดสินโดยปากเปล่านี้นี้มีผลใช้ได้และก่อให้เกิดกฎหมายปิดปากขึ้น ซึ่งจะเป็นการกีดกันหรือห้ามมิให้คู่ความนั้นๆ ฟ้องร้องใหม่ในประเด็นที่ศาลได้พิจารณาตัดสินแล้ว

กฎหมายของประเทศอังกฤษ²⁶ ได้แบ่งคำพิพากษาออกเป็น 2 ประเภท คือ judgement in rem กับ judgement in personam

1. judgement in rem คือ คำพิพากษาที่เป็นการกำหนดสิทธิหรือสถานะของบุคคลที่มีต่อบุคคลทั่วไป ซึ่งทำให้เกิดผลขึ้นว่า judgement in rem นี้ก่อให้เกิดเป็นกฎหมายปิดปากซึ่งสามารถอ้างต่อบุคคลทุกคนได้ ไม่ใช่เฉพาะระหว่างคู่ความเท่านั้นและกรณีที่เกี่ยวข้องว่าเป็น judgement in rem ก็คือ คำพิพากษาที่ให้ผู้ลี้ภัยลี้ภัย คำพิพากษาให้หย่าขาดจากการสมรสหรือแสดงว่าการสมรสเป็นโมฆะหรือคำพิพากษาเรื่องผู้จัดการมรดก เป็นต้น เหตุผลที่จะอ้างเป็นกฎหมายปิดปากได้นั้นจะต้องเป็นคำชี้ขาดโดยตรงของศาลเท่านั้น ซึ่งจะทำให้มีผลผูกมัดคู่ความด้วยกันหรือระหว่างคู่ความกับบุคคลภายนอกและรวมทั้งระหว่างบุคคลภายนอกด้วยกัน

2. judgement in personam หมายถึง กรณีอื่นๆ ที่มีใช้ judgement in rem และจะผูกมัดเฉพาะคู่ความและผู้สืบสิทธิของคู่ความนั้นๆ เท่านั้น ไม่ผูกพันบุคคลภายนอก นอกจากนี้ คู่ความและผู้สืบสิทธิของคู่ความนั้นจะถูกปิดปากไม่ให้ปฏิเสธ ไม่เพียงแต่ในเรื่องที่ถูกอ้างหรือตั้งขึ้นโดยคำพิพากษาหรือในเรื่องที่ศาลได้ชี้ขาดเท่านั้นแต่ยังคงถูกปิดปากรวมไว้ รวมถึงเหตุผลที่คำพิพากษานั้นได้มีขึ้นด้วย

ในการพิจารณาคดีแพ่งของประเทศอังกฤษ หลักกฎหมายปิดปาก (issue estoppel) นี้ยังแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1. หลักกฎหมายปิดปากโดยเหตุแห่งการฟ้องร้องคดี เป็นกรณีที่เกิดจากคำตัดสินชี้ขาดของศาลที่ตั้งอยู่บนฐานของเหตุแห่งการฟ้องคดีทั้งหลายและเหตุแห่งการฟ้องร้องคดีเดียวกันนี้ได้นำไปใช้ในการที่จะพิจารณาว่าคำพิพากษาถึงที่สุดระหว่างคู่ความเดียวกันหรือผู้สืบสิทธิของคู่ความนั้นๆ ฟังขึ้นหรือไม่ สำหรับการฟ้องร้องคดีในฐาณะเดียวกัน เพราะฉะนั้นหากคู่ความฝ่ายใดได้ฟ้องคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งโดยเหตุพิเศษและศาลได้มีคำพิพากษายืนตามนั้นแล้ว ก็ได้มีหลักว่าคู่ความฝ่ายที่ได้ฟ้องร้องนั้นไม่สามารถฟ้องคู่ความเดียวกันอีก โดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน เช่น ในคดี Conquer V. Boot ซึ่งศาลได้พิพากษาให้จำเลยใช้ค่าเสียหายให้โจทก์ก็เนื่องจากจำเลยเป็นฝ่ายผิดสัญญาการสร้างบ้านให้โจทก์ ฉะนั้นโจทก์ย่อมจะไม่สามารถเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายที่ได้เกิดขึ้นในภายหลังอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการผิดสัญญานั้นจากจำเลยได้อีก

2. หลักกฎหมายปิดปากโดยประเด็นแห่งคดี ในกรณีนี้ถือว่าเป็นการขยายขอบเขตในการใช้กฎหมายจากกรณีแรก ซึ่งได้กล่าวกันว่าในเหตุการณ์ฟ้องร้องแต่ละเหตุนั้นมีประเด็นมากมายหลายประเด็น หลักในข้อนี้ก็มีส่วนย่อยหรือกิ่งก้านสาขาของกฎหมาย ซึ่งได้พัฒนาขึ้นโดยศาลและมีคดีสำคัญ ได้แก่ คดี Mill V. Cooper ซึ่งศาลได้อธิบายไว้ว่า คู่ความในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งไม่

²⁶ กิตติพงษ์ จิตสว่าง โสภิต, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 24*, น.13.

สามารถกระทำต่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งในการกล่าวอ้างว่า ไม่ว่าจะป็นข้อเท็จจริงหรือผลทางกฎหมาย อันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงนั้นๆ ในเรื่องความถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ซึ่งเป็นสาระสำคัญในเหตุแห่งการฟ้องร้องคดีหรือในข้อต่อสู้คดี ถ้าหากข้อกล่าวอ้างเช่นเดียวกันนั้นเป็นสาระสำคัญอันเป็นเหตุแห่งการฟ้องร้องคดีก่อนหรือเป็นข้อต่อสู้ในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งในคดีก่อนระหว่างคู่ความและศาลเดียวกัน ซึ่งในคดีนั้นต้องมีเหตุแห่งการฟ้องร้องหรือมูลอันเป็นรากฐานแห่งสิทธิในการฟ้องร้องหรือข้อต่อสู้อย่างเดียวกัน ในส่วนนี้หากเทียบกับบทกฎหมายไทยจะตรงกับเรื่องการฟ้องซ้ำซึ่งในคดีก่อนกับคดีนี้เป็นกรณีที่มีประเด็นอย่างเดียวกันหรือสืบเนื่องกัน²⁷

กฎหมายของสหรัฐอเมริกา หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา (res judicata) ได้มีผู้เรียบเรียงนำหลัก estoppel มาบัญญัติไว้ในรวมกับหลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา (res judicata) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะห้ามคู่กรณีนำสืบพยานหลักฐานบางอย่าง²⁸

คดีสำคัญในหลัก res judicata ได้แก่คดี Cromwell V. County of Sca ซึ่งวินิจฉัยโดยศาลฎีกาแห่งสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 1876 เมื่อโจทก์ฟ้องเพื่อเรียกร้องดอกผลจำนวนหนึ่งจากทรัพย์สิน ซึ่งจำเลยต้องชำระให้แก่โจทก์ โจทก์อ้างว่าเป็นผู้ครอบครองบัตรปันผลโดยชอบและได้รับมาโดยสุจริตก่อนบรรลุนิติภาวะ จำเลยโต้แย้งว่าบัตรปันผลนั้นตกอยู่ในมือโจทก์โดยไม่ชอบ ทั้งนี้เพราะว่ามีผู้หลอกล่อหรือฉ้อโกงให้จำเลยส่งมอบให้และต่อมาได้มาตกอยู่กับโจทก์ ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ยกฟ้องและศาลฎีกาพิพากษายืนโดยกล่าวว่าพยานหลักฐานเป็นที่น่าเชื่อถือว่าบัตรปันผลนั้นตกอยู่ในมือของโจทก์โดยไม่ชอบและโจทก์มิได้ชำระราคาบัตรปันผล ต่อมาโจทก์ได้นำคดีมาฟ้องอีกโดยเรียกชำระเงินปันผลและดอกเบี้ยในลักษณะอย่างอื่น จำเลยได้ยกเอาคำพิพากษาในคดีก่อนขึ้นอ้างว่าปิดปากโจทก์ ศาลฎีกาพิพากษาคดีหลังว่าโจทก์ไม่ถูกปิดปากที่จะนำคดีมาฟ้องและและพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี คดีนี้มีข้อสังเกตว่าประเด็นที่ว่าโจทก์ได้ชำระเงินหรือไม่เป็นประเด็นที่ได้แย้งกันในคดีแรก คดีแรกโต้แย้งว่าจำเลยต้องรับผิดชอบบัตรปันผลหรือไม่เท่านั้น ฉะนั้นในคดีหลังกับคดีแรกจึงมีประเด็นที่ต่างกัน ถึงแม้ว่าจะมีลักษณะเกี่ยวเนื่องกันแต่ไม่ได้มีการฟ้องร้องกันตามประเด็นที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องแรก

นอกจากนี้หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) มิได้มีอยู่เฉพาะปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น แต่อาจนำไปใช้ในปัญหาข้อกฎหมายบางเรื่องได้ด้วย เพียงแต่ขอบเขตของการนำไปใช้ในปัญหาข้อกฎหมายนั้นมีจำกัด ในเรื่องนี้ท่านผู้พิพากษาซูทเธอร์แลนด์ (sutherland) ได้วางหลักไว้ในคดี United States V. Moser ว่าข้อที่ได้มีการกล่าวกันเสมอว่าหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่ง

²⁷ วีระชัย เหลือง, “การเพิกถอนคำพิพากษาโดยศาลที่มีคำพิพากษา,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555), น.9.

²⁸ เพิ่งอ้าง, น.10.

คำพิพากษา (res judicata) ไม่นำมาใช้ในปัญหาข้อกฎหมายนั้น ถ้าจะมองกันแล้วก็เป็นความจริง ยกตัวอย่างเช่น ถ้าในคดีก่อนศาลได้พิจารณาพิพากษาคดีไปตามหลักกฎหมายหลักใดหลักหนึ่งแล้ว คู่ความในคดีหลังจะไม่ถูกปิดปากที่จะโต้แย้งว่าหลักกฎหมายเช่นนั้นไม่ได้มีอยู่จริงหรือถึงมีอยู่ก็เป็น ประการอื่นซึ่งเท่ากับเป็นการสนับสนุนข้อที่ว่า หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) ไม่นำมาใช้กับข้อกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามประเด็นเรื่องสิทธิซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในคดี ก่อนยอมปิดปากไม่ให้โต้แย้งเป็นอย่างอื่นในคดีหลัง แม้ว่าความจริงแล้วปัญหาหรือสิทธินั้นเกิดจากการปรับหลักกฎหมายใช้อย่างผิดพลาด ซึ่งจะถือว่าเป็นเรื่องข้อเท็จจริงเสียเลยที่เดี๋ยวกังไม่ได้ เพราะ เป็นข้อเท็จจริงที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือเนื่องมาจากข้อกฎหมายด้วย ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า หลักความ ศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) นำมาใช้กับปัญหาข้อกฎหมายด้วยในบางกรณีเท่านั้น

ทั้งนี้หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) มีแนวคิดพื้นฐานว่าคำ พิพากษาของศาลเป็นการชี้ขาดตัดสินเมื่อคดีเสร็จการพิจารณา แต่มิได้หมายความว่ากระบวนการ พิพากษาใดๆ ในคดีนั้นจะสิ้นสุดตามหลักสากลโดยหลักการดังกล่าวได้ถูกพัฒนาขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ

1. ให้ขยายเนื้อหาของคดีและการสืบพยานแก่คู่ความต่างๆ เท่าที่จะเป็นไปได้
2. ให้มีการสิ้นสุดการพิจารณาโดยเร็วและประหยัด

จากการพัฒนาดังกล่าวทำให้ผ่อนคลายหลักที่มาแต่เดิมลงโดยยอมให้มีการแก้ไขในประเด็นแห่งคดีก่อนมีการพิจารณาและกระบวนการพิจารณาภายหลังมีคำพิพากษาของศาล คือให้โอกาสที่จะมีการพิจารณาคดีใหม่โดยพยานหลักฐานใหม่ แต่มีข้อจำกัดอย่างมาก²⁹

ประเทศไทย หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) ปรากฏ ครั้งแรกในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง โดยในศิลาจารึกมีการกล่าวถึงการทูลเกล้าถวายฎีกาแก่ พระมหากษัตริย์³⁰ แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษามีทางเดียว คือ การ ทูลเกล้าถวายฎีกาเพื่อให้ผลของคำพิพากษาเดิมหมดสิ้นสภาพบังคับไป

²⁹ เฟื่องอ้าง, น.11.

³⁰ ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง มีข้อความเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวว่า “ปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้ หั้นไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจ มันจะกล่าวถึง เจ้าถึงขุนปรีไรรู้ ไปลั่นกระดิ่ง อันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียก เมื่อสวนความถามแก่มันด้วยชื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้จึง ชม”

ในสมัยของพระเจ้ามังราย กษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนา อันเป็นพระสหายกับพ่อขุนรามคำแหงมีการบัญญัติหลักกฎหมายเอาไว้ว่า “ถ้อยคำทั้งหลายอันได้พร้อมเพรียงกัน ตัดสินตามธรรมเนียมโบราณแล้ว ไม่ควรให้ผู้ใดเพิกถอน คดีที่พิพากษาไม่ถูกต้อง สมควรเพิกถอนเสีย มี 8 ประการ คือ (1) ตัดสินโดยใช้อำนาจอาญาข่มเหง (2) ตัดสินเพื่อเบียดเบียนเอาตัวลูกเมียท่าน (3) ตัดสินโดยผู้หญิง (4) ตัดสินในเวลากลางคืน (5) ตัดสินที่บ้านของผู้ตัดสิน (6) ตัดสินในที่รโหฐาน (7) ตัดสินโดยผู้ที่เป็นศัตรูกับคู่ความ (8) ตัดสินโดยนายของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง”

ส่วนกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในกฎหมายตราสามดวงก็มีการบัญญัติถึงหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาเช่นกัน โดยในกฎหมายอาญาหลวง บทที่ 127 ห้ามมิให้กล่าวอ้างคำพิพากษาที่ชอบด้วยกฎหมายแล้วว่า คำพิพากษามีชอบ มิเช่นนั้นจะต้องได้รับโทษ, กฎหมายลักษณะรับฟ้อง บทที่ 7 ห้ามมิให้มีการฟ้องร้องเรื่องเดียวกันอีก มิเช่นนั้น ให้ปรับและพิจารณาเฉพาะคดีแรก

จนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เกี่ยวกับหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา มีการบัญญัติหลักการในพระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวว่าคดีใดที่มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดไปแล้ว หรือมีการยอมความกันแล้ว ห้ามมิให้มีการรื้อร้องฟ้องกันอีก³¹ ซึ่งหลักการนี้ได้ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

2.2.3.2 การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี

การที่ศาลจะทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีที่พิพาทนั้น จะต้องดำเนินการตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 140

1. เขตอำนาจศาลและอำนาจผู้พิพากษาของศาลที่ทำคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นจะต้องครบถ้วนตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยเขตอำนาจศาลและอำนาจผู้พิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

2. จะต้องบังคับตามความเห็นฝ่ายข้างมาก และผู้พิพากษาที่ทำคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นจะต้องไม่เป็นผู้ที่ถูกคัดค้าน³² ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นจะต้องทำโดยผู้

³¹ พระราชบัญญัติกระบวนพิจารณาความแพ่ง ร.ศ. 115 มาตรา 6 “คดีอันใดซึ่งศาลหนึ่งศาลใด มีอำนาจอันสมควรได้พิจารณา แลพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้วก็ดี ถ้าคู่ความได้ยินยอมกันในระหว่างเปรียบเทียบแล้วก็ดี ผู้หนึ่งผู้ใดจะเอาคดีนั้น มารื้อร้องฟ้องขึ้นอีก ห้ามมิให้ศาลรับไว้พิจารณา เว้นแต่เป็นการอุทธรณ์ตามกฎหมาย”

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 13 อ้างโดย พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ภาค 1), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2543), น.505.

พิพากษาหลายคน คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นจะต้องบังคับตามความเห็นของฝ่ายข้างมาก คือ ในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ต้องไม่น้อยกว่า 2 คน และในศาลฎีกาต้องไม่น้อยกว่า 3 คน

กรณีที่มีความเห็นแย้ง ผู้พิพากษาคนใดในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์มีความเห็นแย้ง จะเขียนใจความแห่งความเห็นแย้ง และเหตุผลแห่งข้อแย้งรวมไว้ในสำนวนก็ได้ แต่คำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลฎีกาจะมีความเห็นแย้งไม่ได้

การประชุมใหญ่ กรณีมีปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือประธานศาลฎีกาแล้วแต่กรณีเห็นสมควร จะให้มีการวินิจฉัยปัญหาใดในคดีเรื่องใดโดยที่ประชุมใหญ่ก็ได้ หรือถ้ามีกฎหมายกำหนดให้วินิจฉัยปัญหาใดหรือคดีเรื่องใดโดยที่ประชุมใหญ่ก็ให้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) องค์กรประชุม ที่ประชุมใหญ่ของศาลอุทธรณ์ประกอบด้วยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะไม่น้อยกว่า 10 คน ที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในขณะที่มีการประชุมแต่ต้องไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาและผู้พิพากษาที่เข้าประชุมใหญ่จะต้องไม่เป็นผู้ที่ถูกคัดค้าน³³

(2) ประธานในที่ประชุม ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือประธานศาลฎีกาแล้วแต่กรณี หรือผู้ทำการแทนเป็นประธานในที่ประชุม

การประชุมใหญ่มีได้เฉพาะในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาเท่านั้น สำหรับศาลชั้นต้นไม่มีกฎหมายกำหนดให้มีการประชุมใหญ่ แต่ศาลชั้นต้นก็อาจประชุมผู้พิพากษาทำคำพิพากษาหรือคำสั่งด้วยความเห็นฝ่ายข้างมากได้

(3) คำวินิจฉัยเป็นไปตามเสียงข้างมาก คำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ให้เป็นไปตามเสียงข้างมากและถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานแห่งที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

(4) คำพิพากษาหรือคำสั่งตามคำวินิจฉัยคดีซึ่งที่ประชุมใหญ่ได้วินิจฉัยปัญหาแล้ว คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องเป็นไปตามคำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ และต้องระบุไว้ด้วยว่าปัญหาข้อใดได้วินิจฉัยโดยมติที่ประชุมใหญ่

(5) ผู้ที่เข้าประชุมจะต้องเป็นผู้พิพากษาในศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี แม้มิใช่เป็นผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาก็ให้มีอำนาจพิพากษาหรือทำคำสั่งในคดีนั้นได้ แม้จะเป็นการขัดแย้งกับความเห็นของเจ้าของสำนวน³⁴

³³ เฝิงอ้วง, น.505.

³⁴ เฝิงอ้วง, น.506.

3. การอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้ศาลอ่านข้อความในคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลโดยเปิดเผย ตามเวลาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ต่อหน้าคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และให้จดลงไว้ในคำพิพากษาหรือคำสั่งหรือในรายงานกระบวนการพิจารณาว่าได้อ่านแล้ว และให้คู่ความที่มาศาลลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาล ศาลจะงดการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้ศาลจดแจ้งไว้ในรายงานที่คู่ความไม่มาฟัง และให้ถือว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้อ่านตามกฎหมายแล้ว และเมื่อศาลได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในวันใด ให้ถือว่าวันนั้นเป็นวันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งคดีนั้น

ดังนั้นการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลจะต้องประกอบครบถ้วนตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยเขตอำนาจและอำนาจผู้พิพากษา ในการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งจะต้องทำโดยผู้พิพากษาหลายคน คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นจะต้องบังคับตามความเห็นของฝ่ายข้างมาก จำนวนผู้พิพากษาฝ่ายข้างมากนั้นในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ต้องไม่น้อยกว่าสองคนและในศาลฎีกาไม่น้อยกว่าสามคน ในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ถ้าผู้พิพากษาคนใดมีความเห็นแย้ง ก็ให้ผู้พิพากษาคณะนั้นเขียนใจความแห่งความเห็นแย้งของตนลงไว้ในสำนวน และจะแสดงเหตุแห่งข้อแย้งไว้ด้วยก็ได้ ในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือประธานศาลฎีกาจะให้มีการวินิจฉัยปัญหาใดในคดีเรื่องใดโดยที่ประชุมใหญ่ก็ได้ หรือถ้ามีกฎหมายกำหนดให้วินิจฉัยปัญหาใดหรือคดีเรื่องใดโดยที่ประชุมใหญ่ก็ให้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ ซึ่งที่ประชุมใหญ่นั้นสำหรับศาลอุทธรณ์ให้ประกอบด้วยอย่างน้อยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะไม่น้อยกว่า 10 คน สำหรับศาลฎีกาให้ประกอบด้วยผู้พิพากษาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ แต่ต้องไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนผู้พิพากษาแห่งศาลนั้น หรือให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือประธานศาลฎีกา หรือผู้ทำการแทนเป็นประธาน

คำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ให้เป็นไปตามเสียงข้างมากและถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานแห่งที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด ในคดีซึ่งที่ประชุมใหญ่ได้วินิจฉัยปัญหาแล้ว คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องเป็นไปตามคำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ และต้องระบุไว้ด้วยว่าปัญหาข้อใดได้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ ผู้พิพากษาที่เข้าประชุมแม้มิใช่เป็นผู้นั่งพิจารณา ก็ให้มีอำนาจพิพากษาหรือทำคำสั่งในคดีนั้นได้

เมื่อได้ทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีแล้วเสร็จ ศาลจะกำหนดวันอ่านคำพิพากษา ซึ่งศาลจะอ่านข้อความทั้งหมดโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความทั้งสองฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในกรณีเช่นนี้ให้ศาลจดลงไว้ในคำพิพากษาหรือคำสั่งหรือในรายงานซึ่งการอ่านนั้นและให้คู่ความที่มาศาลลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ แต่ถ้าคู่ความไม่มาศาล ศาลจะงดการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้ศาลจดแจ้งไว้ในรายงานและให้ถือว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้อ่านตามกฎหมายแล้ว รวมถึงเมื่อศาลที่พิพากษาคดี หรือที่ได้รับคำสั่งจากศาลสูงให้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้ถือว่าวันนั้นเป็นวันที่พิพากษาหรือมีคำสั่งคดีนั้น

2.2.3.3 ผลของคำพิพากษา

(1) หลักทั่วไปว่าด้วยผลของคำพิพากษา

ตามหลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีแล้ว ศาลนั้นเองหรือศาลอื่นย่อมไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีนั้นได้ แม้ว่าศาลจะพบว่าคำพิพากษาที่ตนได้พิพากษาไปนั้นไม่ถูกต้องก็ตาม กล่าวอีกนัยหนึ่งเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีแล้ว คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดดังกล่าวย่อมดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระจากผู้ทำคำพิพากษา ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด การแก้ไขหรือเพิกถอนคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีจะกระทำได้ก็แต่โดยการใช้อำนาจตุลาการของศาลที่สูงกว่าเท่านั้น ยกเว้นประการเดียว คือ การแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อย

(2) ผลของคำพิพากษิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พ.ศ. 2477

1. คำพิพากษามีผลผูกพันคู่ความ คำพิพากษามีผลผูกพันและมีสภาพบังคับได้ และโดยหลักแล้วถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง นับตั้งแต่วันที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งจนถึงวันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรืองดเสียถ้าหากมี

2. คำพิพากษามีผลผูกพันบุคคลภายนอกนั้น กฎหมายบัญญัติไว้ในกรณีดังต่อไปนี้คือ

คำพิพากษาให้บุคคลใดออกจากสถานที่ใดให้ใช้บังคับตลอดไปถึงบริวารของผู้ผู้นั้นที่อยู่ในสถานที่นั้นด้วย เว้นแต่ผู้นั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสิทธิพิเศษอื่น

ถ้าบุคคลใดได้เข้าเป็นผู้ค้ำประกันในศาลเพื่อให้ดำเนินการใดๆ ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คำพิพากษาหรือคำสั่งใช้บังคับแก่การประกันนั้นได้โดยไม่ต้องฟ้องผู้ค้ำประกันใหม่

คำพิพากษาหรือคำสั่งที่เกี่ยวกับสถานะหรือความสามารถของบุคคลหรือนิติบุคคล บุคคลภายนอกจะยกขึ้นอ้างอิงหรือใช้ยันบุคคลภายนอกก็ได้ เว้นแต่บุคคลภายนอกจะมีสิทธิดีกว่า

คำพิพากษาหรือคำสั่งที่เกี่ยวกับสิทธิแห่งทรัพย์สินใดๆ คู่กรณีที่เกี่ยวข้องอาจอ้างอิงกับบุคคลภายนอกได้ เว้นแต่บุคคลภายนอกจะมีสิทธิดีกว่า

ดังนั้นผลของคำพิพากษานั้นจะผูกพันคู่ความและศาล แม้ศาลจะตัดสินผิดพลาดก็ตาม คำพิพากษานั้นย่อมผูกพันทั้งคู่ความและศาล คำพิพากษาไม่อาจกลับ แก้ไขได้จนกว่าจะมีคำพิพากษาจากศาลที่สูงกว่าเป็นผู้กลับหรือแก้

2.2.4 การคัดค้านคำพิพากษา

การคัดค้านคำพิพากษาของศาลหรือการอุทธรณ์ฎีกาเป็นกระบวนการร้องขอในทางกฎหมายอย่างหนึ่งที่เป็นกรกระทำต่อศาลเพื่อให้มีการแก้ไขหรือยกเลิกเพิกถอนคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาล การอุทธรณ์ฎีกาจึงเป็นกระบวนการที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาและในขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการที่ส่งผลให้สภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบหรือการถึงที่สุดของคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีนั้นต้องยืดเวลาออกไป โดยนัยแห่งการเปลี่ยนแปลงผลของคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี

ในทางวิชาการแล้วกระบวนการของการอุทธรณ์กับกระบวนการของการฎีกาต้องกำหนดแตกต่างกัน เพราะการอุทธรณ์เป็นการเสนอให้ตรวจสอบทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย แต่การฎีกาเป็นการทบทวนเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น³⁵ การพิจารณาคดีของศาลชั้นอุทธรณ์ และของศาลชั้นฎีกาตามระบบกฎหมายไทยเป็นการพิจารณาใหม่ส่วนหนึ่งต่างหากจากการพิจารณาของศาลชั้นต้น เพราะศาลอุทธรณ์และศาลฎีกามีอำนาจกำหนดประเด็นทำการสืบพยานหลักฐานที่สืบมาแล้ว หรือพยานหลักฐานที่เห็นควรสืบต่อไปได้ แต่ในทางปฏิบัติเกิดความไขว่เขวกันไปว่า ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาทำหน้าที่เพียงตรวจตราการกระทำของศาลชั้นต้นเท่านั้น และเข้าใจไปว่าการพิจารณาของศาลชั้นต้นก็ดี ศาลอุทธรณ์ก็ดี ศาลฎีกาก็ดีเป็นการพิจารณาคดีอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเป็นอย่างยิ่ง³⁶

ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฒ นคร ได้อธิบายว่า ระบบอุทธรณ์ฎีกาของไทยเราที่ยังปล่อยให้มีการขอให้ตรวจสอบคำวินิจฉัยตัดสินของศาลอุทธรณ์ได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายนั้นผิดหลักวิชาการเป็นอย่างยิ่ง และในทางปฏิบัติในกรณีของการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงนั้นทั้งศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาก็ไม่ได้เป็น “ศาลพิจารณา” กล่าวคือ ไม่ได้ถือว่าเป็นการพิจารณาใหม่ส่วนหนึ่งต่างหากดังกล่าวนั้นแล้ว การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งการวินิจฉัยคำให้การพยานบุคคลจากการอ่านบันทึกคำให้การจึงขาดพื้นฐานในทางศาสตร์สนับสนุน เพราะความสามารถวินิจฉัยได้โดยปราศจากการได้สัมผัสตัวพยานบุคคลโดยตรง การซึ่งนำพยานบุคคลที่กระทำกันอยู่จึงไม่สอดคล้องกับตรรกศาสตร์และศาสตร์ใดๆ เลย การขาดหลักวิชาการของระบบอุทธรณ์ฎีกาของไทยและการที่ไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขใดๆ เกี่ยวกับระบบของศาลชั้นต้น ทำให้

³⁵ คณิต ฒ นคร, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 8*, น.437-441.

³⁶ พระนิติการณ์ประสม, *คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง*, (กรุงเทพมหานคร : แสงทองการพิมพ์, 2515), น.683-685.

คดีความทุกชั้นศาลคั่งค้างเป็นจำนวนมากและทวีคูณทุกปี สถานการณ์ดังกล่าวนี้ย่อมกระทบต่อประสิทธิภาพของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทุกชั้นศาล³⁷

2.2.4.1 หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการคัดค้านคำพิพากษาของศาล

หลักโต้แย้งหรือคัดค้านต่อสู้อคดี หรือสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้าน หลักการนี้เป็นหลักการทั่วไปของกฎหมายวิธีพิจารณาความอย่างหนึ่ง โดยมีเหตุผลเนื่องมาจากคำพิพากษาในคดีมีข้อพิพาทนั้นเป็นผลที่เกิดมาจากการเผชิญหน้ากันของคู่ความ โดยวิธีการนำข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ตลอดจนพยานหลักฐานต่างๆ มาแสดงต่อหน้าศาลโดยอิสระ กรณีจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่คู่ความทุกฝ่ายจะต้องมีโอกาสได้ทราบข้ออ้างหรือข้อต่อสู้ ตลอดจนพยานหลักฐานต่างๆ ของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งและมีโอกาสโต้แย้งต่อสู้ทุกประเด็นของคดีที่ได้มีการพิจารณากัน³⁸ ข้อเท็จจริงและผลของพยานหลักฐานที่จะใช้ในการชี้ขาดตัดสินนั้น คู่ความก็ต้องอยู่ในวิสัยที่จะแสดงความเห็นโต้แย้งได้และในกรณีที่คู่ความโต้แย้ง ศาลจะต้องนำข้อโต้แย้งนั้นมาประกอบในการตัดสินชี้ขาดเสมอ โดยศาลจะต้องให้เหตุผลด้วยว่าสิ่งที่คู่ความโต้แย้งนั้นถูกต้องหรือไม่ถูกต้องอย่างไร แม้ศาลจะไม่ต้องนำมากล่าวทั้งหมดแต่ศาลจะต้องกล่าวถึงสาระสำคัญของคำโต้แย้งนั้นด้วย³⁹

หลักนี้จึงนับว่าเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมที่เท่าเทียมกันและเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยเมื่อมีคดีพิพาทเกิดขึ้นจะมีผลทำให้คู่ความแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดีซึ่งกันและกัน ส่วนศาลมีหน้าที่เป็นผู้ควบคุมให้คู่ความใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามหลักดังกล่าว ซึ่งการถกเถียงโต้แย้งซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความนี้ นอกจากจะช่วยให้คู่ความแต่ละฝ่ายและศาลสามารถเข้าใจเรื่องราวของคดีแล้ว ยังเป็นการช่วยป้องกันไม่ให้คู่ความดำเนินกระบวนการพิจารณา ในลักษณะที่ทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีโอกาสที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่อีกด้วย⁴⁰ สิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านนี้แม้ในชั้นอุทธรณ์ฎีกาก็ต้องได้รับหลักประกัน

นอกจากหลักดังกล่าวข้างต้นแล้ว หลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ หลัก “final judgement rule” ซึ่งหมายความว่า การที่คู่ความจะอุทธรณ์ฎีกาได้นั้นจะต้องปรากฏว่าในคดีนั้นศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งสุดท้ายแล้ว ซึ่งเหตุผลของหลักการนี้ก็คือ ต้องการให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเป็นไปโดยสะดวกรวดเร็วไม่ยืดเยื้อ และตัดโอกาสมิให้คู่ความที่ไม่สุจริตอาศัยช่องทางที่จะประวิงคดีให้เนิ่นนานออกไป ซึ่งหลักดังกล่าวนี้สอดคล้องกับหลักการห้าม

³⁷ คณิต ฅ นคร, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 8*, น.442-443.

³⁸ วรรณชัย บุญบำรุง, “หลักทั่วไปของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของฝรั่งเศส,” *วารสารนิติศาสตร์*, ฉบับที่ 1 ปีที่ 30, น.105 (มีนาคม 2543).

³⁹ คณิต ฅ นคร, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 8*, น.196.

⁴⁰ วรรณชัย บุญบำรุง, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 32*, น.105.

อุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา⁴¹ โดยหลักการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมิให้คดีล่าช้า หรือมิให้คู่ความอีกฝ่ายประวิงคดีเช่นเดียวกัน⁴² แม้ว่าโดยหลักทั่วไปแล้วคำพิพากษาของศาล รวมทั้งคำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลนั้นสามารถโต้แย้งคัดค้านได้ แต่หากปล่อยให้มีการโต้แย้งได้ทุกกรณีอาจทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลล่าช้าออกไป และอาจทำให้คู่ความอีกฝ่ายเสียหายได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีหลักนี้เพื่อกำหนดลักษณะของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่คู่ความสามารถอุทธรณ์ฎีกาได้กล่าวคือ ต้องเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งสุดท้ายของศาลแล้ว

2.2.4.2 เหตุผลที่ต้องมีการคัดค้านคำพิพากษา

เหตุผลที่ต้องมีการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลหรือการอุทธรณ์ฎีกานั้น มีอยู่ด้วยกันหลายเหตุผล เหตุผลประการแรก เนื่องจากศาลหรือผู้พิพากษาผู้ตัดสินคดีเป็นเพียงบุคคลคนหนึ่งเท่านั้น ย่อมจะเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติหน้าที่ขึ้นได้ ซึ่งความผิดพลาดที่เกิดขึ้นนั้นอาจเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดข้อเท็จจริง หรือกรณีเกี่ยวกับการใช้กฎหมายปรับกับข้อเท็จจริง หรืออาจเกิดจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาดได้ จึงก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากปล่อยให้เช่นนั้นก็จะทำให้คู่ความฝ่ายที่เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยเหตุนี้เองจึงจำเป็นต้องให้โอกาสแก่คู่ความมีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลที่ผิดพลาดได้ เพื่อให้ศาลที่อยู่เหนือกว่าที่มีความระมัดระวังและมีประสบการณ์มากกว่า ช่วยตรวจสอบและแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องต่างๆ⁴³ และเพื่อเป็นการสร้างหลักประกันและความเชื่อมั่นให้กับประชาชน

เหตุผลประการที่สอง เพื่อสนับสนุนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการใช้สิทธิทางศาล⁴⁴ การนำคดีมาสู่ศาลเพื่อให้ศาลทำหน้าที่เป็นผู้ชี้ขาดตัดสินคดี ถือเป็นสิทธิตามธรรมชาติหรือเป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่งที่กฎหมายยอมรับ ดังจะเห็นได้จากคำประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า “ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาจากศาลที่มีอำนาจแห่งชาติต่อการกระทำอันละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือตามกฎหมาย” ซึ่ง

⁴¹ บัญญัติ มาตรา ๓๖๖ ทวิ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 25, น.59.

⁴² อุดม เฟื่องฟูง, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา, (กรุงเทพมหานคร : หจก.จรรยาบรรณการพิมพ์, 2543), น.156.

⁴³ Peter E.Herzog and Delmar Karlen, “Attacks on Judicial Decisions in Civil Procedure”, Chapter 8 Vol. 16 International Encyclopedia of Comparative Law, ed. International Association of Legal Science, (Hague, Boston, London : Martinus Nijhoff publishers, 1982), p.4.

⁴⁴ บัญญัติ มาตรา ๓๖๖ ทวิ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 25, น.74.

ประเทศต่างๆ ก็ยอมรับสิทธิพื้นฐานดังกล่าวนี้และได้บัญญัติกฎหมายของตนรองรับไว้ไม่ว่าจะบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายฉบับอื่นๆ ก็ตาม⁴⁵

เหตุผลประการที่สาม เพื่อให้มีการวิเคราะห์ปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายอย่างลึกซึ้ง⁴⁶ กล่าวคือในการพิจารณาคดีแพ่งนั้นมักมีปัญหาเกิดขึ้นสองประการคือ ปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งมีความสำคัญเป็นอันมากเพราะเป็นประเด็นที่จะนำไปสู่การตัดสินคดีและอุทธรณ์ฎีกาต่อไป⁴⁷

เหตุผลประการสุดท้ายคือ เพื่อป้องกันการฉ้อฉล⁴⁸ ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการพิจารณา เนื่องจากในการพิจารณาคดีแพ่งนั้นคู่ความต้องเป็นผู้รวบรวมข้อเท็จจริง และกำหนดข้อเท็จจริงที่จะฟ้องร้องต่อศาล ศาลต้องตัดสินไปตามข้อเท็จจริงที่คู่ความทั้งสองฝ่ายเสนอมา และตามที่คุณค่าร่วมกัน หากให้คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดและสิ้นสุดลงที่ศาลชั้นต้นโดยไม่ให้มีการโต้แย้งคัดค้านหรืออุทธรณ์ฎีกาได้ก็จะเป็นการเปิดช่องให้คู่ความที่ไม่สุจริตอาศัยประโยชน์จากการนี้ โดยกระทำการฉ้อฉลให้ได้มาซึ่งคำพิพากษาที่เป็นประโยชน์แก่ตน อันทำให้คู่ความฝ่ายที่สุจริตและอ่อนแอกว่าเสียเปรียบ⁴⁹

2.2.4.3 วัตถุประสงค์ของการคัดค้านคำพิพากษาของศาล

จากเหตุผลที่ต้องมีการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาหรือการอุทธรณ์ฎีกาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่า วัตถุประสงค์ของการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลนั้น โดยหลักแล้วเป็นไปเพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดที่ศาลล่างได้ทำไว้ เนื่องจากการฟ้องร้องนั้นจะสิ้นสุดลงโดยการวินิจฉัยชี้ขาดอันเป็นที่สุด ซึ่งเรียกว่า “คำพิพากษา” คำพิพากษานี้โดยเนื้อแท้แล้ว มีความมุ่งหมายที่จะบอกถึงการกำหนดข้อเท็จจริงอันเป็นที่ยุติแล้ว กับการนำบทบัญญัติของกฎหมายไปปรับเข้ากับข้อเท็จจริงที่ยุติแล้ว

วัตถุประสงค์ของการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลอีกประการหนึ่ง คือ เพื่อหวังรั้งไม่ให้ศาลล่างทำผิด ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากวัตถุประสงค์ประการแรก คือ การแก้ไขข้อผิดพลาดที่ศาลล่างทำไว้ กล่าวคือ เมื่อศาลชั้นต้นรู้ว่าเมื่อตนทำผิดหรือตัดสินออกนอกคู่

⁴⁵ สถิต เล็งไธสงค์, “การฟ้องความ”, บทบัญญัติ ปีที่ 23 น.72 (มกราคม 2508).

⁴⁶ ปวีณา มาศมุนท์พิท, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 25, น.78.

⁴⁷ ฉานินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, เล่มที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), น.110.

⁴⁸ ปวีณา มาศมุนท์พิท, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 25, น.81.

⁴⁹ จันตรี สิ้นสุภฤกษ์, “การยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), น.114.

นอกจากจะต้องถูกศาลสูงตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดก็จะระมัดระวังไม่ให้เกิดความผิดพลาดขึ้นและตัดสินใจด้วยความยุติธรรมและรอบคอบขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์นั้น แม้จะไม่ถือว่าคำพิพากษาของศาลเป็นบรรทัดฐานที่ต้องเดินตาม เพราะถือว่าคำพิพากษาของศาลไม่ใช่กฎหมาย สิ่งที่ผูกพันก็คือกฎหมายที่ตราขึ้นโดยผู้บัญญัติกฎหมาย คำพิพากษาของศาลเป็นเพียงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรเท่านั้น⁵⁰ อย่างไรก็ตามการที่ศาลสูงคอยสอดส่องดูแลศาลล่างย่อมทำให้ศาลชั้นต้นระมัดระวังที่จะไม่ก่อให้เกิดความผิดพลาดขึ้นได้ ดังนั้นการอุทธรณ์จึงมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันไม่ให้ศาลล่างกระทำความผิดนั่นเอง แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าประเทศในระบบซีวิลลอว์ไม่ถือว่าคำพิพากษาของศาลเป็นบรรทัดฐานที่ต้องเดินตาม แต่ก็ยังถือว่าคำพิพากษาของศาลมีความสำคัญ และอาจมีการตัดสินคดีคล้ายตามกฎเกณฑ์จากคำพิพากษาที่มีมาก่อน เพราะถือว่าคำพิพากษาเป็นตัวอย่างในการปรับใช้บทกฎหมายและเป็นบรรทัดฐานที่ตนเอง⁵¹

2.2.4.4 การรับรองสิทธิการคัดค้านคำพิพากษาของศาล

จุดประสงค์ที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางศาล ซึ่งเป็นบริการที่สำคัญของศาลนั้น ก็เพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างเอกชนซึ่งมีข้อพิพาทระหว่างกัน⁵² และรัฐได้เข้ามาแทรกแซงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลโดยการกำหนดค่าตัดสินอันมีลักษณะเด็ดขาดและมีสภาพบังคับ แต่อย่างไรก็ตามค่าตัดสินของศาลอาจผิดพลาดได้⁵³ ดังนั้นจึงเป็นการไม่เป็นธรรม หากปล่อยให้คำพิพากษาที่ผิดพลาดของศาลดังกล่าวนั้นถึงที่สุด และมีสภาพบังคับโดยไม่ให้สิทธิแก่คู่ความในการอุทธรณ์ฎีกาพิพากษาดังกล่าว

⁵⁰ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, “เอกสารการสอนชุดวิชาการระบบกฎหมายต่างประเทศ”, (เอกสารอัดสำเนา), น.136-137.

⁵¹ กิตติศักดิ์ ปรกติ, “ความเป็นมาและหลักการขึ้นดีวิธีในระบบซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์”, (เอกสารอัดสำเนา), น.11.

⁵² สิริพันธ์ พลรบ และวรรณชัย บุญบำรุง, “การใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งโดยไม่สุจริต”, วารสารกฎหมาย, ฉบับที่ 3 ปีที่ 20 น.33 (2544).

⁵³ Peter E.Herzog and Delmar Karlen, *supra note 37*, p.4.

2.2.5 รูปแบบการเพิกถอนคำพิพากษา

คำพิพากษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการสรุปข้อกฎหมายที่มีต่อประเด็นในคดี และการปรับข้อเท็จจริงในคำคู่ความนั้นซึ่งได้มาจากพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีเข้ากับบทบัญญัติของกฎหมาย⁵⁴

โดยหลักคำพิพากษานั้นจะผูกพันคู่ความตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา แต่ภายใต้สิทธิที่จะอุทธรณ์คำพิพากษา หลักการดังกล่าวย่อมถูกผ่อนคลายลงจึงให้สิทธิคู่ความอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาได้

ในบางกรณีที่ไม่อาจอุทธรณ์ได้เพราะต้องห้ามอุทธรณ์เนื่องด้วยทุนทรัพย์ การเพิกถอนคำพิพากษา เป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความเป็นธรรมได้ แต่จะถูกจำกัดไว้ในสำหรับบางกรณีเท่านั้น โดยการเพิกถอนคำพิพากษาจะถูกนำมาใช้เฉพาะในส่วนของการพิจารณา หรือเรียกว่า คำพิพากษาหรืออาจให้มีการพิจารณาคดีนั้นใหม่ก็ได้ ทศนคติของศาลเกี่ยวกับการเพิกถอนคำพิพากษาจะมีทัศนคติที่ใกล้เคียงกันกับการขอพิจารณาคดีใหม่⁵⁵ โดยการพิจารณาคดีใหม่เป็นกรณีที่ค้นพบพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งเป็นการรื้อฟื้นคดี แต่การเพิกถอนคำพิพากษาเป็นเรื่องที่มีการผิดพลาดในคำพิพากษา

2.2.5.1 การอุทธรณ์ฎีกา

การอุทธรณ์ฎีกาเป็นการโต้แย้งคำพิพากษาของศาลชั้นต้นว่าไม่ถูกต้องอันเป็นสิทธิตามกฎหมายอย่างหนึ่งที่เป็นกรกระทำต่อศาลสูง เพื่อให้มีการแก้ไขหรือยกเลิกคำพิพากษาดังนั้นการอุทธรณ์ฎีกาจึงเป็นกระบวนการที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาโดยศาลสูง ซึ่งทำให้ความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษานั้นต้องยืดเวลาไป⁵⁶

การใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาต่อศาลสูงนั้นเป็นการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่าง โดยคู่ความผู้ได้รับความเสียหายจะต้องโต้แย้งคำพิพากษาของศาลล่างต่อศาลสูง ซึ่งในการตรวจสอบคำพิพากษาคั้งแรกนั้นจะเป็นการตรวจสอบโดยศาลอุทธรณ์ ในประเทศระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) การตรวจสอบของศาลอุทธรณ์จะคล้ายคลึงกับการพิจารณาของศาลชั้นต้น คือสามารถมีการสืบพยานกันใหม่ได้ แต่ในประเทศระบบจารีตประเพณี (Common Law) นั้นการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์จะตรวจสอบรายงานกระบวนการพิจารณาที่ได้มีการบันทึกในศาลชั้นต้น

⁵⁴ Jack H.Frieddenthal, mary Kay Kane, Arthur R. Miller, Civil procedure, (third Edition), pp.600-604.

⁵⁵ Andrew Beck, Principle of Civil Procedure, (2nd ed.), (Wellington : A THOMSON COMPANY, 2001), p.280.

⁵⁶ คณิต ญ นคร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 8, น.437.

ระบบการตรวจสอบโดยศาลสูงของระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) และระบบจารีตประเพณี (Common Law) มีลักษณะที่คล้ายกันในหลายเรื่องที่สำคัญ

ดังนั้นการอุทธรณ์ฎีกาจึงเป็นรูปแบบของการเพิกถอนคำพิพากษาของศาลในกรณีที่คำพิพากษานั้นผิดพลาด คู่ความที่ได้รับความสะดวกจากคำพิพากษานั้นสามารถใช้สิทธิโต้แย้งคำพิพากษานั้นได้ ทั้งนี้หากมีการใช้สิทธิดังกล่าวแล้ว ถ้าศาลสูงเห็นว่าคำพิพากษาของศาลล่างไม่ถูกต้องก็จะมีคำพิพากษาใหม่ ซึ่งมีผลเท่ากับเพิกถอนคำพิพากษาของศาลล่างไปในตัว

2.2.5.2 การขอพิจารณาคดีใหม่

การพิจารณาคดีของศาลย่อมต้องพิจารณาคดีโดยให้เกิดความเป็นธรรม ซึ่งต้องมีการรับฟังความสองฝ่ายและต้องมีความเป็นกลาง โดยในการพิจารณาหากคู่ความมิได้ให้ความร่วมมือในกระบวนการพิจารณาด้วยแล้ว ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไป โดยถือเป็นการลงโทษคู่ความฝ่ายที่มีให้ความร่วมมือในการดำเนินกระบวนการพิจารณา หากการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยขาดนัดดังกล่าวเกิดจากการที่ศาลมิได้ทราบถึงข้อเท็จจริงบางอย่าง การที่ศาลได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไปจนมีคำพิพากษา ศาลย่อมมีอำนาจพิจารณาคดีใหม่ได้ ทั้งนี้ประเทศในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) และระบบจารีตประเพณี (Common Law) ต่างก็มีหลักเกณฑ์ที่ให้ศาลมีคำพิพากษามีอำนาจพิจารณาคดีตัดสินคดีได้ใหม่ในบางสถานการณ์ โดยในประเทศระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) กำหนดกรอบในการพิจารณาคดีใหม่โดยศาลที่มีคำพิพากษานี้จะมีอยู่ค่อนข้างจำกัด ในประเทศระบบจารีตประเพณี (Common Law) ก็มีการพิจารณาคดีใหม่โดยศาลที่มีคำพิพากษาเช่นเดียวกับประเทศระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)⁵⁷

2.2.5.3 การเพิกถอนคำพิพากษา

การเพิกถอนคำพิพากษา คือ การลบล้างหรือยกเลิกคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งผู้พิพากษาได้ปฏิเสธคำพิพากษาที่ผิดพลาด⁵⁸ อันเป็นการใช้ดุลยพินิจของผู้พิพากษาที่จะใช้อำนาจยกเลิกหรือเพิกถอนเสียซึ่งคำพิพากษาของตน เป็นอำนาจโดยทั่วไปของศาลที่พิจารณาหรือมีเขตอำนาจทั่วไป ทั้งนี้ในการเพิกถอนคำพิพากษานั้นจะถูกจำกัดเฉพาะพฤติการณ์บางอย่างเท่านั้น เนื่องจากมีผลกระทบต่อคำพิพากษา

⁵⁷ วรรณชัย บุญบำรุงและคณะ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2548), น.213-214.

⁵⁸ Bryan A.Garner, Black's Law Dictionary, Eighth Edition, (United State : West Publishing Co., 2004), p.1404.

จากหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา คำพิพากษาย่อมผูกพันคู่ความแต่การเพิกถอนคำพิพากษาอาจมีความคล้ายคลึงกันกับการขอพิจารณาคดีใหม่ โดยการเพิกถอนคำพิพากษานี้จะเป็นการแก้ไขเฉพาะส่วนของบทสรุปของคำพิพากษาและความผิดพลาดของคำพิพากษาโดยมีคำพิพากษาใหม่หรือเพื่อยกเลิกคำพิพากษา บางกรณีศาลสามารถพิจารณาคดีนั้นใหม่ได้ แต่ในบางกรณีที่เกิดขึ้นศาลไม่อาจจะดำเนินการเพิกถอนคำพิพากษาได้เช่นกัน ถ้าไม่สามารถที่จะแสดงความผิดพลาดหรือเหตุผลอื่นๆ ได้ ทั้งนี้ทัศนคติของศาลในการบังคับใช้ระหว่างการเพิกถอนคำพิพากษากับการขอพิจารณาคดีใหม่ นั้นจะมีทัศนคติที่ใกล้เคียงกัน สำหรับการเพิกถอนคำพิพากษาก็มีเหตุสามารถเพิกถอนได้หลายเหตุด้วยกัน เช่น คำพิพากษาผิดพลาด มีการฉ้อฉล มีลักษณะเป็นการทำให้ศาลเข้าใจผิด ผู้พิพากษาไม่ทำตามกระบวนการพิจารณาที่ปรากฏในกฎหมาย มีการกระทำอันไม่ชอบด้วยกฎหมายของผู้พิพากษา เป็นต้น แต่ในส่วนของการพิจารณาคดีใหม่เป็นการดำเนินการกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นใหม่หรือเป็นการตรวจสอบการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีบางส่วนหรือทั้งหมดสำหรับคดีในศาลนั้น โดยศาลอาจสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ก็ได้หากมีการร้องขอโดยคู่ความ⁵⁹

ดังนั้นการขอพิจารณาคดีใหม่จึงมีความคล้ายคลึงกับการเพิกถอนคำพิพากษาของศาล แต่การขอพิจารณาคดีใหม่นั้นไม่ใช่เป็นการเพิกถอนโดยตรงแต่เป็นการทำให้คดีกลับสู่การพิจารณาอีกครั้งและมีการอนุญาตให้สืบพยานหลักฐานใหม่อีกครั้ง ซึ่งระหว่างที่แสดงเหตุเพื่อให้ศาลอนุญาตนั้นคำพิพากษายังคงมีผลใช้บังคับต่อไปจนกว่าศาลจะอนุญาตเพราะมีเหตุแสดงอย่างชัดเจน คำพิพากษานั้นจึงจะถูกเพิกถอน ส่วนการขอเพิกถอนคำพิพากษานั้นศาลไม่จำเป็นต้องมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลนั้นต่อไป แต่ทั้งนี้ความแตกต่างของทั้งการขอพิจารณาคดีใหม่และการเพิกถอนคำพิพากษาย่อมขึ้นอยู่กับข้อบกพร่องของกระบวนการพิจารณาแต่ละกรณีซึ่งมีความร้ายแรงแก่คู่ความมากน้อยเพียงใด

2.2.6 หลักการขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

เนื่องจากหลักการที่สำคัญอย่างหนึ่งในระบบวิธีพิจารณา คือ การอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่เข้ามาในกระบวนการพิจารณา ซึ่งความยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็แต่โดยการวินิจฉัยสั่งการที่ได้มาจากการรับฟังข้อเท็จจริง หรือพยานหลักฐานที่ถูกต้องครบถ้วนเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นความบกพร่องในการรับฟังข้อเท็จจริง หรือการรับฟังพยานหลักฐานที่ผิดพลาดซึ่งการปล่อยให้คำพิพากษาหรือคำสั่งที่เกิดจากการวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่ผิดพลาดนั้นยังมีผลบังคับอยู่ต่อไป โดยไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยาให้ถูกต้องแล้วก็จะทำให้ไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งถือเป็นการกระทำที่ลดทอนเสรีภาพ

⁵⁹ *Ibid.* p.1543.

ชั้นพื้นฐานของประชาชน ทั้งยังเป็นการลดศรัทธาของประชาชนที่มีต่อกระบวนการยุติธรรม ด้วยเหตุผลนี้ ระบบกฎหมายจึงยอมให้มีการรื้อฟื้นเรื่องขึ้นมาพิจารณาใหม่อีกครั้งได้ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด⁶⁰

การขอให้พิจารณาใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ การที่คู่ความที่แพ้คดีในศาลชั้นต้น เนื่องจากตนมิได้เข้ามาต่อสู้ในกระบวนการพิจารณาภายในระยะเวลาที่กำหนด เช่น จำเลยไม่ยื่นคำให้การแก้คดี หรือในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันนัดสืบพยานครั้งแรก เป็นต้น ยื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ โดยแสดงให้ศาลเห็นว่าตนมิได้จงใจขาดนัดยื่นคำให้การ หรือขาดนัดพิจารณา หรือมีเหตุสมควรประการอื่น ทั้งนี้การขอให้พิจารณาใหม่อาจจะกระทำได้ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้นและภายหลังจากที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดแพ้คดี การขอพิจารณาใหม่ ภายใต้อำนาจของศาลชั้นต้นด้วยการพิจารณาโดยขาดนัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้มีขึ้นเพื่อแก้ไขกระบวนการพิจารณาของศาลที่มุ่งดำเนินคดีโดยรวบรัด แต่ไม่ใช่เป็นการขอให้พิจารณาใหม่ภายหลังจากที่คำพิพากษาของศาลแพ่งนั้นถึงที่สุด หรือเป็นที่ยุติแล้วดังเช่นการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ ดังนั้นเมื่อคำพิพากษาในคดีแพ่งถึงที่สุดแล้วจะขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้⁶¹

2.2.7 ความสัมพันธ์ระหว่างการขอพิจารณาคดีใหม่กับการฟ้องซ้ำ ฟ้องซ้อนและการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ

การขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ใช่การเพิกถอนคำพิพากษาโดยตรง เพียงแต่เป็นการทำให้คดีกลับสู่การพิจารณาอีกครั้งหนึ่งและมีการอนุญาตให้นำสืบพยานหลักฐานใหม่อีกครั้งเท่านั้น ซึ่งมีลักษณะเหมือนการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ โดยระหว่างที่ผู้ขอแสดงเหตุเพื่อให้ศาลอนุญาตนั้นคำพิพากษายังคงมีผลใช้บังคับต่อไปจนกว่าศาลฟังได้เช่นนั้นแล้วคำพิพากษาจะถูกเพิกถอนเท่านั้น

มาตรา 148⁶² เป็นบทบัญญัติห้ามฟ้องซ้ำ กฎหมายมุ่งหมายที่จะให้เรื่องราวที่คู่กรณีได้เคยพิพาทกันมาจนถึงที่สุดแล้วนั้นไม่อาจจะกลับมาว่ากล่าวกันใหม่อันจะทำให้ไม่มีข้อยุติที่

⁶⁰ แก้วกานนท์ ปิ่นแก้ว, “การขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), น.21.

⁶¹ เพิ่งอ้าง, น.22-23.

⁶² มาตรา 148 บัญญัติว่า คดีที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ห้ามมิให้คู่ความเดียวกันหรือร้องฟ้องกันอีกในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

(1) เมื่อเป็นกระบวนการพิจารณาชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

จะปฏิบัติในเรื่องนั้นระหว่างคู่กรณี ซึ่งกรณีที่ห้ามมิให้คู่ความรื้อร่องฟ้องกันเป็นคดีใหม่หรือที่จะถือว่าเป็นฟ้องซ้ำนั้นต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ 3 ประการคือ 1. คำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว 2. คู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นรายเดียวกันและ 3. ประเด็นที่วินิจฉัยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน⁶³

กรณีฟ้องซ้อนนั้น เมื่อคดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณาทำให้เกิดผลตามมาตรา 173 วรรคสอง (1) “ห้ามมิให้โจทก์ยื่นคำฟ้องเรื่องเดียวกันนั้นต่อศาลเดียวกันหรือต่อศาลอื่น” คือ โจทก์จะยื่นฟ้องจำเลยคนเดียวกันในคดีเรื่องเดียวกันนั้นในขณะที่คดีเดิมยังอยู่ในระหว่างพิจารณาต่อศาลนั้นหรือต่อศาลอื่นอีกไม่ได้ ถือว่าเป็นฟ้องซ้อน⁶⁴

ส่วนการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำนั้นห้ามศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้มีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีหรือประเด็นข้อใดแห่งคดีที่มีข้ออ้างเป็นอย่างเดียวกัน ทั้งห้ามเป็นคู่ความในคดีเดิมหรือผู้ที่สืบสิทธิจากคู่ความในคดีเดิม และกระบวนการพิจารณาซ้ำไม่คำนึงว่าคดีใดยื่นก่อนหลัง หากคดีที่ยื่นภายหลังศาลได้มีคำวินิจฉัยไปแล้ว คดีก่อนจะดำเนินกระบวนการพิจารณาอีกไม่ได้ถือเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ⁶⁵

ดังนั้นการขอพิจารณาคดีใหม่จึงไม่เป็นฟ้องซ้ำ ฟ้องซ้อน หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ เพราะการขอพิจารณาคดีใหม่นั้นมีลักษณะคล้ายกับการเพิกถอนคำพิพากษาเดิม เมื่อมีคำสั่งอนุญาตให้มีการพิจารณาคดีใหม่ คำพิพากษาเดิมเป็นอันยกเลิกเพิกถอนไป คดีจะกลับเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลใหม่อีกครั้ง

ฉะนั้นการขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นมี 2 กรณี คือ การขอให้พิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 206 วรรค 3 และการขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ และมาตรา 207 ซึ่งทั้งสองกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดไว้ยังไม่สามารถเยียวยาคู่ความที่เสียหายจาก

(2) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งได้กำหนดวิธีการชั่วคราวให้อยู่ภายในบังคับที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกเสียได้ตามพฤติการณ์

(3) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้ยกคำฟ้องเสียโดยไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะนำคำฟ้องมายื่นใหม่ในศาลเดียวกันหรือในศาลอื่น ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยอายุความ

⁶³ อุดม เฟื่องฟูง, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1, (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2541), น.746.

⁶⁴ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538), น.220.

⁶⁵ The Justice Group, เจาะหลัก-ฎีกา วิ.แพ่งทันสมัย (เล่ม 1), (กรุงเทพมหานคร : หจก.พิมพ์อักษร, 2551), น.213.

คำพิพากษาได้ เพราะเหตุที่จะขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้นจะเป็นกรณีขาดนัด ซึ่งเป็นเหตุที่จำกัด ไม่กว้างขวางเหมือนกับต่างประเทศ คู่ความที่ได้รับความเสียหายจากคำพิพากษาจึงมีอาจได้รับความยุติธรรม และเมื่อมีความผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาที่ไม่ได้เกิดจากความผิดของคู่ความในคดี แต่อาจจะเป็นความผิดพลาดที่เกิดจากองค์กระตุลาการที่ทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินคดี หรือพบพยานหลักฐานใหม่ที่เป็นสาระแก่คดี อันอาจทำให้ผลแห่งคดีนั้นเปลี่ยนแปลงได้จากแท้เป็นชนะ ดังนั้นการปล่อยให้บุคคลต้องตกอยู่ในผลบังคับที่ต้องผูกพันตามคำพิพากษาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย กรณีนี้จึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นในระบบกฎหมายซึ่งขัดกับหลักความยุติธรรมที่บุคคลต้องได้รับตามกฎหมายในระบบกฎหมายวิธีพิจารณา ด้วยเหตุนี้กรณีดังกล่าวจะได้รับความยุติธรรมได้จะต้องให้มีกระบวนการพิจารณาที่นำมาสู่การแก้ไขหรือลบล้างผลของคำพิพากษาที่ไม่อาจโต้แย้งได้อีกต่อไป

บทที่ 3

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับการขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ของต่างประเทศและประเทศไทย

การพิจารณาพิพากษาคดีใหม่ในระบบ Common Law จะอนุญาตให้มีการพิจารณาคดีตัดสินคดีใหม่โดยศาลที่มีคำพิพากษาไว้กว้างขวางกว่าระบบกฎหมาย Civil Law ทั้งนี้โดยสาเหตุหลักมาจากการที่ระบบกฎหมาย Civil Law ไม่มีการใช้ระบบลูกขุน โดยระบบลูกขุนเป็นจารีตประเพณีอย่างหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของระบบกฎหมาย Common Law ดังนั้นในคดีที่ใช้ระบบลูกขุนการตรวจสอบคำพิพากษาโดยศาลสูงจึงถูกจำกัดอำนาจในการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ได้วินิจฉัยมาโดยคณะลูกขุนในศาลชั้นต้น สิ่งที่ศาลสูงจะทำได้อย่างมากก็คือการให้มีการรับฟังข้อเท็จจริงกันใหม่โดยคณะลูกขุนอื่น สำหรับในคดีที่ไม่ได้ใช้ลูกขุนแล้ว อำนาจของศาลสูงในการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างอาจมีกว้างขวางในลักษณะทำนองเดียวกับระบบกฎหมาย Civil Law โดยในอังกฤษซึ่งไม่ค่อยใช้ระบบลูกขุนในคดีแพ่งนั้น การอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์เป็นการเปิดโอกาสให้สืบพยานหลักฐานกันใหม่แต่โดยปกติจะเป็นพยานหลักฐานเดิมมิใช่พยานหลักฐานใหม่ที่ไม่ได้สืบกันในศาลชั้นต้น¹

เหตุผลของเรื่องนี้แม้ว่าโดยทั่วไปจะเห็นได้ว่า การให้ศาลที่มีการพิจารณาและพิพากษาคดีต้องทำการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นใหม่จะมีผลทำให้เสียเวลาเป็นอันมากก็ตาม แต่สามารถให้เหตุผลที่สมควรมีหลักการในเรื่องนี้ได้ โดยเฉพาะในประเทศที่การพิจารณาคดีในศาลอุทธรณ์ไม่อนุญาตให้มีการดำเนินกระบวนการสืบพยานกันใหม่ทั้งหมดหรือบางส่วน

ศาลที่มีคำพิพากษาอาจจะไม่ทราบถึงข้อเท็จจริงบางประการซึ่งมีผลกระทบต่อคำพิพากษา ข้อเท็จจริงดังกล่าวอาจเป็นที่ประจักษ์เมื่อได้มีการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษา กรณีขาดนัดหรือกรณีที่พบพยานหลักฐานที่สำคัญของคดีภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาไปแล้ว หรือกรณีที่ปรากฏว่าคำพิพากษาไม่ถูกต้องเพราะมีการฉ้อฉล (fraud) หรือกระทำความผิด (misconduct) หรือในกรณีที่บุคคลอื่นนอกจากคู่ความในคดีโต้แย้งคัดค้านในผลของคำพิพากษา เห็นได้ว่าศาลที่ได้มีคำพิพากษสามารถแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวได้ดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากเป็นผู้ที่ทราบ

---

¹ Herzog E, Peter and Darlen, Delmar, "Attacks on Judicial Decisions" in Civil Procedure, Vol. 16 : International Encyclopedia of comparative Law. Ed., Boston, 1984, p. 26., อ้างโดย วรณชัย บุญบำรุง, การคัดค้านคำพิพากษาของศาล, เอกสารอัดสำเนาไม่ได้พิมพ์เผยแพร่, น.47-49.

ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานของคดีเป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้สามารถพิจารณาข้อโต้แย้งได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ทั้งประเทศในระบบกฎหมาย Civil Law และ Common Law จึงมีหลักเกณฑ์ที่ให้ศาลที่มีคำพิพากษาสามารถพิจารณาคัดสินคดีได้ใหม่ในบางสถานการณ์ โดยในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ซึ่งมีหลักเกี่ยวกับบทบาทของศาลสูงที่สามารถรับฟังพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ในชั้นพิจารณาคดีอุทธรณ์นั้น กรอบในการพิจารณาคดีใหม่โดยศาลที่มีคำพิพากษานั้นจะมีอยู่ค่อนข้างจำกัดเช่นเดียวกับกลุ่มประเทศสังคมนิยม นอกจากนี้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาที่เข้มงวดยังส่งผลให้การโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาต่อศาลที่มีคำพิพากษา ซึ่งในฝรั่งเศส เรียกว่า “revision” และในเยอรมันเรียกว่า “wiederaufnahmedesVerfahrens” นั้น เป็นไปได้โดยยากอีกด้วย ในประเทศสหรัฐอเมริกา การพิจารณาคดีในศาลสูงจะไม่มีกรณาดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยการสืบพยานกันใหม่ โดยข้อเท็จจริงของคดีจะเป็นที่ยุติโดยการชี้ขาดของคณะลูกขุนในศาลล่างนั้น จะมีกรอบของการพิจารณาคดีใหม่โดยศาลที่มีคำพิพากษาทำนองเดียวกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law รวมทั้งในกรณีอื่นๆ ที่นอกเหนือจากนั้นด้วย ในขณะที่ในประเทศอังกฤษซึ่งในปัจจุบันไม่ค่อยมีระบบลูกขุนในคดีแพ่งแล้วนั้น ปรากฏว่าได้กำหนดกรณีที่จะมีการพิจารณาคดีใหม่โดยศาลที่มีคำพิพากษาไว้เคร่งครัดกว่า

สำหรับในประเทศไทยในคดีแพ่งทั่วไป ได้กำหนดกรณีที่จะมีการพิจารณาพิพากษาคดีใหม่โดยศาลที่มีคำพิพากษาเฉพาะกรณีของคำพิพากษาโดยขาดนัดเท่านั้น ซึ่งการพิจารณาคดีขาดนัดนั้น เป็นการพิจารณาคดีแบบวิสามัญ คือ พิจารณาคดีลับหลังคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดทั้งขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณาคดี สืบพยานฝ่ายที่ไม่ขาดนัดไปฝ่ายเดียว แม้ว่ากฎหมายจะให้อำนาจศาลเรียกพยานมาสืบได้เองตามที่เห็นได้ว่าจำเป็น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 198 ทวิ วรรค 2 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจสืบพยานเกี่ยวกับข้ออ้างของโจทก์หรือพยานหลักฐานอื่นไปฝ่ายเดียวตามที่เห็นว่าจำเป็นก็ได้ แต่ในคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัวหรือคดีพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ให้ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม และมาตรา 206 วรรคหนึ่งและวรรคสอง บัญญัติว่า “คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะร้องต่อศาลให้วินิจฉัยชี้ขาดคดีให้ตนเป็นฝ่ายชนะโดยอาศัยเหตุแต่เพียงว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณานั้นหาได้ไม่ ให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีให้คู่ความที่มาศาลเป็นฝ่ายชนะต่อเมื่อศาลเห็นว่าข้ออ้างของคู่ความเข่นว่ามีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ในการนี้ศาลจะยกขึ้นอ้างโดยลำพัง ซึ่งข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้

เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีตามวรรคหนึ่งให้นำบทบัญญัติมาตรา 198 วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับแก่คดีของคู่ความฝ่ายที่มาศาลโดยอนุโลม” ในทางปฏิบัติก็ต้องเป็นเรื่องที่ปรากฏชัดแจ้งต่อศาลว่าคดีมีพิรุณผิดสังเกต หากเป็นการสืบพยานไม่ปรากฏเหตุชัดเจนแล้ว ศาลคงไม่เรียกมาสืบเอง และแม้จะมีการสืบพยานก็เป็นการสืบพยานไปฝ่ายเดียว โอกาสที่จะทำลายน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานไม่มีทางเกิดขึ้นได้ ซึ่งขัดกับหลักในการให้สิทธิต่อสู้คดีเต็มที่กฎหมายจึงได้ให้สิทธิผู้แพ้คดีโดยการขาดนัดโดยไม่ตั้งใจหรือมีเหตุผลสมควรมาร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ การขอให้พิจารณาคดีใหม่² มี 2 กรณีคือ การขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ ก่อนศาลมีคำพิพากษามาตรา 206 วรรค 3 และขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษา (มาตรา 199 จัดว่า มาตรา 199 เบญจ และมาตรา 207)

ส่วนในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law การที่ในสหรัฐอเมริกายังมีการใช้ระบบลูกขุนในการตัดสินคดีแพ่งได้ก่อให้เกิดมีการขอให้พิจารณาคดีใหม่กันมาก ในประเทศอังกฤษและประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law อื่นที่ระบบลูกขุนไม่มีบทบาทในคดีแพ่งนั้น ปรากฏว่าการขอให้พิจารณาคดีใหม่เป็นไปได้โดยยากขึ้น ซึ่งสาเหตุต่างๆ ในการที่จะขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่มีกรณีดังต่อไปนี้³

(1) การค้นพบพยานหลักฐานใหม่ ไม่ใช่ทุกประเทศที่จะยอมรับให้มีการพิจารณาคดีใหม่ ในกรณีที่มีการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ บางประเทศเห็นว่ากรณีดังกล่าวเป็นเรื่องสมควรที่จะให้ศาลสูงเป็นผู้พิจารณา ส่วนประเทศที่อนุญาตในกรณีดังกล่าวก็ได้กำหนดข้อจำกัดบางประการเพื่อป้องกันไม่ให้ศาลต้องมาเสียเวลาโดยไม่จำเป็นและเพื่อให้คำพิพากษาของศาลมีความมั่นคงแน่นอน

ข้อจำกัดหรือเงื่อนไขประการหนึ่ง คือ คู่ความที่ขอให้พิจารณาต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าคู่ความนั้นไม่สามารถจะทราบหรือได้มาซึ่งพยานหลักฐานใหม่นั้นในระหว่างที่ได้มีการพิจารณาก่อนที่จะมีการตัดสินคดี เงื่อนไขดังกล่าวนับว่าเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในระบบกฎหมาย Common Law ซึ่งมีการสืบพยานอย่างเข้มข้นต่อเนื่องกันไป โดยการดำเนินกระบวนการพิจารณาในลักษณะดังกล่าว คู่ความจะต้องเสนอพยานหลักฐานที่ตนมีอยู่ทั้งหมดเข้ามาในคดี การที่จะได้รับอนุญาตให้เลื่อนการสืบพยานเป็นไปได้ยาก ดังนั้นคู่ความจึงมีโอกาสน้อยมากที่จะค้นพบพยานหลักฐานใหม่ภายหลังจากที่การดำเนินการสืบพยานได้เริ่มต้นขึ้น ส่วนในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law นั้น เนื่องจากกระบวนการสืบพยานค้นหาข้อเท็จจริงนั้น มักจะกำหนดระยะเวลา

² สรุปความจาก จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย, *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1*, (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, 2551), น.248-256.

³ Herzog E, *supra note 1*, pp. 22-23, อ้างใน วรรณชัย บุญบำรุง, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*, น.26-28.

ออกเป็นตอนๆ (episodic) ซึ่งอาจจะห่างกันเป็นสัปดาห์หรือเดือนโดยอาจมีการเสนอพยานหลักฐานกันได้ในช่วงระยะเวลาต่างๆ กัน เงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น จึงไม่ค่อยจะเป็นเรื่องสำคัญเท่าใดนัก โดยคู่ความมีเวลาเพียงพอที่จะค้นพบหรือหาพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ทั้งหมด นอกจากนี้การพิจารณาอุทธรณ์ในศาลสูงยังสามารถรับฟังพยานหลักฐานใหม่ได้โดยตรง คู่ความจึงยังมีโอกาสมากขึ้นที่จะเสนอพยานหลักฐานใหม่ตราบเท่าที่การพิจารณาในชั้นอุทธรณ์ยังไม่เสร็จสิ้น แต่อย่างไรก็ตาม ในบางประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ก็ได้กำหนดข้อจำกัดดังกล่าว เช่น ในประเทศอิตาลี คู่ความที่ขอให้พิจารณาคดีใหม่ต้องแสดงให้เห็นว่าการที่ตนไม่สามารถเสนอพยานหลักฐานใหม่ได้นั้น เกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือเป็นความผิดของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 395 และมาตรา 396) ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ก็ได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่า การที่ไม่สามารถเสนอพยานหลักฐานใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษาได้นั้น ไม่ได้เป็นความผิดของคู่ความฝ่ายนั้น

เงื่อนไขอีกประการหนึ่งซึ่งอาจเป็นเงื่อนไขที่ต้องประกอบกับเงื่อนไขที่ได้กล่าวข้างต้น หรืออาจจะเป็นเงื่อนไขแยกเทศต่างหากก็ได้ คือ พยานหลักฐานใหม่นั้นจะต้องมีความสำคัญเพียงพอที่จะทำให้การตัดสินใจต้องเปลี่ยนแปลงไป ในบางประเทศยังกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับประเภทของพยานหลักฐานใหม่ด้วย เช่น ในเยอรมันอนุญาตเฉพาะพยานหลักฐานใหม่ที่เป็นพยานเอกสารเท่านั้น เนื่องจากมีการห่วงกังวลเกี่ยวกับเรื่องการเบิกความเท็จของพยานบุคคล (perjury) (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเยอรมันมาตรา 579 และมาตรา 580) หรือในฝรั่งเศสอนุญาตเฉพาะพยานหลักฐานใหม่ที่เป็นพยานเอกสารที่คู่ความไม่สามารถที่จะค้นพบ (failed to disclose)

(2) คำพิพากษามีผิดพลาดเพราะพยานหลักฐานปลอมหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่ชอบ (misconduct) เงื่อนไขบางประการที่กล่าวไว้ในส่วนที่เป็นเรื่องการค้นพบพยานหลักฐานใหม่นี้นำมาใช้บังคับกรณีนี้ด้วย เช่น ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law ข้อกล่าวอ้างดังกล่าวจะต้องมีผลเพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงผลตัดสินคดีด้วยและข้อกล่าวข้างต้นดังกล่าวจะต้องเป็นที่ยุติแล้ว เช่น มีการตัดสินคดีอาญาแล้วว่ามีกระทำความผิดฐานปลอมเอกสาร ในขณะที่ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law การอ้างว่าพยานหลักฐานปลอมหรือไม่ถูกต้องก็เป็นการเพียงพอที่จะขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยไม่ต้องมีคำพิพากษาเป็นที่ยุติในเรื่องนี้เสียก่อน

(3) ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยผิดพลาด (judicial improprieties) ศาลอาจเป็นผู้กระทำความผิดอันทำให้คำพิพากษาผิดพลาดได้เช่นเดียวกับคู่ความ โดยได้กำหนดวิธีการทำนองเดียวกับกรณีที่คู่ความได้กระทำความผิดตามที่ได้กล่าวข้างต้น และได้กำหนดให้ศาลชั้นต้นอื่นเป็นผู้พิจารณาคดีใหม่แทนศาลที่ได้กระทำความผิดพลาดดังกล่าว

บางประเทศได้กำหนดให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดบางเรื่องเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ เช่น การที่คู่ความไม่สามารถดำเนินคดีด้วยตนเองไม่มีผู้แทนที่เหมาะสมดำเนินคดีแทน หรือการพิพากษาคดีไม่ครบตามคำขอหรือเกินคำขอ เป็นต้น

(4) การขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยบุคคลอื่น ในฝรั่งเศสและประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law บุคคลอื่นนอกจากคู่ความในคดีเดิมอาจขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ซึ่งเรียกว่า “tierce opposition” หรือในอิตาลีเรียกว่า “opposizing di terzo”

ดังนั้นต่อไปนี้จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ในต่างประเทศ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมัน และประเทศฝรั่งเศส เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับ การขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคความแพ่ง พ.ศ. 2477 ต่อไป

3.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีระบบกฎหมายเป็นแบบระบบจารีตประเพณี (Common Law) ถือว่าคำพิพากษาเป็นกฎหมาย ระบบศาลเป็นระบบที่มีคณะลูกขุนและมีการแบ่งการพิจารณาคดีเป็นสองส่วน คือ ส่วนแรกจะเป็นการพิจารณาโดยคณะลูกขุนและส่วนที่สองจะเป็นการพิจารณาโดยศาล ทั้งนี้ในการพิจารณาของทั้งคณะลูกขุนและศาลย่อมเกิดความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ และมีผลทำให้คำพิพากษานั้นผิดไปด้วย และเมื่อคำพิพากษาถือว่าเป็นกฎหมายแล้วหากมีความผิดพลาดเกิดขึ้นเกี่ยวกับคำพิพากษา คำพิพากษานั้นย่อมไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ ประชาชนไม่เคารพ เชื่อถือในการตัดสินของศาลได้

การขอพิจารณาคดีใหม่ในสหรัฐอเมริกาการขอพิจารณาใหม่ (new trial) ก็เป็นการกระทำภายหลังจากศาลได้มีคำพิพากษาแล้วเช่นกัน ซึ่งในกระบวนยุติธรรมของสหรัฐได้มีข้อกำหนดให้คู่ความฝ่ายที่ไม่พอใจเกี่ยวกับการพิจารณาคดีครั้งแรกในคดีแพ่งสามารถร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้⁴ ภายใต้ข้อบังคับแห่ง federal rule of civil procedure 59⁵ การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแพ่งใน

⁴ Jack H. Friedenthal, Marry Kay Kane, Arthur R. Miller. (199), Civill procedure, (3 thed), p.573.

⁵ Rule 59. New Trial; Altering or Amending a judgment

(a) In General.

(1) Grounds for New Trial.

The court may, on motion, grant a new trial on all or some of the issues and to any party as follows:

(A) after a jury trial, for any reason for which a new trial has heretofore been granted in an action at law in federal court; or

ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แบ่งเป็นการไต่สวน ก่อนการดำเนินกระบวนการพิจารณา และในชั้นสืบพยาน ชั้นนี้เองอาจมีคณะลูกขุนหรือไม่ก็ได้ ดังนั้นการขอพิจารณาคดีใหม่มีการกำหนดเงื่อนไขไว้ดังนี้⁶

(1) เหตุผลในการขอพิจารณาคดีใหม่

ในการขอพิจารณาคดีใหม่อาจเป็นการอนุญาตให้พิจารณาใหม่ทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ โดยอาจเกิดขึ้นในกรณีที่มีการพิจารณาของลูกขุนหรือกรณีเกิดจากการพิจารณาคดีโดยปราศจากลูกขุน

(B) after a nonjury trial, for any reason for which a rehearing has heretofore been granted in a suit in equity in federal court.

(2) Further Action After a Nonjury Trial.

After a nonjury trial, the court may, on motion for a new trial, open the judgment if one has been entered, take additional testimony, amend findings of fact and conclusions of law or make new ones, and direct the entry of a new judgment.

(b) Time to File a Motion for a New Trial.

A motion for a new trial must be filed no later than 28 days after the entry of judgment.

(c) Time to Serve Affidavits.

When a motion for a new trial is based on affidavits, they must be filed with the motion. The opposing party has 14 days after being served to file opposing affidavits.

(d) New Trial on the Court Initiative or for Reasons Not in the Motion. No later than 28 days after the entry of judgment, the court, on its own, may order a new trial for any reason that would justify granting one on a party motion. After giving the parties notice and an opportunity to be heard, the court may grant a timely motion for a new trial for a reason not stated in the motion. In either event, the court must specify the reasons in its order.

(e) Motion to Alter or Amend a Judgment.

A motion to alter or amend a judgment must be filed no later than 28 days after the entry of the judgment.

⁶Cornell Law School. Retrieved 1 August 2009, from <http://www.law.cornell.edu/rules/frcp/Rule59.thm>.

การขอพิจารณาคดีใหม่อาจเกิดจากกรณีการพิจารณาวินิจฉัยโดยคณะลูกขุนหรือกรณีภายหลังจากคณะลูกขุนได้วินิจฉัยแล้วและมีการพบพยานหลักฐานใหม่อันเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ยุติไปแล้ว อันมีผลต่อการพิพากษาใหม่⁷ ตาม federal rule 59 ซึ่งการค้นพบพยานหลักฐานใหม่อันจะเป็นเหตุผลสำหรับการขอพิจารณาคดีใหม่ได้นั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในเวลาพิจารณา เช่น คดี Marshall's U.s. Auto Supply, Inc V. Cashman (1940) ว่าการขอพิจารณาคดีใหม่โดยอาศัยเหตุเรื่องพยานหลักฐานใหม่ต้องแสดงให้เห็นว่าพยานหลักฐานไม่เคยปรากฏมาก่อนและพยานนั้นเป็นสาระสำคัญทำให้คดีเปลี่ยนแปลงไป เมื่อคดีนี้พยานหลักฐานที่เสนอต่อศาลเป็นพยานหลักฐานใหม่ ศาลยอมอนุญาตให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ได้ ทั้งนี้ผู้พิพากษาไม่มีอำนาจประเมินค่าพยานหลักฐานใหม่ด้วยตนเองแต่ต้องตัดสินโดยถือตามความเห็นของลูกขุน⁸

ก. ระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ คำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ต้องยื่นไม่เกินยี่สิบแปดวันนับแต่มีคำพิพากษา

ข. ระยะเวลาในการทำคำร้องคัดค้าน คู่ความฝ่ายที่ยื่นคำขอพิจารณาคดีใหม่ต้องทำเป็นหนังสือ คู่ความฝ่ายตรงข้ามต้องยื่นคำคัดค้านภายในสิบสี่วันนับแต่ได้รับคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่

สำหรับกระบวนการขอพิจารณาคดีใหม่ในกรณีที่มีลูกขุนเป็นสิทธิของคู่ความที่กฎหมายให้สิทธิไว้ ซึ่งอาจเกิดจากลูกขุนพิจารณาข้อเท็จจริงผิดพลาด ซึ่งไม่อาจแก้ไขได้โดยทางอื่นด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นแนวทางแก้ไขโดยยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่ง แต่ในกรณีที่การพิจารณาโดยไม่มีลูกขุนศาลจะมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ได้เฉพาะปรากฏข้อผิดพลาดที่ส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมเท่านั้น

ดังนั้น การพิจารณาคดีใหม่ในประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถกระทำโดยการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีคำพิพากษาโดยเป็นดุลยพินิจของศาลในการกลั่นกรองว่าความผิดพลาดนั้นกระทบต่อความยุติธรรมหรือไม่ หากกระทบต่อความยุติธรรมแล้วศาลก็จะอนุญาต

⁷ After a nonjury trial, the court may, on motion for a new trial, open the judgment if one has been entered, take additional testimony, amend findings of fact and conclusions of law or make new ones, and direct the entry of a new judgment.

⁸ Peter E. Heroz and Delmar Karlen, "Attack on Judicial Decision, Decision", in Civil Procedure, Vol. 16 : International Encyclopedial of Comparative Law ed., International Association of leage Science, (Hague, Boston, London : Martinus nijghof, 1984), p.22.

3.2 ประเทศอังกฤษ

เมื่อคู่ความไม่พอใจคำพิพากษา คู่ความสามารถขอพิจารณาคดีใหม่ได้ แต่การพิจารณาคดีใหม่จะเป็นการพิจารณาคดีอีกครั้งหนึ่งในศาลชั้นต้น ซึ่งการพิจารณาคดีใหม่ก็จะต้องทำเป็นคำขอต่อศาลอุทธรณ์ภายใน 6 สัปดาห์นับตั้งแต่ศาลชั้นต้นพิพากษาและศาลจะพิจารณาคำขอเช่นเดียวกับอุทธรณ์ ศาลจะอนุญาตให้มีการพิจารณาคดีใหม่ในกรณีดังต่อไปนี้

1. ความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้นจากการที่ศาลแนะนำลูกขุนผิด หรือรับหรือปฏิเสธพยานหลักฐานโดยมิชอบ⁹

2. คำตัดสินของลูกขุนปราศจากเหตุผล แต่ถ้าไม่มีคำขอให้ยกคำตัดสินดังกล่าวก็จะไม่ให้มีการพิจารณาคดีใหม่ เว้นแต่จะเป็นการนำมาซึ่งความอยุติธรรม

3. คำตัดสินของลูกขุนขัดต่อพยานหลักฐาน¹⁰

4. โดยความยินยอมของคู่ความทั้งสองฝ่ายให้ศาลอุทธรณ์กำหนดค่าเสียหายให้ใหม่ในคดีที่พิจารณาโดยมีลูกขุนและมีการกำหนดค่าเสียหายน้อยหรือมากเกินไป¹¹ แต่ถ้าเป็นคดีที่ไม่ได้พิจารณาโดยมีลูกขุนไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความ

5. โดยมีความผิดพลาดหรือผิดพลาด¹² การประนีประนอมยอมความโดยไม่มีอำนาจ¹³

6. ในกรณีที่คดีที่พิจารณาโดยไม่มีเวลานานพอที่จะพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงและสืบพยานอย่างเพียงพอ¹⁴

ในกรณีที่มีคำขอพิจารณาใหม่ ศาลอุทธรณ์มีอำนาจเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์ โดยอาจพิจารณาวินิจฉัยข้อเท็จจริงและพิพากษาใหม่ภายใต้กฎเกณฑ์ยอมรับพยานหลักฐานใหม่ แต่ถ้าสามารถวินิจฉัยได้จากพยานหลักฐานที่มีอยู่แล้ว ศาลอุทธรณ์ก็จะวินิจฉัยและพิพากษาแทนที่จะให้มีการพิจารณาใหม่¹⁵ ในกรณีที่มีการพิจารณาใหม่ก็จะมีพิจารณาคดีใหม่ในศาลล่างโดยลูกขุนชุดใหม่

⁹ The Rule of Supreme Court, order 39, rule 6.

¹⁰ Met.Ry. Co. V. Wright, (1886).

¹¹ Watt V. Watt, (1905)

¹² คดี Stokes V. Latham, (1888)

¹³ คดี Isaacs V. Evans, (1900)

¹⁴ คดี HyppolyteSohn V. Kilsby, Times Newspaper, (1914)

¹⁵ คดี Winterbotham& Co. V. Sibthorp& Co., (1918).

การค้นพบพยานหลักฐานใหม่ในประเทศอังกฤษนั้น การรับฟังพยานหลักฐานใหม่สามารถทำได้ โดยถือว่าเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไป โดยศาลมีอำนาจที่จะรับฟังพยานหลักฐานใหม่ได้ ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขว่า ศาลจะต้องพอใจว่าพยานหลักฐานนั้นน่าเชื่อถือ ซึ่งถ้าศาลชั้นต้นได้รับฟังพยานหลักฐานนี้แล้วก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องอุทธรณ์มายังศาลอุทธรณ์ และจะต้องมีเหตุผลอันสมควรที่สามารถอธิบายให้ศาลพอใจได้ว่าเหตุใดจึงมิได้อ้างพยานหลักฐานนี้เสียในศาลชั้นต้น แต่ทั้งนี้พยานหลักฐานนั้นจะต้องเป็นประเด็นโดยตรงในการพิจารณาคดีนั้นด้วย¹⁶ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลก็จะรับฟังพยานหลักฐานใหม่โดยนำมาพิจารณาอีกครั้ง

3.3 ประเทศเยอรมัน

บทบัญญัติเกี่ยวกับการขอพิจารณาคดีใหม่ในบรรพสี่ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมัน (ZPO) ได้แยกการฟ้องร้องขอพิจารณาคดีใหม่ (wiederaufnahme) เป็นสองประเภท¹⁷ คือ

3.3.1 การฟ้องขอให้ศาลแสดงความเป็นโมฆะของคำพิพากษา (nichtigkeitsklage)

สำหรับการฟ้องคดีต่อศาล เพื่อให้ศาลแสดงความเป็นโมฆะของคำพิพากษา กรณีดังกล่าวใช้กับคดีที่มีการฝ่าฝืนกฎหมายวิธีพิจารณาที่ร้ายแรงตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 579 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมัน (ZPO) ดังต่อไปนี้

(1) กรณีตุลาการที่ทำคำพิพากษาที่ถูกโต้แย้ง ไม่ได้ออกพิจารณาตามจำนวนที่ระบุหรือไม่ครบองค์คณะที่ทำการตัดสิน

(2) กรณีตุลาการในองค์คณะคนหนึ่งคนใดนั้นขาดคุณสมบัติตามกฎหมายที่จะเป็นตุลาการมีส่วนร่วมในการตัดสิน

(3) กรณีตุลาการในองค์คณะ ถูกยื่นคำร้องขอปลดจากการเป็นตุลาการที่มีส่วนร่วมในการตัดสินคดีเนื่องจากเกรงว่าจะมีอคติ และคำร้องขอปลดตุลาการนั้นได้รับการวินิจฉัยแล้วว่า มีเหตุอันสมควร

(4) คู่ความไม่มีผู้แทนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่กฎหมายกำหนด เว้นแต่ได้ให้ความเห็นชอบกับการดำเนินคดีโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายแล้ว

¹⁶ ชินานนท์ วงศ์วีระชัย, “การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์ และซีวิลลอว์,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), น.96-98.

¹⁷ E.J.Cohn, *Manual of German Volume 2*, (London : The British Institute of International and Comparative Law, 1971), pp.235-236.

กรณีข้อ (1) และ (3) จะไม่สามารถยื่นคำร้องขอลบล้างกระบวนการพิจารณาได้ หากสามารถทำการเยียวยาทางกฎหมายในศาลสูง เช่น การอุทธรณ์

ในกรณีการยื่นร้องขอให้กระบวนการพิจารณาเป็นโมฆะ (nichtigkeitsklage) เหล่านี้ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่มีการฝ่าฝืนนั้นมีผลต่อคดีหรือไม่

3.3.2 การฟ้องเพื่อรื้อฟื้นกระบวนการพิจารณาใหม่ (restitutionsklage)

ส่วนการรื้อฟื้นกระบวนการพิจารณาใหม่ใช้กับคดีที่เป็นผลจากการกระทำผิดอาญา โดยคู่ความ พยาน หรือผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่ง ทำให้ศาลได้รับค่าแถลงข้อเท็จจริงที่ไม่ตรงความจริง หรือกรณีที่ตุลาการที่ทำการพิจารณาคดีของศาลเองมีความผิดอาญาจากการฝ่าฝืนกฎหมาย หรือกรณีที่ข้อบกพร่องที่สงสัยนั้นมีประโยชน์ในการนำกระบวนการพิจารณาที่ทำคำพิพากษามาพิจารณาอีกครั้ง ตามที่บัญญัติในมาตรา 580 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมัน (ZPO) โดยมีเหตุแห่งการขอรื้อฟื้นกระบวนการพิจารณาดังต่อไปนี้

(1) คู่กรณีอีกฝ่ายในคดีได้สาบานในคำให้การของตน ซึ่งต่อมาคำให้การที่ศาลได้ใช้เป็นหลักฐานในคำพิพากษานั้น ปรากฏว่าเป็นคำให้การเท็จ

(2) เอกสารซึ่งใช้เป็นฐานในการทำคำพิพากษานั้นถูกทำปลอมขึ้น หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยบุคคลที่ไม่มีอำนาจ

(3) คำพิพากษานั้นได้ออกโดยอาศัยคำให้การของพยาน หรือความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญ แต่พยานหรือพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นได้กระทำความผิดฐานให้การเท็จ

(4) คำพิพากษานั้นเกิดขึ้น หรือเป็นผลมาจากการกระทำความผิดอาญาของผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้รับมอบอำนาจของคู่กรณีอีกฝ่าย เช่น เกิดจากการข่มขู่ หรือการให้สินบน

(5) คำพิพากษานั้นได้ออกโดยผู้พิพากษาที่ได้กระทำความผิดอาญาต่อตำแหน่งหน้าที่ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาท เช่น การรับสินบนจากคู่กรณีอีกฝ่าย เป็นต้น

(6) คำพิพากษาของศาลใดๆ ที่ทำคำพิพากษาที่ถูกต้องแล้วได้ถูกกลับโดยคำพิพากษาของศาลสูง

(7) กรณีที่บุคคลที่ต้องการขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่

กรณีที่หนึ่งพบคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วในเหตุเดียวกัน และคำพิพากษาดังกล่าวอาจนำไปสู่การวินิจฉัยคดีใหม่ที่เป็นประโยชน์แก่ตน

กรณีที่สองพบบันทึกหรือเอกสารอื่น ซึ่งเอกสารดังกล่าวอาจนำไปสู่การวินิจฉัยคดีใหม่ที่เป็นประโยชน์แก่ตน

(8) กรณีที่ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปได้มีการวินิจฉัยว่า มีการกระทำที่ฝ่าฝืนอนุสัญญายุโรปเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และคำพิพากษานั้นมีฐานมาจากการกระทำที่ฝ่าฝืนดังกล่าว

ในกรณีที่เกี่ยวพันกับการกระทำผิดทางอาญา จะไม่สามารถรื้อฟื้นกระบวนการพิจารณาได้ หากไม่มีการพิสูจน์ว่ากระทำผิดจริง ยกเว้นกรณีที่กระบวนการพิจารณาอาญาไม่สามารถทำได้นอกเหนือจากเหตุขาดพยานหลักฐาน โดยในทางปฏิบัติเหตุสำคัญที่สุด คือ คู่ความพบหรือสามารถใช้เอกสารที่ไม่อาจนำเข้ามาได้ในระหว่างกระบวนการพิจารณาก่อนหน้า หากเอกสารนั้นมีผลนำไปสู่การวินิจฉัยที่เป็นประโยชน์แก่ตน การฟ้องเพื่อรื้อฟื้นกระบวนการพิจารณาใหม่ (restitutionsklage) นั้นจะรับฟังได้เฉพาะแต่เมื่อคู่ความไม่สามารถใช้เหตุแห่งการพิจารณาคดีใหม่นั้นในระหว่างการพิจารณาก่อนหน้าได้¹⁸ และต้องไม่ได้เกิดจากความประมาทเลินเล่อใดๆ ของคู่ความหรือตัวแทนในกระบวนการพิจารณาของคู่ความ รวมถึงทนายความในขณะนั้นด้วย แม้จะเป็นการประมาทเลินเล่อเพียงเล็กน้อยก็ตาม

การร้องขอให้กระบวนการพิจารณาเป็นโมฆะหรือร้องให้รื้อฟื้นกระบวนการพิจารณาอาจยื่นโดยผู้แทนของประโยชน์สาธารณะได้เช่นเดียวกับการยื่นโดยคู่ความอื่นๆ โดยยื่นในศาลที่ได้แย้งคำพิพากษา ซึ่งในกฎหมายเยอรมันได้กำหนดเขตอำนาจเฉพาะสำหรับการฟ้องขอให้ศาลแสดงความเป็นโมฆะของคำพิพากษา หรือการฟ้องเพื่อรื้อฟื้นกระบวนการพิจารณา ได้แก่ ศาลที่ทำคำพิพากษาในศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์ ในกรณีที่คำพิพากษานั้นมีการอุทธรณ์ และหากการยื่นคำขอนั้นเพื่อโต้แย้งคำสั่งบังคับคดี ให้ขอเฉพาะที่ศาลซึ่งมีอำนาจในการสั่งบังคับคดี¹⁹

โดยระยะเวลาที่ยื่นคำขอต้องยื่นภายในหนึ่งเดือนนับแต่รู้เหตุแห่งการยื่นนั้น และจะไม่สามารถยื่นคำร้องใดๆ ได้หลังจากสิ้นระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่จะไม่ใช้บังคับกับการฟ้องขอให้ศาลแสดงความเป็นโมฆะของคำพิพากษา ในกรณีขาดผู้แทนในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ระยะเวลาในการยื่นคำร้องให้เริ่มวันที่คำพิพากษาได้ส่งไปถึงคู่ความ และหากเป็นคู่ความที่ไร้ความสามารถ ให้เริ่มนับวันที่คำพิพากษาได้ส่งไปถึงผู้แทนตามกฎหมาย²⁰

การดำเนินการยื่นคำร้องต้องระบุถึงคำพิพากษาที่โต้แย้ง ข้อเท็จจริงและเหตุการณ์อื่นใดที่ใช้เป็นฐานในการยื่นนั้น คำขอที่ต้องการให้ศาลเยียวยาจากคำพิพากษาที่ถูกโต้แย้ง และคำตัดสินอื่นที่ได้อ้างอิง และในการตรวจสอบคำร้องให้ศาลพิจารณาการรับฟังได้จากคำร้อง เมื่อมีการยื่นคำร้องเข้ามาและหากเห็นว่าสามารถรับฟังได้ จะมีการรื้อฟื้นคดีใหม่อีกครั้ง โดยศาลจะ

¹⁸ มาตรา 582 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมัน (ZPO)

¹⁹ มาตรา 584 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมัน (ZPO)

²⁰ มาตรา 586 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมัน (ZPO)

ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีใหม่หรือศาลอาจกำหนดเหตุแห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีใหม่และนำเหตุแห่งการร้องให้หรือฟื้นกระบวนการพิจารณามาพิจารณาและตัดสินก่อนในการพิจารณาประเด็นหลัก²¹ โดยให้ศาลดำเนินการตามวิธีพิจารณาเช่นเดียวกันคำร้องอื่นๆ และตัดสินเกี่ยวกับข้อพิพาทคู่ความมีสิทธิเช่นเดียวกับคดีอื่นในการคัดค้านคำตัดสินและคำพิพากษาไปยังศาลสูง²²

3.4 ประเทศฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศส เมื่อคู่ความฝ่ายใดเห็นว่าตนได้รับความเสียหายจากคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ก็อาจที่จะยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์ได้ ซึ่งในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศฝรั่งเศสเองก็ได้มีข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์เช่นเดียวกับของไทย คือการต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงสำหรับคดีที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อย แต่เมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้นอันอาจเกิดจากตัวผู้พิพากษา การดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือการรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งต่อมาได้มีคำพิพากษาและเป็นที่สุดแล้ว จึงได้มีการพบเห็นความผิดพลาดดังกล่าว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเพิกถอนคำพิพากษา แต่การเพิกถอนคำพิพากษาในประเทศฝรั่งเศสเป็นการขอพิจารณาคดีใหม่ เพื่อเพิกถอนคำพิพากษาที่ทำให้เกิดกระบวนการพิจารณาขึ้นภายหลังศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว โดยการขอพิจารณาคดีใหม่กระทำขึ้นเพื่อให้มีคำตัดสินใหม่ซึ่งเป็นการเพิกถอนคำพิพากษาเดิม²³

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศส มาตรา 593 กำหนดว่า การขอพิจารณาคดีใหม่เป็นการเพิกถอนคำพิพากษาที่เป็นที่สุดตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) การขอพิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 595 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส กำหนดเหตุที่จะขอพิจารณาคดีใหม่ไว้ แต่ทั้งนี้เนื่องจากการขอพิจารณาคดีใหม่เป็นการกระทบกระเทือนต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) อย่างมากจึงสมควรที่จะมีกำหนดเวลาไว้และเหตุบางประการให้พิจารณาคดีใหม่ได้

ประเทศฝรั่งเศส ได้กำหนดในส่วนของกรขอหรือฟื้นคดีแพ่งขึ้นพิจารณาใหม่ (le recours en revision) ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 593 ถึงมาตรา 603 โดยในกฎหมายฝรั่งเศสกำหนดให้บุคคลที่จะร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ต้องเป็นคู่ความหรือผู้แทนของผู้ที่มี

²¹ มาตรา 590 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมัน (ZPO)

²² มาตรา 591 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมัน (ZPO)

²³ Mauro CAPELLETETTL. (1989), *The Judicial Process in Comparative Perspective*,

ส่วนได้เสียในคำพิพากษาในคดีที่ต้องการขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ อาจให้มีการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นใหม่ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งตามมาตรา 593 บัญญัติว่า การขอพิจารณาคดีใหม่มุ่งที่จะเพิกถอนคำพิพากษาก่อนที่คำพิพากษานั้นจะกลายเป็นที่สุดตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata) โดยมีเงื่อนไขในการขอพิจารณาคดีใหม่ ดังนี้

(1) บุคคลที่มีสิทธิ

บุคคลผู้มีสิทธิในการร้องขอนี้บุคคลนั้นต้องเป็นคู่ความในคดีหรือผู้แทนของผู้มีส่วนได้เสียในคำพิพากษา²⁴

(2) เหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 595²⁵ ได้กำหนดว่ากรณีที่จะมีการขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่จะต้องปรากฏเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้²⁶

ก. เมื่อปรากฏภายหลังจากมีคำพิพากษาศาลแล้วว่า ศาลได้มีคำพิพากษาไปโดยกลฉ้อฉลของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและคำพิพากษานั้นเป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายที่ฉ้อฉลนั้น

²⁴ **Code Civil Procedure Article 594** Only the persons who were parties to or represented in relation to the judgement may request the revision.

²⁵ **Code Civil Procedure Article 595** The motion for revision will be available only on the following grounds:

1. if it has come to light, subsequent to judgment, that the decision has been obtained by fraud on behalf of the party in whose favour it was rendered;
2. if, since the judgment, decisive documents that have been withheld by the act of another party have been discovered;
3. if it has been adjudicated on documents that, since the judgment, have been acknowledged or judicially declared to be false;
4. if it has been adjudicated on affidavits, testimonies or oaths, since the judgment, have been judicially declared false.

In all these cases, the motion will be admissible only if its originator has not been able, without any fault on his behalf, to raise the ground on which he relies before that the judgment has become res judicata.

²⁶ ธนกร วรปรัชญากุล, “เรื่องระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส,” อุลพาน, น.62 (มกราคม-เมษายน, 2547),

ข. มีการได้พยานหลักฐานสำคัญในคดีกลับคืนมาจากคู่ความจากฝ่ายหนึ่งที่ยึดถือไว้ ภายหลังศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว

ค. ได้มีการพิพากษาคดีไปโดยอาศัยพยานหลักฐานที่ศาลได้วินิจฉัยหรือที่ได้ทราบใน ภายหลังจากมีคำพิพากษาไปแล้วว่าเป็นพยานหลักฐานที่ทำปลอมขึ้น

ง. ได้มีการพิพากษาคดีมีไปโดยอาศัยคำให้การเป็นลายลักษณ์อักษรหรือคำให้การ ด้วยวาจาที่ศาลได้มีคำวินิจฉัยในภายหลังจากที่ได้มีคำพิพากษาไปแล้วว่าเป็นเท็จ

(3) ระยะเวลาในการขอ

ในการร้องขอพิจารณาคดีใหม่นี้ต้องกระทำภายในกำหนดเวลาสองเดือนนับจากวันที่ คู่ความทราบเหตุที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้²⁷ และเมื่อคู่ความได้ร้องขอให้มีการพิจารณาคดี ใหม่ในคดีใดแล้วจะมาร้องขอให้พิจารณาคดีนั้นใหม่อีกไม่ได้ เว้นแต่จะมีการค้นพบเหตุที่จะมีการร้อง ขอให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ในภายหลัง

หากเป็นกรณีที่บุคคลภายนอกร้องขอเพิกถอนคำพิพากษาแล้ว ระยะเวลาดังกล่าว กฎหมายกำหนดระยะเวลาถึงสามสิบปี หรือกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น²⁸ ทั้งนี้ในการขอพิจารณาคดีใหม่นั้น คดีที่ขอพิจารณาใหม่ได้ต้องเป็นคดีที่ถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษาที่เกิดจากการขอพิจารณาคดีใหม่จึงต้องเป็นกรณีที่ไม่อาจอุทธรณ์ฎีกาได้ แต่อาจขอพิจารณาคดีใหม่ได้อีก โดยอาศัยเหตุอย่างอื่นที่ ตามกฎหมายกำหนดไว้

3.5 การขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ ตามพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

เป็นกรณีที่รัฐได้ยอมรับว่า มีความผิดพลาดหรือบกพร่องในกระบวนการยุติธรรมอัน เนื่องมาจากความผิดพลาดในการสืบสวน สอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐาน การพิสูจน์พยาน การ

²⁷ **Code Civil Procedure Article 596** The time-limit for a motion for revision is two months.

It shall run as from the date on which the party is aware of the grounds for the revision upon which he relies.

²⁸ **Code Civil Procedure Article 586** (Decree n 81-500 of 12 May 1981, Article 27, official Journal of 14 May 1981 amendment JORF of 21 May 1981) Third party proceedings are available as a main issue for thirty years as from the judgment unless otherwise provided by the law.

ทุจริต การไม่มีความรู้เพียงพอและอื่นๆ ส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์ต้องรับโทษ ผู้กระทำผิดลอยนวล รัฐจึงมีมาตรการในการแก้ไข บรรเทาผลร้ายที่เกิดจากการผิดพลาดหรือบกพร่องในกระบวนการยุติธรรม เช่น การอภัยโทษ การนิรโทษกรรม การล้างมลทิน ซึ่งมีวิธีการและการแก้ไขที่ต่างกัน แต่มาตรการต่างๆ เหล่านี้มีได้มีเพื่อการแก้ไขความผิดพลาดหรือบกพร่องในกระบวนการยุติธรรมโดยตรง ดังนั้นจึงมีอาจแก้ปัญหาได้ตรงเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ ประเทศไทยและหลายๆ ประเทศจึงบัญญัติกฎหมายเพื่อแก้ไขความผิดพลาดหรือบกพร่องในกระบวนการยุติธรรมโดยตรง เพื่อจะเยียวยาปกป้องชื่อเสียงเกียรติยศ และในทางกลับกันก็สามารถนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ กฎหมายดังกล่าวคือกฎหมายการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่²⁹ เป็นวิธีการแก้ไขผลของคำพิพากษาซึ่งถึงที่สุดแล้ว แม้จะกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาและกระทบต่อความเชื่อถือในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ซึ่งถือว่าคำพิพากษาอันถึงที่สุดแล้วมีความแน่นอนและไม่มีพยานหลักฐานใดที่จะมีผลให้เปลี่ยนแปลงได้ แต่อย่างไรก็ตามแม้คำพิพากษาจะถึงที่สุดแล้ว แต่เมื่อกระบวนการพิจารณานั้นมีการพิจารณาที่ผิดพลาดอันเนื่องมาจากพยานหลักฐานที่เป็นเท็จ หรือขาดความน่าเชื่อถือ รัฐก็มีอาจปล่อยให้บุคคลใดรับผลร้ายจากสิ่งที่ตนมิได้ก่อขึ้นได้ ดังนั้นเพื่อให้คำพิพากษาอันถึงที่สุดแล้วมีความศักดิ์สิทธิ์และแน่นอน และหากมีความผิดพลาดหรือบกพร่องซึ่งอาจแก้ไขได้นั้น จึงต้องกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการที่จำกัด เพื่อมิให้การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ทำได้โดยง่ายหรือเป็นการประวิงคดีซึ่งจะกระทบกระเทือนต่อกระบวนการยุติธรรม

สำหรับประเทศไทย แต่เดิมนั้นได้มีการบัญญัติให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายพิเศษอื่นใด จึงไม่มีช่องทางที่จำเลยผู้บริสุทธิ์จะได้รับความยุติธรรมอย่างแท้จริงได้ นอกจากการขอพระราชทานอภัยโทษแต่ผลของการอภัยโทษหาได้ทำให้ความผิดถูกลบล้างไปแต่ประการใดไม่ ส่วนการออกกฎหมายนิรโทษกรรมก็พิจารณาให้แต่การกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการเมือง การปกครอง ซึ่งไม่เคยปรากฏว่ารัฐได้ออกกฎหมายนิรโทษกรรมให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์เป็นการเฉพาะตัวแม้แต่รายเดียว ส่วนการออกกฎหมายล้างมลทินมักจะกระทำในโอกาสสำคัญของบ้านเมืองและผู้ที่จะได้รับการล้างมลทินจะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนตามเงื่อนไขของกฎหมาย ซึ่งมาตรการเหล่านี้มีได้มีไว้เพื่อนำมาใช้แก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมได้อย่างตรงเป้าหมาย จำเลยผู้บริสุทธิ์จึงไม่ได้รับการแก้ไขให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมได้อย่างสมบูรณ์ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นผลของคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพโดยตรงของคู่ความในคดี โดยเฉพาะสิทธิใน

²⁹ คณิน วงศ์ใหญ่, “ปัญหาในการตีความ “พยานหลักฐานใหม่” ศึกษาเปรียบเทียบการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่กับการสอบสวนซ้ำ,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), น.56.

ชีวิตและร่างกายของบุคคล ความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงอาจเกิดขึ้นได้โดยการที่ศาลอาจมีคำพิพากษาในลักษณะที่เป็นโทษแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ ซึ่งผลจากการมีคำพิพากษาของศาลอาญาที่ผิดพลาดย่อมเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของคู่ความโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้ เมื่อศาลมีหน้าที่ต้องใช้อำนาจตุลาการให้เป็นไปตามหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญและหลักความชอบด้วยกฎหมาย จึงไม่อาจปฏิเสธเพื่อปิดความรับผิดชอบจากการใช้อำนาจตุลาการที่ผิดพลาดของตนได้ โดยทั่วไปในนิติรัฐจึงกำหนดให้มีการคุ้มครองสิทธิในทางศาลของคู่ความในคดีอาญาด้วยการให้มีการร้องขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เพื่อแก้ไขคำพิพากษาของศาลที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของคู่ความในคดี³⁰ ส่วนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการใช้สิทธิดังกล่าวย่อมเป็นไปตามระบบกฎหมายของแต่ละประเทศ ซึ่งมีหลักการร่วมกันประการหนึ่ง คือ การใช้สิทธิดังกล่าวนี้กฎหมายจะมีการกำหนดไว้อย่างจำกัดและรัดกุม ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กระทบกระเทือนต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาน้อยที่สุดนั่นเอง

หลักเกณฑ์การร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่เป็นตามพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 เป็นการนำคดีอาญาซึ่งถึงที่สุดไปแล้วมาพิจารณาใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยเป็นอำนาจของศาลที่จะลงไปทบทวนในเนื้อหาเพื่อพิสูจน์กันอีกครั้งหนึ่งว่าผู้ที่ถูกลงโทษทางอาญาในขณะนั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ซึ่งการร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ กระทำได้เฉพาะในทางที่เป็นคุณแก่จำเลยเท่านั้นและภายใต้หลักเกณฑ์ดังนี้

1. คดีที่จะขอให้รื้อฟื้นขึ้นใหม่

ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 5 กำหนดว่า “คดีที่จะขอให้รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องเป็นคดีอาญาที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลต้องรับโทษอาญา” โดยจะเป็นคดีอาญาที่พิพากษาโดยศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลต้องรับโทษอาญา โดยจะเป็นคดีอาญาที่พิพากษาโดยศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เช่น ศาลแขวง ศาลอาญา ศาลอาญารธนบุรี ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาหรือศาลตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชน หรือศาลตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหารก็ได้ แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงคดีการเมืองซึ่งได้แก่ กรณีที่ผู้ที่ถูกคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติให้ถูกลงโทษทางอาญา โดยมีได้ผ่านการพิจารณาของศาล หรือผู้ที่ถูกลงโทษทางอาญาตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเช่นเดียวกัน เพราะแม้จะถูกลงโทษทางอาญาแต่มิได้ถูกลงโทษโดยคำพิพากษาของศาล นอกจากนั้นคดีที่จะขอให้รื้อฟื้นขึ้นมาพิจารณาใหม่สามารถกระทำได้ไม่ว่าคดีเดิมซึ่งถึงที่สุดแล้วนั้น จำเลยต้องคำพิพากษาลงโทษอย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม กล่าวคือ โทษตามประมวลกฎหมายอาญา

³⁰ สันต สจฺริตกุล, “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), น.66.

มาตรา 18 ไม่ว่าจะ เป็นโทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ หรือริบทรัพย์สินอย่างหนึ่งอย่างใด และ จำต้อง ได้มีการบังคับโทษตามคำพิพากษาแล้วจึงจะขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ แต่ถ้าคดี เดิมมิได้มีการลงโทษเนื่องจากกรณีมีเหตุยกเว้นโทษ หรือมีการรอกการลงโทษจำคุกโดยมิได้กำหนดโทษ ปรับด้วย เช่นนี้ก็จะมาขอให้รื้อฟื้นคดีนั้นไม่ได้

2. บุคคลผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่³¹ ได้แก่

(1) บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด

(2) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลในกรณีที่บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึง ที่สุดนั้นเป็นผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถ

(3) ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคลในกรณีที่นิติบุคคลนั้นต้องรับโทษอาญาโดย คำพิพากษาถึงที่สุด

(4) บุพการี ผู้สืบสันดาน สามิหรือภริยาของบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึง ที่สุด ซึ่งถึงแก่ความตายก่อนที่จะมีการยื่นคำร้องหรือ

3. คำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่จะต้องยื่นภายในระยะเวลาที่กฎหมาย กำหนด³² โดยให้ยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่ปรากฏ ข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุที่จะขอรื้อฟื้นคดีได้ หรือภายในสิบปีนับแต่คำพิพากษาในคดีเดิมถึงที่สุด เว้นแต่ มีพฤติการณ์พิเศษ ศาลจะรับคำร้องที่ยื่นเมื่อพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวข้างต้นมาไว้พิจารณาก็ได้

นอกจากนั้น ในการยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่นั้น กฎหมาย ยังกำหนดว่าคำร้องเกี่ยวกับผู้ต้องโทษอาญาคนหนึ่งในคดีหนึ่งให้ยื่นได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น³³ ทั้งนี้ เนื่องจากกฎหมายไม่ต้องการให้มีการยื่นคำร้องให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่โดยไม่รู้จักจบสิ้น ซึ่งจะ มีผลกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษามากยิ่งขึ้น

4. เหตุที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่³⁴

(1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้นได้มี คำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จหรือไม่ถูกต้องตรงกับ ความจริง

³¹ มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526.

³² มาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526.

³³ มาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526.

³⁴ มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526.

(2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้นได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดภายหลัง แสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ

(3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้นจะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษทางอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด

สำหรับเหตุที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ (1) และ (2) นั้น จะต้องมีความพิพากษาถึงที่สุดภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานบุคคลหรือพยานหลักฐานอื่นซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น เป็นเท็จหรือเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริงมารองรับเสียก่อนถึงจะขอให้รื้อฟื้นคดีโดยอาศัยเหตุดังกล่าวได้ จึงเป็นเงื่อนไขที่จำกัดและรัดกุม เพื่อมิให้มีการรื้อฟื้นคดีได้โดยง่าย ส่วนเหตุตาม (3) นั้น ไม่จำเป็นต้องมีคำพิพากษาคดีใหม่มารองรับเสียก่อนเหมือนกับกรณีตาม (1) หรือ (2) แต่การกล่าวอ้างว่ามีพยานหลักฐานใหม่นี้จะต้องสำคัญถึงขนาดว่าถ้าได้นำมาสืบในคดีเดิมแล้วจะแสดงได้ว่าจำเลยในคดีเดิมไม่ได้กระทำความผิด จึงจะเข้าเงื่อนไขที่จะขอให้รื้อฟื้นได้ ดังนั้นถ้าพยานหลักฐานใหม่เพียงแต่แสดงถึงเหตุยกเว้นโทษหรือลดโทษเท่านั้นก็จะมาขอรื้อฟื้นคดีใหม่ไม่ได้

5. วิธีการในการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

คำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องยื่นต่อศาลชั้นต้นเสมอ คือ ศาลที่ได้พิพากษาคดีเดิมหรือศาลอื่นที่ได้มีเขตอำนาจแทนนั้น³⁵ แม้อคดีเดิมจะเป็นคดีที่ถึงที่สุดตามคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาก็ตาม แต่มีข้อยกเว้นว่า

(1) ถ้าคดีเดิมเป็นคดีของศาลอาญาศึกษาหรือศาลประจำหน่วยทหาร ให้ยื่นต่อศาลทหารกรุงเทพ

(2) ถ้าคดีเดิมเป็นคดีของศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่กฎหมายกำหนดให้เป็นศาลทหารและต่อมาศาลนั้นไม่เป็นศาลทหารสำหรับคดีนั้นแล้ว ให้ยื่นต่อศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่เคยเป็นศาลทหารนั้น หรือศาลอื่นที่ได้มีเขตอำนาจแทนศาลนั้น

คำร้องขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่จะต้องอ้างเหตุที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีตามที่ระบุไว้ในมาตรา 5 โดยชัดแจ้งและหากผู้ร้องประสงค์จะขอค่าทดแทนจากการที่ต้องรับโทษอาญาหรือจะขอรับสิทธิที่เสียไปอันเนื่องมาจากคำพิพากษาก็ต้องระบุการขอค่าทดแทนหรือขอรับสิทธิคืนไว้ในคำร้องด้วย กล่าวคือ ในคำร้องจะต้องอ้างเหตุหนึ่งเหตุใดใน 3 เหตุที่จะขอให้รื้อฟื้นคดี โดยต้องกล่าวบรรยายอย่างละเอียดและชัดแจ้ง เพื่อให้ศาลรับคำร้องนั้นไว้และผู้ร้องมีสิทธิระบุในคำขอ

³⁵ มาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526.

ท้ายคำร้องไว้ได้ คือ ขอให้ศาลพิพากษาคำพิพากษาในคดีเดิมและพิพากษาใหม่ว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษในคดีเดิมมิได้กระทำความผิด อีกทั้งสามารถขอค่าทดแทนเพื่อการที่บุคคลนั้นต้องรับโทษอาญา โดยคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมและตามหลักเกณฑ์ตามมาตรา 14 รวมถึงสามารถขอรับสิทธิที่บุคคลนั้นเสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษาในคดีเดิมคืน แต่ถ้าไม่สามารถจะคืนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเช่นนั้นได้ก็ขอให้ศาลกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้นตามที่เห็นสมควรตามที่ระบุในมาตรา 14 วรรคท้าย

6. การพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่

การพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ขั้นตอนแรก คือ ขั้นตอนของการไต่สวนคำร้อง เมื่อผู้ร้องได้ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่ได้พิพากษาคดีเดิมหรือศาลอื่นที่มีเขตอำนาจแทน เมื่อศาลได้รับคำร้องดังกล่าวแล้วก็จะทำการไต่สวนคำร้องว่ามีมูลพอที่จะรื้อฟื้นได้หรือไม่ โดยต้องไต่สวนทุกคดีที่ผู้ร้องเป็นราษฎร แต่ถ้าผู้ร้องเป็นพนักงานอัยการ ศาลชั้นต้นจะไต่สวนคำร้องก่อนหรือไม่ก็ได้ถ้าเห็นว่าไม่จำเป็นต้องไต่สวนคำร้องก็ให้ศาลชั้นต้นส่งรับคำร้องและดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นต่อไปได้เลย และคำสั่งให้รับคำร้องโดยไม่ต้องไต่สวนนี้ถือเป็นที่สุดจะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปไม่ได้³⁶

การไต่สวนคำร้อง ศาลชั้นต้นจะต้องส่งสำเนาคำร้องและแจ้งวันนัดไต่สวนไปให้โจทก์ในคดีเดิมทราบและในกรณีพนักงานอัยการมิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิมก็ให้ส่งสำเนาคำร้องและแจ้งวันนัดไต่สวนให้พนักงานอัยการทราบด้วย เมื่อถึงวันนัดพนักงานอัยการและโจทก์ในคดีเดิมจะมาฟังการไต่สวนคำร้องและซักค้านพยานของผู้ร้องด้วยหรือไม่ก็ได้ แต่ไม่มีสิทธิที่จะนำพยานเข้าสืบหักล้างพยานผู้ร้องได้ โดยผู้ร้องและโจทก์ในคดีเดิมมีสิทธิแต่งตั้งทนายแทนตนได้³⁷ ทั้งนี้แม้ศาลชั้นต้นจะมีอำนาจทำการไต่สวนคำร้องแต่ไม่มีอำนาจสั่งรับหรือไม่รับคำร้องได้ เพราะ ศาลที่มีอำนาจสั่งนั้นคือศาลอุทธรณ์ โดยให้ศาลชั้นต้นที่ไต่สวนคำร้องส่งสำนวนการไต่สวนพร้อมทั้งทำความเห็นไปยังศาลอุทธรณ์โดยไม่ชักช้า เพื่อให้ศาลอุทธรณ์เป็นผู้สั่งคำร้องขอรื้อฟื้นคดี³⁸ ซึ่งการไต่สวนและทำความเห็นของศาลชั้นต้น กฎหมายให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการของศาลตามกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่กฎหมายกำหนดให้เป็นศาลทหารเพียงนายเดีวมีอำนาจทำการไต่สวนและทำความเห็นได้ สำหรับในชั้นของการไต่สวนมูลคดีนี้ศาลจะสั่งให้ปล่อยชั่วคราวผู้ที่ต้องโทษจำคุกหรือกักขังในคดีเดิมยังไม่ได้ เพราะยังไม่ถือว่าคดีอยู่ในระหว่างดำเนินการพิจารณาคดีรื้อฟื้น

³⁶ มาตรา 9 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526.

³⁷ มาตรา 9 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

³⁸ มาตรา 9 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

เมื่อศาลอุทธรณ์ได้รับสำนวนการไต่สวนและความเห็นของศาลชั้นต้นแล้ว ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่า คำร้องนั้นมีมูลพอที่จะรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ ศาลอุทธรณ์จะมีคำสั่งรับคำร้องและสั่งให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องเป็นผู้ดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นต่อไป แต่ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำร้องนั้นไม่มีมูลก็จะสั่งยกคำร้องนั้น คำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่สั่งรับคำร้องหรือสั่งยกคำร้องให้เป็นที่สุด³⁹

ขั้นตอนต่อมา คือ ขั้นตอนของการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้น เมื่อศาลอุทธรณ์สั่งรับคำร้องและสั่งให้ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นมาพิจารณาใหม่แล้ว การดำเนินการกระบวนการพิจารณาชั้นนี้ศาลชั้นต้นดังกล่าวจะต้องแจ้งวันนัดสืบพยานผู้ร้องไปให้พนักงานอัยการและโจทก์ในคดีเดิมทราบ หากว่าพนักงานอัยการหรือโจทก์ในคดีเดิมยังไม่ได้รับสำเนาคำร้องก็ให้จัดส่งสำเนาคำร้องไปให้ด้วย ซึ่งในขั้นนี้พนักงานอัยการหรือโจทก์ในคดีเดิมมีสิทธิยื่นคำคัดค้านได้ก่อนวันสืบพยาน และเมื่อสืบพยานบุคคลผู้ร้องเสร็จแล้ว พนักงานอัยการและโจทก์ในคดีเดิมมีสิทธินำพยานของตนเข้าสืบได้ แสดงให้เห็นว่าอาจมีกรณีทั้งพนักงานอัยการและโจทก์ในคดีเดิมต่างยื่นคำคัดค้านเข้ามาด้วยกัน ซึ่งน่าจะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานและการยื่นพยานหลักฐานในคดีอาญา นอกจากนี้เมื่อศาลเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะเรียกพยานที่น่าสืบแล้วมาสืบเพิ่มเติมหรือเรียกพยานอื่นมาสืบก็ได้⁴⁰ ขั้นตอนในขั้นนี้ถือว่าอยู่ระหว่างดำเนินการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ ดังนั้นหากบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดที่กำลังรับโทษนั้นอยู่อาจเป็นโทษจำคุกหรือกักขังก็ตาม ผู้นั้นมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งปล่อยชั่วคราวซึ่งกฎหมายกำหนดให้หยุดการบังคับคดีไว้ชั่วคราว ศาลชั้นต้นที่รับคำร้องจะสั่งปล่อยบุคคลนั้นชั่วคราวโดยมีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้⁴¹ โดยที่คำพิพากษาดเดิมมีผลบังคับต่อไป แต่กฎหมายให้ดุลพินิจแก่ศาลในการปล่อยตัวชั่วคราวได้

7. การพิพากษาและผลของคำพิพากษาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่

ศาลที่ทำคำพิพากษาในคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่นั้นมิใช่เป็นอำนาจของศาลชั้นต้น ซึ่งทำการพิจารณาคดีเสมอไป กล่าวคือ ถ้าคำพิพากษาในคดีเดิมเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือศาลอาญาศึกให้เป็นอำนาจของศาลชั้นต้นที่ทำการพิจารณาคดีนั้นทำการพิพากษา แต่ถ้าคำพิพากษาถึงที่สุดในคดีเดิมเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาให้เป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเป็นผู้ทำคำพิพากษาแล้วแต่กรณี โดยศาลชั้นต้นที่ทำการพิจารณาคดีนั้นต้องทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ แต่ในการทำความเห็นตามมาตรานี้ไม่น่าจะเป็นอำนาจของผู้พิพากษาหรือตุลาการศาลทหารนายเดียวตามมาตรา 9 เพราะเป็นบทบัญญัติในชั้นสอบสวน ดังนั้นการพิจารณาพิพากษาใหม่

³⁹ มาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

⁴⁰ มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

⁴¹ มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

หลังจากที่ศาลรับคำร้องไว้แล้วจะต้องทำโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการศาลทหารที่ครบองค์คณะของศาลชั้นต้น

การทำคำพิพากษาในคดีรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่นั้น กฎหมายบัญญัติให้ศาลพิพากษาได้เป็นสองกรณี กล่าวคือ กรณีที่ศาลเห็นว่า บุคคลผู้ต้องโทษในคดีเดิมเป็นผู้กระทำผิดจริง ศาลต้องพิพากษายกคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีเสีย แม้จะปรากฏเหตุยกเว้นโทษหรือลดหย่อนโทษอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยก็ตาม แต่กรณีที่ศาลเห็นว่าผู้ต้องโทษในคดีเดิมมิได้กระทำความผิดก็ต่อพิพากษายกคำพิพากษาเดิมและพิพากษาใหม่ว่าบุคคลนั้นมิได้กระทำความผิด⁴² ซึ่งในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าผู้ต้องโทษในคดีเดิมไม่มีความผิดนี้ ศาลจะต้องดูต่อไปว่าผู้ร้องขอให้รื้อฟื้นคดีได้ขอค่าทดแทนการที่ถูกลงโทษไปในคดีก่อนหรือขอรับสิทธิอย่างอื่นที่เสียไปคืนด้วยหรือไม่ ถ้ามีการขอมาศาลจะต้องกำหนดหรือมีคำสั่งในเรื่องดังกล่าวให้ด้วย

การอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาในคดีรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่นั้น พนักงานอัยการ ผู้ร้องหรือโจทก์ในคดีเดิมซึ่งเป็นคู่ความมีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้ แต่ให้อุทธรณ์หรือฎีกาได้เพียงชั้นเดียวเท่านั้น กล่าวคือ ถ้าเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้นมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษานั้นต่อศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด ถ้าเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ก็มีสิทธิฎีกาคำพิพากษานั้นต่อศาลฎีกาได้⁴³

ผลของคำพิพากษาในคดีอาญาที่รื้อฟื้นคดีพิจารณาใหม่ นอกจากจะส่งผลทางกฎหมายโดยคำพิพากษายกคำพิพากษาเดิมและพิพากษาว่าบุคคลนั้นมิได้กระทำความผิด ทำให้บุคคลนั้นได้พิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ไม่ต้องตกอยู่ในฐานะผู้กระทำความผิดอีกต่อไป ส่งผลให้จำเลยที่รับโทษจำคุกหรือกักขังอยู่ก็ต้องปล่อยตัวไปและถ้ามีการร้องขอค่าทดแทนในท้ายคำร้อง ศาลจะกำหนดค่าทดแทนให้ตามหลักเกณฑ์ นอกจากนี้ยังได้รับค่าทดแทนจากรัฐเนื่องจากการที่ต้องรับโทษทางอาญาตามคำพิพากษาเดิม คือ ถ้าต้องรับโทษกักขังแทนค่าปรับหรือจำคุกจะได้รับค่าทดแทนเป็นเงินในอัตราวันละ 200 บาท⁴⁴ นับแต่วันที่ถูกกักขังหรือถูกจำคุก ถ้าต้องรับโทษประหารชีวิตและถูกประหารชีวิตแล้ว ทายาทจะได้รับค่าทดแทนเป็นจำนวนเงินไม่เกินสองแสนบาท และในการขอรับสิทธิที่ต้องเสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษาในคดีเดิม ถ้าไม่สามารถคืนสิทธิเช่นนั้นได้ ศาลจะกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้นให้ตามสมควร⁴⁵

⁴² มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

⁴³ มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

⁴⁴ อัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับ ตามมาตรา 30 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

⁴⁵ มาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

3.6 การขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพาทคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

การขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพาทคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่ของไทยตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 นั้นมีหลักเกณฑ์และขอบเขตเพียงใด โดยจะทำการศึกษาจากแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด ดังนี้

3.6.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปในการยื่นคำขอพิจารณาคดีปกครองใหม่

การยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพาทคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 75 มีกระบวนการพิจารณาในขั้นตอนแรก คือ การพิจารณาคำขอให้พิจารณาใหม่อันเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการพิจารณาว่าคำขอให้พิจารณาคดีพิพาทคดีใหม่ที่คู่กรณีได้ยื่นคำขอเข้ามานั้นมีหลักเกณฑ์ครบตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ ดังนี้

3.6.1.1 ลักษณะของคำพิพาทหรือคำสั่งที่สามารถยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพาทคดีใหม่ได้

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 75 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิของผู้ที่จะยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพาทคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ โดยหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขประการแรกที่ต้องนำมาพิจารณา คือ ลักษณะของคำพิพาทหรือคำสั่งชี้ขาดคดีที่จะขอให้พิจารณาใหม่ ซึ่งกฎหมายใช้ข้อความว่า “คำพิพาทหรือคำสั่งชี้ขาดคดีเสร็จเด็ดขาด” กรณีจึงต้องพิจารณาว่า คำว่า “คำพิพาทหรือคำสั่งชี้ขาดคดีเสร็จเด็ดขาด” หมายถึงกรณีใดบ้าง นั่นก็คือ 1. คำพิพาทหรือคำสั่งชี้ขาดคดีของศาลปกครองชั้นต้น และ 2. คำพิพาทหรือคำสั่งชี้ขาดคดีของศาลปกครองสูงสุด⁴⁶

1. คำพิพาทหรือคำสั่งชี้ขาดของศาลปกครองชั้นต้น

คำว่า “คำพิพาทหรือคำสั่งชี้ขาดคดีเสร็จเด็ดขาดในกรณีของศาลปกครองชั้นต้น” หมายความว่า ศาลปกครองชั้นต้นได้มีคำวินิจฉัยในประเด็นข้อพิพาทในคดีโดยมีคำพิพาทหรือคำสั่งชี้ขาดคดีซึ่งถึงที่สุดแล้ว ทั้งนี้เพราะว่าเมื่อศาลปกครองชั้นต้นมีคำพิพาทหรือคำสั่งชี้ขาดคดีใดแล้ว ก็จะทำให้คดีนั้นเสร็จไปจากศาลปกครองชั้นต้น แต่คดีดังกล่าวยังไม่เด็ดขาดเพราะคู่กรณียังมีสิทธิโต้แย้งคำพิพาทหรือคำสั่งศาลปกครองชั้นต้นไปยังศาลปกครองสูงสุดได้

⁴⁶ อ่าพน เจริญชีวิติน, คำอธิบายการฟ้องและการดำเนินคดีในศาลปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2550), น.578-579.

ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ต่อเมื่อคู่กรณีมิได้ใช้สิทธิโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีของศาลปกครองชั้นภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้แล้วคดีดังกล่าวยอมเด็ดขาดถึงที่สุด

ในกรณีที่ศาลปกครองชั้นต้นหรือศาลปกครองสูงสุด แล้วแต่กรณี ยังไม่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี ก็ไม่อาจจะยื่นคำขอให้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ได้ เช่น คำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา เนื่องจากมิใช่เป็นคำสั่งที่ศาลปกครองได้วินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นข้อพิพาทแห่งคดี จึงมิใช่คำสั่งชี้ขาดคดีเสร็จเด็ดขาด ที่จะมียุติยื่นคำขอให้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีนี้ใหม่ได้

2. คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดของศาลปกครองสูงสุด

คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีเสร็จเด็ดขาดในกรณีของศาลปกครองสูงสุด หมายความว่า ศาลปกครองสูงสุดได้มีคำวินิจฉัยในประเด็นข้อพิพาทในคดีโดยมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีของศาลปกครองสูงสุดซึ่งทำให้คดีเสร็จไปจากศาล ทั้งนี้เพราะศาลปกครองสูงสุดเป็นศาลปกครองซึ่งอยู่ในชั้นสูงสุด เมื่อศาลปกครองสูงสุดได้มีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีซึ่งทำให้คดีเสร็จไปจากศาลปกครองสูงสุดแล้ว คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีศาลปกครองสูงสุดเป็นอันเด็ดขาดเป็นที่สุด คู่กรณีไม่อาจอุทธรณ์โต้แย้งต่อไปได้

แต่บางกรณีที่ศาลปกครองสูงสุดได้มีคำพิพากษากลับคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้นเป็นให้ยกฟ้องของผู้ฟ้องคดีเนื่องจากคดีดังกล่าวไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองที่จะพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งได้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 วรรคหนึ่งดังกล่าวนี้ ศาลปกครองสูงสุดได้มีแนวคำวินิจฉัยว่า กรณีดังกล่าวเป็นกรณีที่ยังมีได้วินิจฉัยชี้ขาดประเด็นเนื้อหาแห่งคดี จึงไม่ถึงว่าเป็นคดีที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองเสร็จเด็ดขาดที่จะขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีใหม่ได้ แม้ศาลปกครองชั้นต้นจะมีคำพิพากษาในเนื้อหาที่ตาม⁴⁷

⁴⁷ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 163/2550 “การที่ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษากลับคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้นเป็นให้ยกฟ้องของผู้ฟ้องคดีเนื่องจากคดีดังกล่าวไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองที่จะพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งได้ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 นั้นเป็นกรณีที่ยังมีได้มีการวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นเนื้อหาแห่งคดี จึงไม่ถึงว่าคดีได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองเสร็จเด็ดขาด... ผู้ฟ้องคดีจึงไม่มีสิทธิยื่นคำขอให้พิจารณาพิพากษาคดีใหม่ตามมาตรา 75 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

3.6.1.2 ผู้มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคำพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่

ผู้มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคำพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 75 มิได้จำกัดเพียงแค่บุคคลที่เป็นคู่กรณีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบจากผลแห่งคดีนั้นด้วย

โดย “คู่กรณี” หมายถึง ผู้ฟ้องคดี ผู้ถูกฟ้องคดีและรวมถึงบุคคลหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเข้ามาเป็นคู่กรณีด้วยการร้องขอ ไม่ว่าจะโดยความสมัครใจเองหรือโดยถูกคำสั่งศาลปกครองเรียกเข้ามาในคดี ทั้งนี้เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบจากผลแห่งคดีนั้นและเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้รวมถึงผู้มีสิทธิกระทำการแทน⁴⁸

ส่วน “บุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบจากผลแห่งคดี” นั้น คือ บุคคลภายนอกที่ไม่ได้เข้ามาในคดี แต่สิทธิหน้าที่ถูกกระทบกระเทือนจากผลของคำพิพากษาโดยตรง เช่น กรณีราษฎรฟ้องนายอำเภอและองค์การบริหารส่วนตำบลละเลยไม่ดูแลที่สาธารณประโยชน์ ปลอ่ยให้มีผู้บุกรุกที่ดินดังกล่าว เมื่อศาลมีคำพิพากษาว่านายอำเภอละเลยต่อหน้าที่จริงและมีคำสั่งบังคับให้นายอำเภอปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติเพื่อคืนสภาพเดิมแก่ที่ดินสาธารณะ ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่บนที่ดินดังกล่าว ชอบที่จะร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ถือว่าเป็นบุคคลภายนอกผู้ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษานั้นโดยตรง⁴⁹

⁴⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 3

⁴⁹ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 36/2548 “ผู้ร้องขอให้พิจารณาใหม่เป็นเจ้าอาวาสวัดอจาโรรังสีที่ตั้งอยู่ในที่ดินสาธารณะป่าช้าบ้านคำข่า ซึ่งเป็นที่ดินแปลงพิพาท โดยวัดดังกล่าวเป็นผู้ใช้ประโยชน์ในที่ดินแปลงพิพาทและเป็นบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบจากผลแห่งคดีตามคำพิพากษาของศาลปกครองชั้นต้น แต่มิได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีโดยมิใช่ความผิดของผู้ร้องตามนัยมาตรา 75 วรรคหนึ่ง (2) และวรรคสองแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 นอกจากนี้หากวัดอจาโรรังสีได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าวอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่รับฟังเป็นยุติแล้วเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญตามมาตรา 75 วรรคหนึ่ง (4) และวรรคสองแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 กรณีจึงมีเหตุที่จะพิจารณาคำพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีนี้ใหม่ตามคำขอของผู้ร้อง”

แต่หากกระทบที่ผู้ร้องได้รับมิใช่ผลโดยตรงที่สืบเนื่องมาจากคำพิพากษา เช่น ผลกระทบของบุคคลในครอบครัวที่ขาดรายได้ ถูกดูหมิ่นเกลียดชังและมีความเป็นอยู่อย่างลำบาก จากกรณีสามีหรือภรรยาถูกลงโทษทางวินัยให้ออกจากราชการ ไม่ถือเป็นผลเป็นกระทบโดยตรง เพราะเหตุที่ฟ้องร้องกับผลกระทบที่ผู้ร้องได้รับมิใช่ผลโดยตรงที่สืบเนื่องจากการกระทำของฝ่ายปกครอง การขาดรายได้ของสามีหรือภรรยาจากคำสั่งทางปกครองนั้นไกลกว่าเหตุ⁵⁰ นอกจากนี้การปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งมีผลกระทบอีกชั้นหนึ่งในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจากการปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาด ไม่ถือว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง หากบุคคลภายนอกได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายก็ชอบที่จะใช้สิทธิฟ้องร้องอีกคดีหนึ่งต่างหาก หรือกรณีการปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเพิกถอนคำสั่งทางปกครองมีผลเฉพาะผู้ฟ้องคดี ไม่ทำให้บุคคลภายนอกมีส่วนได้เสียในประโยชน์ที่ถูกกระทบโดยตรง แม้จะทำให้บุคคลภายนอกถูกกระทบต่อสิทธิก็ตาม แต่มิใช่เป็นผลในทางกฎหมายที่ถูกกระทบโดยตรง หรือกรณีที่ผู้ร้องอ้างว่า เป็นบุคคลภายนอกที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษา เนื่องจากผู้ร้องถูกคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติชี้มูลความผิดทางวินัยโดยนำผลคำพิพากษามาเป็นเหตุในการชี้มูลความผิดดังกล่าว ซึ่งศาลปกครองสูงสุดได้มีคำวินิจฉัยในกรณีนี้ว่า ผู้ร้องไม่ได้เป็นบุคคลภายนอกที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษา⁵¹ และศาลปกครองสูงสุดได้มีคำวินิจฉัยว่า “ทายาท

⁵⁰ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 344/2551 “...เมื่อเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครอง การที่ผู้ฟ้องคดีถูกปลดออกจากราชการเป็นการกระทำหรือคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสอง หากการกระทำหรือคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองไม่ชอบ ผู้ฟ้องคดีซึ่งเป็นผู้รับคำสั่งย่อมได้รับความเดือดร้อนเสียหายโดยตรงจากผลการกระทำหรือคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสอง ผู้ร้องเป็นภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายแม้จะได้รับผลกระทบจากการที่ผู้ฟ้องคดีขาดรายได้ ครอบครัวถูกดูหมิ่นเกลียดชัง มีความเป็นอยู่อย่างลำบาก ก็เป็นผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของผู้ฟ้องคดีหาใช่การกระทำหรือคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองไม่ ผู้ร้องจึงมิใช่บุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบจากผลแห่งคดีที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาคำพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ตามมาตรา 75 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

⁵¹ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 631/2553 “...แม้ผู้ร้องจะอ้างว่าตนเองได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดในส่วนที่ศาลวินิจฉัยว่าการกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกนักบริหารระดับสูงดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้หยิบยกผลของคำพิพากษาในคดีนี้มาใช้วินิจฉัยชี้มูลความผิดผู้ร้องนั้น แต่ความเสียหายที่แท้จริงอันจะเกิดขึ้นกับผู้ร้องนั้นเป็นผลมาจากมติชี้มูลความผิดของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อันเกิดจากการที่ผู้ฟ้องคดีได้ร้องคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในเรื่องผู้ร้องปฏิบัติหน้าที่มิชอบเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเลขาธิการ ก.พ. และเมื่อต่อมา

ของคูกรณี” ในฐานะเป็นผู้จัดการมรดกของเจ้าของที่ดิน คำพิพากษาศาลปกครองย่อมมีผลผูกพัน ทายาทเจ้าของที่ดิน ดังนั้นผู้ร้องซึ่งเป็นทายาทเจ้าของที่ดิน จึงมิใช่บุคคลภายนอกผู้ถูกระทบจากผล แห่งคดีแต่อย่างใด⁵²

3.6.1.3 ผู้ที่ยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่จะต้อง มิได้มีส่วนผิดที่ไม่ได้อ้างเหตุแห่งการขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีใหม่ในการพิจารณาคดีครั้งที่ แล้ว

หลักเกณฑ์ที่ศาลจะต้องนำมาพิจารณาคำขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดี ใหม่ประการต่อมา คือ เหตุที่คูกรณีหรือบุคคลภายนอกที่ยื่นคำขอให้พิจารณาพิพากษาคดีใหม่ใช้เป็น ข้ออ้างในคำขอนั้นจะต้องเป็นเรื่องหรือเป็นเหตุที่ผู้ยื่นคำขอไม่สามารถทราบข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุที่ จะขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีใหม่มาก่อนในการพิจารณาคดีครั้งที่แล้ว โดยมิใช่ความผิดชอบตน ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 75 วรรคสอง

“การพิจารณาคดีครั้งที่แล้ว” หมายถึง กระบวนพิจารณาคดีในชั้นศาลที่ นำไปสู่การทำคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือคำพิพากษาแรกนั่นเอง ซึ่งมีข้อสังเกตว่าในการดำเนินกระบวน พิจารณาคดีปกครองนั้น แม้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ระบบการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีของศาลปกครองเป็นไปตามระบบไต่สวนซึ่ง ศาลมีบทบาทอย่างมากในการแสวงหาข้อเท็จจริง แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าทางคูกรณีเองก็มีหน้าที่ต้องให้ ความร่วมมือกับศาลในการให้ข้อเท็จจริงและการแสดงพยานหลักฐานเท่าที่ตนทราบแก่ศาลเช่นกัน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าหากในขั้นตอนของการพิจารณาเพื่อทำคำพิพากษานั้น คูกรณีได้ทราบว่ามี

คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติชี้มูลความผิดผู้ร้องในเรื่องดังกล่าวโดยมีความผิดวินัยร้ายแรงจน กระทั่งวุฒิสภามีคำสั่งลงโทษปลดผู้ร้องออกจากราชการ ผู้ร้องย่อมได้รับความเสียหายซึ่งเป็น ผลกระทบโดยตรงจากคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มิใช่เป็นผลผูกพันมาจากคำพิพากษาของ ศาลปกครองสูงสุดในคดีนี้ ดังนั้นผู้ร้องจึงมิใช่บุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกระทบจากผล แห่งคดีนี้ที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ตามมาตรา 75 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

⁵² คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 878/2550 “ผู้ฟ้องคดีในฐานะผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดกยื่นฟ้องคดี จนศาลมีคำพิพากษาและคดีถึงที่สุดแล้ว ผลแห่งคำพิพากษาย่อมผูกพันทายาททั้งปวงรวมทั้งผู้ร้องทั้ง สองซึ่งเป็นทายาทของเจ้ามรดกด้วย ทั้งนี้ตามมาตรา 1719 มาตรา 1736 และมาตรา 1724 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้ร้องทั้งสองจึงมิใช่บุคคลภายนอกซึ่งจะมีสิทธิยื่นคำขอให้ศาล ปกครองพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ตามมาตรา 75 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาล ปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

พยานหลักฐานอยู่ชั้นหนึ่งอันจะเป็นประโยชน์แก่ตน แต่มิได้แจ้งให้ศาลทราบหรือมิได้นำเข้ามาแสดง ต่อศาลในการพิจารณาคดี เมื่อศาลมีคำพิพากษาและคดีถึงที่สุดแล้วต้องห้ามคู่กรณีจะนำ พยานหลักฐานขึ้นนั้นมาเป็นเหตุแห่งการขอให้พิจารณาคดีใหม่อีก เพราะถือว่าคู่กรณีมีส่วนผิดที่มีได้ นำพยานหลักฐานดังกล่าวมาแสดงในกระบวนการพิจารณาคดีครั้งที่แล้ว

กรณีที่เป็นความผิดของผู้ร้อง จะเกิดจากการจงใจหรือประมาท เลินเล่อก็ได้จะเกิดจากผู้ร้องหลงลืมก็ดี สับสนก็ดี เข้าใจผิดก็ดี ไม่มีความรู้ข้อกฎหมายก็ดี เป็นเหตุอ้าง ไม่ได้หรือจะอ้างว่าอยู่ระหว่างหลบหนีหมายจับในคดีอาญาทำให้ไม่ทราบเหตุก็ไม่ได้เช่นกัน ความผิด ของผู้ร้องนั้น รวมไปถึงความผิดของตัวแทนผู้ร้องด้วย เช่น ความผิดของผู้รับมอบอำนาจคู่กรณีหรือ ความผิดของบุคคลที่อยู่ในครอบครัวของคู่กรณีที่ได้รับหมายจากศาลปกครองแล้วไม่นำหมายหรือ หนังสือของศาลให้แก่คู่กรณีทราบ ทำให้คู่กรณีเสียสิทธิในการโต้แย้งคำฟ้อง คำให้การ หรือเสียสิทธิ ทำคำชี้แจง เป็นต้น ดังนั้นการไม่ทราบถึงเหตุในการพิจารณาคดีครั้งที่แล้วมา โดยไม่ใช่ความผิดของ คู่กรณีหรือบุคคลภายนอกผู้ร้อง จึงต้องเป็นการไม่ทราบที่เกิดจากพฤติการณ์อื่นนอกเหนือจากการ กระทำของผู้ร้องหรือผู้ร้องมีส่วนร่วมด้วย⁵³

และหลักเกณฑ์ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดี ปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 75 วรรคสอง จะนำมาใช้กับเหตุที่คู่กรณียื่นคำขอพิจารณาคดีปกครอง ใหม่ตามมาตรา 75 วรรคหนึ่ง (1) ถึง (4) นั้นหลักเกณฑ์ข้อนี้บัญญัติในวรรคสองและตามวรรคสอง บัญญัติว่า “การยื่นคำขอตามวรรคหนึ่ง...” ซึ่งรวมถึงทุกเหตุตามมาตรา 75 วรรคหนึ่ง (1) ถึง (4) ทั้งหมด แต่เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์กฎหมายแล้ว เหตุที่จะขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 75 วรรคหนึ่ง (1) ถึง (3) เป็นที่เกิดขึ้นระหว่างการพิจารณาจนถึงวันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งเสร็จ เด็ดขาด แต่เหตุมาตรา 75 วรรคหนึ่ง (4) เป็นเหตุที่เกิดขึ้นภายหลังวันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งเสร็จ เด็ดขาดแล้ว ตามมาตรา 75 วรรคสอง บัญญัติว่า “ให้กระทำได้เฉพาะเมื่อคู่กรณีหรือบุคคลภายนอก ไม่ทราบถึงเหตุนั้นในการพิจารณาคดีครั้งที่แล้วมา โดยไม่ใช่ความผิดของผู้ร้อง” การที่จะทราบถึงเหตุ นั้นในการพิจารณาคดีครั้งที่แล้วมา จึงหมายถึงเหตุที่เกิดขึ้นในระหว่างการพิจารณาคดีเท่านั้น ซึ่ง ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นเปลี่ยนแปลงไปที่เกิดขึ้นภายหลังมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเสร็จเด็ดขาด ผู้ยื่นคำขอจึงไม่อาจที่จะทราบถึงเหตุในระหว่างพิจารณาคดีได้โดยไม่ใช่ความผิด ดังนั้นความในมาตรา 75 วรรคสองจึงไม่รวมเหตุตามมาตรา 75 วรรคหนึ่ง (4) ด้วย

⁵³ ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์, “การขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่,” สืบค้น เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2557, <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id>.

3.6.1.4 กำหนดระยะเวลาในการขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดี

ปกครองใหม่

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 75 วรรคสาม ได้กำหนดให้การยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่นั้น ผู้ยื่นคำขอจะต้องกระทำภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ผู้ยื่นคำขอรู้หรือควรรู้ถึงเหตุซึ่งอาจขอให้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ได้ แต่ไม่เกินห้าปีนับแต่ศาลปกครองได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาด

การนับกำหนดระยะเวลา นับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุซึ่งอาจขอให้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ ถ้าผู้ร้องอ้างเหตุว่าศาลปกครองฟังข้อเท็จจริงผิดพลาดก็ดี คู่กรณีหรือบุคคลภายนอกได้เข้ามาแล้วแต่ถูกตัดโอกาสโดยไม่เป็นธรรมในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาก็ดี มีข้อบกพร่องสำคัญในกระบวนการพิจารณาพิพากษาที่ทำให้ผลของคดีไม่มีความยุติธรรมก็ดี การรู้เหตุนั้นได้ก็จะต้องทราบจากคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาด ดังนั้นวันที่รู้จึงถือเอาวันที่คู่กรณีมาฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งหรือวันที่ได้รับแจ้งคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างช้าที่สุดที่ผู้ร้องได้ทราบเหตุ⁵⁴ แต่ถ้ามีพฤติการณ์อื่นที่ทำให้ทราบว่าผู้ร้องควรจะรู้เหตุของการพิจารณาใหม่ก่อนหน้านั้น ก็จะต้องนับระยะเวลาที่ควรรู้เหตุตามพฤติการณ์นั้น เช่นกรณีผู้ฟ้องคดียื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่อ้างว่า ศาลปกครองสูงสุดได้รับฟังข้อเท็จจริงผิดพลาดในประเด็นเกี่ยวกับจำนวนเงินค่าทดแทนที่ผู้ฟ้องคดีมีสิทธิได้รับ ผู้ฟ้องคดีจึงได้มีหนังสือถึงผู้ถูกฟ้องคดี ขอให้ผู้ถูกฟ้องคดีจ่ายเงินค่าทดแทนเพิ่มขึ้น กรณีจึงถือได้ว่าผู้ฟ้องคดีได้รู้ถึงเหตุซึ่งอาจขอให้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ได้อย่างช้าที่สุดในวันที่ผู้ฟ้องคดีได้ยื่นหนังสือถึงผู้ถูกฟ้องคดีดังกล่าว ผู้ฟ้องคดีจึงต้องยื่นคำขอภายในเก้าสิบวันนับแต่วันดังกล่าว⁵⁵ หรือในกรณีที่ผู้ร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยอ้างเหตุว่า เป็นคู่กรณีที่แท้จริงหรือ

⁵⁴ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 551/2550 “ผู้ฟ้องคดีได้รับแจ้งคำพิพากษายกฟ้องในวันที่ 30 มีนาคม 2549 จึงถือว่าวันดังกล่าวเป็นวันที่ได้รู้หรือควรรู้ถึงเหตุซึ่งอาจขอให้พิจารณาพิพากษาคดีใหม่ แต่ผู้ฟ้องคดีกลับนำคำขอให้พิจารณาคดีใหม่มายื่นเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2550 จึงเป็นการยื่นเมื่อพ้นกำหนดเวลาเก้าสิบวัน นับแต่วันที่ได้รู้หรือควรรู้ถึงเหตุ ซึ่งอาจขอให้พิจารณาพิพากษาคดีใหม่ตาม มาตรา 75 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

⁵⁵ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 366/2551 “ผู้ฟ้องคดียื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2550 เนื่องจากตรวจสอบข้อเท็จจริงทั้งหมดตามที่ศาลปกครองชั้นต้นและศาลปกครองสูงสุดได้วินิจฉัยแล้วพบว่า ศาลปกครองสูงสุดได้รับฟังข้อเท็จจริงผิดพลาดในประเด็นเกี่ยวกับจำนวนเงินค่าทดแทนที่ดินที่ผู้ฟ้องคดีมีสิทธิได้รับ ผู้ฟ้องคดีจึงได้มีหนังสือลงวันที่ 17 มกราคม 2550 ถึงผู้ถูกฟ้องคดี ขอให้ผู้ถูกฟ้องคดีจ่ายเงินค่าทดแทนที่ดินของผู้ฟ้องคดีโฉนดเลขที่ 95009 สำหรับส่วนที่ยัง

บุคคลภายนอกนั้นมิได้เข้ามาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี การนับระยะเวลาที่รู้หรือควรรู้จะนับแต่วันที่บุคคลภายนอกได้รู้คำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งขาดที่มีผลกระทบต่อตนและในกรณีคู่กรณีหรือบุคคลภายนอกขอให้พิจารณาใหม่โดยอ้างเหตุว่า มีพยานหลักฐานใหม่อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญก็ดี ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญก็ดี การนับระยะเวลาที่รู้หรือควรรู้จะนับแต่วันที่คู่กรณีหรือบุคคลภายนอกได้รู้ หรือนับแต่วันที่มีโอกาสแรกที่จะได้รู้ว่ามีพยานหลักฐานใหม่หรือรู้ว่ามีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเปลี่ยนแปลงไปแล้วแต่ว่าวันใดจะเกิดขึ้นก่อนก็ให้นับแต่วันนั้น

3.6.2 เหตุในการยื่นคำขอให้ศาลพิพากษาคดีใหม่

การพิจารณาถึงเหตุที่คู่กรณีหรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียยกเป็นข้ออ้างในคำขอ เพื่อให้ศาลพิจารณาคดีปกครองใหม่นั้นเป็นการดำเนินการในขั้นตอนต่อมาหลังจากที่ศาลได้พิจารณาคำขอว่ามีหลักเกณฑ์ครบถ้วนตามที่กล่าวมาหรือไม่ หากไม่ครบถ้วนศาลไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงเหตุที่จะนำมาขอพิจารณาคดีใหม่ ศาลมีคำสั่งไม่รับคำขอดังกล่าวได้ทันที แต่หากคำขอพิจารณาคดีใหม่นั้นครบถ้วนหลักเกณฑ์ ศาลก็ต้องพิจารณาว่าคำขอพิจารณาคดีปกครองใหม่นั้นมีเหตุที่จะพิจารณาใหม่อยู่จริงตามคำขอที่คู่กรณีกล่าวอ้างหรือไม่ดังนี้

3.6.2.1 ศาลปกครองฟังข้อเท็จจริงผิดพลาดหรือมีพยานหลักฐานใหม่อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

เหตุที่จะให้ศาลพิจารณาคดีปกครองใหม่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 75 วรรคหนึ่ง (1) แบ่งได้ 2 กรณี คือ กรณีแรกศาลปกครองฟังข้อเท็จจริงผิดพลาดกับกรณีที่สองมีพยานหลักฐานใหม่อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

กรณีที่หนึ่งศาลปกครองฟังข้อเท็จจริงผิดพลาด คือ ศาลปกครองได้อาศัยข้อเท็จจริงใด ข้อเท็จจริงหนึ่งในการวินิจฉัยคดีหรือออกคำพิพากษา แต่ปรากฏว่าข้อเท็จจริงที่ศาลใช้

ไม่ได้รับอีกร้อยละเจ็ดสิบห้าของค่าทดแทนทั้งหมดในอัตราตารางวาละ 134,400 บาท ให้แก่ผู้ฟ้องคดี กรณีจึงถือได้ว่าผู้ฟ้องคดีได้รู้ถึงเหตุซึ่งอาจขอให้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ได้อย่างช้าที่สุดในวันที่ผู้ฟ้องคดีได้ยื่นหนังสือต่อผู้ถูกฟ้องคดีขอให้จ่ายเงินค่าทดแทนเพิ่มขึ้น หากผู้ฟ้องคดีประสงค์จะให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ ผู้ฟ้องคดีจะต้องยื่นคำขอภายในเก้าสิบวันนับแต่วันดังกล่าว การที่ผู้ฟ้องคดียื่นคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ต่อศาลเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2550 จึงเป็นการยื่นคำขอเมื่อพ้นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดตามมาตรา 75 วรรคสามแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

เป็นฐานในการทำคำพิพากษานั้นเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่ถูกต้อง และหากศาลได้ทราบถึงข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเช่นนั้นแล้วจะไม่มีคำพิพากษาเช่นนี้ หรือในกรณีที่ศาลรับฟังข้อเท็จจริงนอกสำนวน คือ กรณีที่ศาลไม่ได้รับฟังข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนจากคำฟ้อง คำให้การ คำคัดค้านคำให้การ หรือ คำให้การเพิ่มเติมหรือรับฟังโดยคลาดเคลื่อนและต้องเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญที่มีผลว่าหากรับฟังข้อเท็จจริงที่ถูกต้องแล้วจะมีผลทำให้คำพิพากษาหรือคำสั่งเสร็จเด็ดขาดนั้นเปลี่ยนแปลงไป เพราะถ้าไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่เป็นสาระสำคัญที่ทำให้คำพิพากษาหรือคำสั่งเสร็จเด็ดขาดนั้นเปลี่ยนแปลงไป ก็ไร้ประโยชน์ที่จะเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่ โดยการรับฟังข้อเท็จจริงผิดพลาดนั้นจะต้องเกิดจากตัวศาลเองรับฟังข้อเท็จจริงผิดพลาด หากกรณีรับฟังข้อเท็จจริงผิดพลาดนั้นไม่ใช่ความบกพร่องของศาล แต่เป็นความบกพร่องของผู้ฟ้องคดีเองก็ไม่เข้าเหตุที่จะทำให้ศาลรับคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่⁵⁶

⁵⁶ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 123/2554 “ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างตามคำฟ้องอุทธรณ์ว่า การที่ศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งที่ 127/2552 วินิจฉัยยืนตามคำสั่งศาลปกครองชั้นต้นว่าผู้ฟ้องไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ฯ นั้นศาลปกครองสูงสุดได้ฟังข้อเท็จจริงผิดพลาดเพราะผู้ฟ้องคดี ได้ยื่นอุทธรณ์เงินค่าทดแทนความเสียหายในการประกอบธุรกิจต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยตามมาตรา 25 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 แล้ว และเจ้าหน้าที่ของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสอง (กรุงเทพมหานครที่ 1, ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่ 2) ได้มีหนังสือลงวันที่ 7 เมษายน 2552 แจ้งผลการวินิจฉัยอุทธรณ์ดังกล่าวให้ผู้ฟ้องคดีทราบว่ายกอุทธรณ์ จึงถือได้ว่าผู้ฟ้องคดีเป็นผู้มีสิทธิฟ้องคดีตามมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งกรณีนี้ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ คำขอให้พิจารณาคดีใหม่ของผู้ฟ้องคดีจึงเข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 75 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว นั้น เห็นว่าข้อเท็จจริงตามคำฟ้องและเอกสารท้ายคำฟ้องของผู้ฟ้องคดีไม่ปรากฏว่าผู้ฟ้องคดีได้ยื่นอุทธรณ์ค่าทดแทนความเสียหายในการประกอบธุรกิจต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ตามมาตรา 25 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 แต่อย่างใด ประกอบกับหนังสือลงวันที่ 7 เมษายน 2552 แจ้งผลการวินิจฉัยอุทธรณ์ค่าทดแทนความเสียหายในการประกอบธุรกิจนั้น ก็เป็นข้อเท็จจริงที่ผู้ฟ้องคดีเพิ่งจะยื่นหนังสือแจ้งผลการวินิจฉัยอุทธรณ์ดังกล่าวมาพร้อมกับคำขอให้พิจารณาคดีใหม่นี้ อันเป็นการดำเนินการภายหลังจากที่ศาลปกครองสูงสุดได้มีคำสั่งที่ 217/2552 ลงวันที่ 20 เมษายน 2552 และศาลปกครองชั้นต้นได้อ่านคำสั่งดังกล่าวเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2552 อันจะเห็นได้ว่า ข้อเท็จจริงที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างขึ้นมากายหลังหาใช่เป็นข้อเท็จจริงที่ศาลฟังผิดพลาดและการยื่นหนังสือนี้เกิดจากความบกพร่องในการฟ้องคดีของผู้ฟ้องคดีเองหาใช่ความบกพร่องของศาลดังที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างไม่ แต่โดยที่คดีนี้ผู้ฟ้องคดีอาจฟ้องเป็นคดีใหม่ต่างหาก

2. มีพยานหลักฐานใหม่อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ

“พยานหลักฐานใหม่” หมายถึง ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่างๆ อาทิเช่น เอกสาร ข้อมูลต่างๆ พยานบุคคลหรือพยานเอกสารซึ่งสามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งได้ พยานหลักฐานนั้นต้องเกิดขึ้นหรือมีอยู่ก่อนศาลปกครองพิพากษาหรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดในคดี แต่หากศาลหรือคู่ความไม่ทราบถึงการมีอยู่ของหลักฐานนั้นที่จะนำเข้าสู่สำนวนคดี โดยมิใช่ความผิดส่วนตัว ส่วนพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นภายหลังศาลปกครองมีพิพากษาหรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดในคดี แม้จะมีผลทำให้ข้อเท็จจริงที่รับฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญก็ไม่ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ แต่ถือว่าเป็นกรณีข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญซึ่งทำให้ผลแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งขัดกับกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น ตามมาตรา 75 (4) ซึ่งในกรณีการกล่าวอ้างว่า “มีพยานหลักฐานใหม่” นั้น คู่ความที่ขอให้พิจารณาคดีใหม่ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าไม่สามารถที่จะทราบหรือได้มาซึ่งพยานหลักฐานใหม่นั้นในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีก่อนการตัดสินคดี แม้ว่าจะได้มีความพยายามอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม นอกจากนั้นข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานใหม่ต้องหักล้างหรือทำให้ข้อเท็จจริงที่ศาลฟังเป็นยุติแล้วเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญโดยจะต้องมีผลทำให้คำพิพากษาหรือคำสั่งเสร็จเด็ดขาดในคดีนั้นเปลี่ยนแปลงไป หากไม่สามารถทำให้ข้อเท็จจริงที่ศาลฟังเป็นยุติแล้วเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญจนทำให้ผลการวินิจฉัยของศาลเปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้จะเป็นพยานหลักฐานใหม่ก็ตามก็ไม่อาจที่จะขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่ได้ เช่น กรณีการอ้างพยานผู้เชี่ยวชาญที่ทำความเห็นในคดีขึ้นมาใหม่หากความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นไม่ได้ทำให้ข้อเท็จจริงในคดีเปลี่ยนแปลงไปก็ไม่อาจอ้างเป็นพยานหลักฐานใหม่ได้⁵⁷ หรือการอ้าง

จากคดีเดิมได้ในวันที่มีคำขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ เพื่อให้เป็นการยุติธรรมควรให้สิทธิผู้ฟ้องเป็นคดีใหม่ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด”

⁵⁷ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ร.584/2554 “... ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าคดีนี้ศาลปกครองชั้นต้นและศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษายกฟ้อง โดยวินิจฉัยว่า การรังวัดที่ดินเพื่อออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ทางหลวงดำเนินการถูกต้องตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนของกฎหมายแล้วและภายหลังการรังวัดมีการประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ทางหลวงเพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียคัดค้านภายในกำหนดเวลาตามที่ระบุไว้ในประกาศแล้ว เจ้าของที่ดินพิพาทเดิมที่ผู้ฟ้องคดีอ้างว่ามีสิทธิครอบครองก็มิได้คัดค้านการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ย่อมสันนิษฐานได้ว่าบุคคลดังกล่าวยอมรับว่าที่ดินพิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์และตนบุกรุกเข้าทำประโยชน์ในที่สาธารณประโยชน์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและย่อมไม่มีสิทธิในที่ดินพิพาท ผู้ฟ้องคดีรับโอนการครอบครองที่ดินพิพาทดังกล่าวมาก็ไม่ได้สิทธิการครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายตามหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอนตามมาตรา 1336 แห่ง

คำพิพากษาศาลฎีกา แม้จะเป็นพยานหลักฐานใหม่แต่ประเด็นที่ศาลฎีกาวินิจฉัยเป็นคนละประเด็นกับ ประเด็นเหตุผลที่ศาลปกครองวินิจฉัย เช่น ในคดีฟ้องร้องเกี่ยวกับการกระทำผิดวินัย ซึ่งผู้ฟ้องคดีถูก ฟ้องเป็นคดีอาญาในการกระทำเดี่ยวนั้น แม้ศาลยุติธรรมในคดีอาญาจะพิพากษายกฟ้องหรือ พนักงานอัยการได้มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ฟ้องคดีแล้วก็ตาม แต่การพิจารณาความผิดวินัยคนละ หลักเกณฑ์กับความผิดอาญาจึงไม่ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่เช่นเดียวกัน สำนวนพยานหลักฐานใดที่มี อยู่ในสำนวนแล้วแม้พยานหลักฐานนั้นศาลมิได้หยิบยกขึ้นมาวินิจฉัยก็ตามก็ไม่ถือเป็นพยานหลักฐาน ใหม่ แต่เป็นเรื่องการใช้ดุลยพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานและเป็นการให้เหตุผลในการทำ คำพิพากษา

3.6.2.2 คู่กรณีที่แท้จริงหรือบุคคลภายนอกนั้นมิได้เข้ามาในการดำเนิน กระบวนพิจารณาคดีหรือได้เข้ามาแล้วแต่ถูกตัดโอกาสโดยไม่เป็นธรรมในการมีส่วนร่วมในการ ดำเนินกระบวนพิจารณา⁵⁸

เหตุที่จะขอให้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองตาม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 75 วรรคหนึ่ง (2) แบ่งได้ 2 กรณีคือ กรณีแรกคู่กรณีที่แท้จริงหรือบุคคลภายนอกนั้นมิได้เข้ามาในการดำเนินกระบวน พิจารณาคดี และกรณีที่สองคู่กรณีที่แท้จริงหรือบุคคลภายนอกได้เข้ามาแล้วแต่ถูกตัดโอกาสโดยไม่ เป็นธรรมในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนพิจารณา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การที่ผู้ฟ้องคดีมีคำขอให้พิจารณาคดีนี้ใหม่ โดยอ้างนาย ว. ผู้เชี่ยวชาญด้านวิเคราะห์ภาพถ่ายทางอากาศและแผนที่เพื่อพิสูจน์ร่องรอยการทำประโยชน์จาก ภาพถ่ายทางอากาศ เมื่อปีพ.ศ. 2510 พ.ศ. 2514 และพ.ศ. 2537 เพื่อแสดงว่าที่พิพาทมีผู้ครอบครอง เพื่อทำประโยชน์ทำไร่ทำสวนมาตั้งแต่ก่อนขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์และผู้ฟ้องคดีครอบครอง ที่ดินเพื่อทำประโยชน์ต่อเนื่องมาโดยไม่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกับผู้อื่นนั้นแม้ว่าพยานผู้เชี่ยวชาญที่ผู้ ฟ้องคดีกล่าวอ้างมาพิสูจน์ได้ว่ามีผู้ครอบครองการทำประโยชน์ในที่ดินพิพาทต่อเนื่องมาจนถึงผู้ฟ้อง คดี แต่กรณีก็ยังเป็นการครอบครองที่สาธารณประโยชน์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งไม่มีผลทำให้ ข้อเท็จจริงที่ศาลรับฟังเป็นยุติแล้วว่าที่พิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นพยาน ผู้เชี่ยวชาญที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างจึงไม่ใช่พยานหลักฐานใหม่อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้น เปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ คำขอให้พิจารณาคดีใหม่ของผู้ฟ้องคดีจึงไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ตามมาตรา 75 (1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ที่ศาลปกครอง ชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับคำขอให้พิจารณาคดีนี้ใหม่จึงชอบแล้ว ศาลปกครองสูงสุดเห็นพ้องด้วย”

⁵⁸ แก้วกานต์ ปิ่นแก้ว, “การขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), น.63.

1. กรณีที่หนึ่งคู่กรณีที่แท้จริงหรือบุคคลภายนอกนั้นมิได้เข้ามาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี คำว่าคู่กรณีที่แท้จริงเป็นถ้อยคำทางกฎหมายที่คลุมเครือ คือ บุคคลซึ่งโดยกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองแล้วจะต้องเป็นคู่กรณีในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง แต่มิได้เข้ามาเป็นคู่กรณีหรือคู่กรณีที่แท้จริง คือ บุคคลภายนอกที่ควรจะเป็นคู่กรณีแต่ไม่เข้ามาเป็นคู่กรณี การที่กฎหมายบัญญัติว่า “คู่กรณีที่แท้จริง” จึงทำให้เกิดปัญหาในการตีความและยังไม่มีแนวคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดในกรณีนี้

คำว่า “คู่กรณีที่แท้จริง” นี้จึงอาจหมายถึง บุคคลภายนอกที่ควรจะมาเข้ามาเป็นคู่กรณีแต่มิได้เข้ามาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี” ซึ่งบุคคลดังกล่าวโดยปกติแล้วอาจจะเข้ามาในคดีได้โดยการร้องสอดหรือศาลมีคำสั่งเรียกเข้ามาเป็นคู่กรณีในคดี เนื่องจากเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษา แต่มีเหตุทำให้ไม่ได้เข้ามาในคดี การที่จะอ้างว่าเป็นบุคคลภายนอกมิได้เข้ามาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี หรือได้เข้ามาแล้วแต่ถูกตัดโอกาสโดยไม่เป็นธรรมในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เพื่อขอให้ศาลปกครองพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ จะต้องเป็นกรณีบุคคลนั้นไม่มีส่วนผิดในกระบวนการพิจารณาที่ตนเองไม่เข้ามาเป็นคู่กรณีหรือในกระบวนการพิจารณาที่อ้างว่าถูกตัดโอกาสโดยไม่เป็นธรรม และบุคคลภายนอกจะต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรืออาจถูกกระทบจากผลคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยโดยตรง

2. กรณีที่สองคู่กรณีที่แท้จริงหรือบุคคลภายนอกได้เข้ามาแล้วแต่ถูกตัดโอกาสโดยไม่เป็นธรรมในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา จะต้องเป็นการถูกตัดโอกาสที่ไม่ใช่เกิดจากการกระทำของคู่กรณีเอง ซึ่งการกระทำของคู่กรณี หมายถึง การกระทำที่เกิดจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่อของคู่กรณีหรือตัวแทนของคู่กรณี ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะเกิดจากความเข้าใจผิด ไม่รู้ข้อกฎหมายหรือสับสนเกี่ยวกับระเบียบวิธีพิจารณาคดีก็ตาม เช่น จะอ้างว่าหลงลืมไม่ได้ การให้ขอพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งใหม่ เพราะได้เข้ามาแล้วแต่ถูกตัดโอกาสโดยไม่เป็นธรรมในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณา หมายถึง การถูกตัดโอกาสโดยไม่เป็นธรรมจากกระบวนการพิจารณาที่เกิดจากการกระทำของศาลปกครองเอง⁵⁹

3.6.2.3 มีข้อบกพร่องสำคัญในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีที่ทำให้ผลของคดีไม่มีความยุติธรรม

ข้อบกพร่องสำคัญในกระบวนการพิจารณาคดีที่ทำให้ผลของคดีไม่มีความยุติธรรม คือ ข้อบกพร่องอันเกิดขึ้นในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล โดยศาลอาจเป็นผู้กระทำผิดจนทำให้คำพิพากษานั้นเกิดความผิดพลาดได้เช่นเดียวกับคู่ความ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแสวงหาข้อเท็จจริง การรับฟังพยานหลักฐาน ตลอดจนการนั่งพิจารณาคดีและการพิพากษาคดีของศาลมี

⁵⁹ เพ็งอ้าง, น.64.

ความไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ข้อบกพร่องดังกล่าวนั้นจะต้องเป็นข้อบกพร่องสำคัญอันมีผลต่อคำวินิจฉัยของศาล เช่น เมื่อศาลรับฟ้องแล้วไม่ดำเนินการส่งให้คู่กรณีอีกฝ่ายทำคำให้การกลับทำการพิจารณาตัดสินคดีดังกล่าวโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้จากคำฟ้องเท่านั้น ซึ่งหากได้ให้คู่กรณีอีกฝ่ายทำคำให้การ ข้อเท็จจริงที่ได้มาอาจมีผลทำให้เปลี่ยนแปลงคำพิพากษาดังกล่าว หรือเหตุอาจเกิดจากการฟังพยานหลักฐานที่เป็นเท็จหรือตุลาการในองค์คณะที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีมีเหตุที่จะถูกคัดค้านตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ประกอบมาตรา 11 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งข้อบกพร่องอันจะเป็นเหตุให้มีการขอให้พิจารณาพิพากษาคดีปกครองใหม่ได้นั้น จะต้องเป็นข้อบกพร่องสำคัญอันมีผลต่อคำวินิจฉัยของศาล

ส่วนเหตุมีตุลาการองค์คณะคนใดคนหนึ่งมีเหตุที่จะถูกคัดค้านตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ประกอบมาตรา 11 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือมีเหตุอื่นใดที่มีสภาพร้ายแรงที่ทำให้กระทบต่อความเป็นกลาง ต้องทำการคัดค้านก่อนศาลมีคำพิพากษา แต่ต้องไม่ช้ากว่าสิบห้าวันนับแต่วันที่คู่กรณีนั้นทราบถึงเหตุที่จะคัดค้าน⁶⁰ ในกรณีที่คู่กรณีมิได้คัดค้านตุลาการ เนื่องจากรู้เหตุที่จะทำการคัดค้านตุลาการในภายหลังโดยมิใช่ความผิดของคู่กรณี ดังนั้นอาจจะถือได้ว่าเป็นข้อบกพร่องสำคัญในกระบวนการพิจารณาพิพากษาที่ทำให้ผลของคดีไม่มีความยุติธรรมได้ แต่ถ้าคู่กรณีรู้อยู่แล้วในขณะที่พิจารณาคดีเดิม ผู้ร้องจะต้องใช้สิทธิคัดค้านในการพิจารณาคดีเดิมนั้น จะอ้างเพื่อขอให้พิจารณาพิพากษาคดีใหม่ไม่ได้ ถือว่าเป็นการล่วงเลยระยะเวลาการคัดค้านตุลาการ

และการอ้างเหตุว่ามีข้อบกพร่องสำคัญในกระบวนการพิจารณาคดีที่ทำให้ผลของคดีไม่มีความยุติธรรมเนื่องจากอธิบดีศาลปกครองชั้นต้นสั่งจ่ายสำนวนคดีที่มีการขอพิจารณาคดีใหม่ให้แก่องค์คณะเดิมที่พิจารณา ทำให้ผู้ยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้รับความยุติธรรมนั้น ศาลปกครองสูงสุดได้มีแนวคำวินิจฉัยไว้ว่า ตุลาการศาลปกครองหรือองค์คณะตุลาการศาลปกครองที่พิจารณาคดีของผู้ฟ้องคดีไม่ว่าในศาลปกครองชั้นต้นหรือศาลปกครองสูงสุด มิใช่คู่กรณีของผู้ฟ้องคดี แต่เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ตัดสินคดีในคดีที่อยู่ในเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง กรณีนี้จึงเป็นกรณีที่ผู้ฟ้องคดีประสงค์จะคัดค้านการทำหน้าที่ของตุลาการศาลปกครอง ข้อกล่าวอ้างของผู้ฟ้องคดีไม่เข้าเงื่อนไขที่ผู้ฟ้องคดีจะร้องคัดค้านการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลปกครองได้

⁶⁰ ข้อ 15 ของระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยองค์คณะ การจ่ายสำนวน การโอนคดี การปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการในคดีปกครอง การคัดค้านตุลาการศาลปกครอง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานคดีปกครองและการมอบอำนาจให้ดำเนินคดีปกครองแทน พ.ศ. 2545.

ดังนั้นการที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างเพื่อขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่จึงไม่ต้องด้วยมาตรา 75 วรรคหนึ่ง (1) และ (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542⁶¹

แต่การแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลแม้คู่กรณีจะอ้างพยานหลักฐานใดแต่หากศาลเห็นว่าไม่จำเป็นแก่คดี ศาลก็มีดุลพินิจไม่เรียกพยานหลักฐานดังกล่าวได้ตามข้อ 5 วรรคหนึ่ง และข้อ 50 วรรคหนึ่งแห่งระเบียบฯ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครองฯ ดังนั้นการที่ศาลไม่ดำเนินการเรียกพยานมาไต่สวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงตามคำขอของผู้ฟ้องคดีก็เพราะ ศาลเห็นแล้วว่าพยานหลักฐานดังกล่าวไม่ทำให้ผลของคดีเปลี่ยนแปลงไปและไม่จำเป็นแก่คดี และเป็นดุลพินิจของศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงตามความเหมาะสม การที่ศาลไม่ดำเนินการตามคำขอของผู้ฟ้องคดีไม่เป็นข้อบกพร่องสำคัญในกระบวนการพิจารณาพิพากษาที่ทำให้ผลของคดีไม่มีความยุติธรรม⁶²

⁶¹ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ร.404/2554 “...กรณีที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างว่าตุลาการศาลปกครองทั้งศาลปกครองชั้นต้นและตุลาการศาลปกครองสูงสุดบางท่านซึ่งเป็นผู้พิจารณาคดีหรือองค์คณะที่พิจารณาคดีในคดีเดิมของผู้ฟ้องคดี เป็นองค์คณะที่พิจารณาในคดีที่ผู้ฟ้องคดีขอให้มีการพิจารณาใหม่หรือกรณีที่อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นได้จ่ายคดีให้แก่องค์คณะเดิมที่พิจารณาในคดีนี้เป็นกรณีที่ทำให้ผู้ฟ้องคดีไม่ได้รับความยุติธรรมกรณีดังกล่าวเห็นว่าตุลาการศาลปกครองหรือองค์คณะตุลาการศาลปกครองที่พิจารณาคดีของผู้ฟ้องคดีไม่ว่าในศาลปกครองชั้นต้นหรือศาลปกครองสูงสุด มิใช่คู่กรณีของผู้ฟ้องคดี แต่เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ตัดสินคดีในคดีที่อยู่ในเขตอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง กรณีนี้จึงเป็นกรณีที่ผู้ฟ้องคดีประสงค์จะคัดค้านการทำหน้าที่ของตุลาการศาลปกครอง ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 63 วรรคหนึ่งและวรรคสองแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และเหตุแห่งการคัดค้านผู้พิพากษาตามมาตรา 11 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประกอบกันแล้ว เห็นว่าข้อกล่าวอ้างของผู้ฟ้องคดีไม่เข้าเงื่อนไขที่ผู้ฟ้องคดีจะร้องคัดค้านการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลปกครองได้ ดังนั้นการที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างเพื่อขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่จึงไม่ต้องด้วยมาตรา 75 วรรคหนึ่ง (1) และ (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และเมื่อคดีนี้ศาลปกครองสูงสุดได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว จึงต้องห้ามมิให้คู่กรณีเดียวกันนำคดีในประเด็นที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีถึงที่สุดแล้วมาฟ้องกันอีกในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน ทั้งนี้ตามข้อ 97 แห่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ฯ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543.

⁶² แก้วกานนท์ ปิ่นแก้ว, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 58*, น.66.

3.6.2.4 คำพิพากษาหรือคำสั่งได้ทำขึ้นโดยอาศัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายใดและต่อมาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญซึ่งทำให้ผลแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งขัดกับกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น

ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ศาลอาศัยเป็นเหตุของคำพิพากษานั้น แม้ในขณะที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งจะเป็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่มีที่มาชอบด้วยกฎหมายก็ตาม⁶³ แต่หากข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญซึ่งทำให้ผลแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งขัดกับกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันก็มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ แต่ในขณะเดียวกันหากมีกรณีที่ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเปลี่ยนแปลงไปนั้นหากมิได้มีการยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ก็ไม่ทำให้คำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งขาดที่เด็ดขาดไปแล้วกลับกลายเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้

ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญซึ่งทำให้ผลแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งขัดกับกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนั้นหมายความว่า ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญต้องถึงขนาดทำให้ถ้าหากมีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างตามคำร้องขอในเวลาที่ศาลทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง ศาลปกครองจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในผลที่เปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งเดิม แต่ไม่ได้หมายความว่าความรวมถึงการเปลี่ยนแปลงแนวคำพิพากษาของศาลซึ่งก็ไม่ถือว่ากฎหมายเปลี่ยนแปลงไป⁶⁴ รวมทั้งกรณีที่ศาลปกครองเปลี่ยนแปลงแนววินิจฉัยในการตีความเอกสาร การตีความสัญญา การตีความกฎหมาย การปรับบทกฎหมาย การให้เหตุผลในการทำคำพิพากษา การชั่งน้ำหนักประโยชน์เอกชนกับประโยชน์สาธารณะ ไม่ถือว่าเป็นกรณีข้อกฎหมายเปลี่ยนแปลง กฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไปจะต้องเป็นกฎหมายที่ย้อนหลังได้เท่านั้น ในกรณีที่กฎหมายออกมาใหม่ที่มีลักษณะเป็นโทษหรือเป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องเสียประโยชน์ กฎหมายดังกล่าวไม่มีผลย้อนหลังจะถือเอาเหตุกฎหมายเปลี่ยนแปลงมาเป็นเหตุที่จะขอให้ศาลปกครองพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้

คำว่า “ขัดกับกฎหมายที่ใช้บังคับขณะนั้น แยกพิจารณาได้ 2 กรณี คือ 1. กรณีข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไป กฎหมายที่ใช้บังคับขณะนั้น หมายถึง กฎหมายในขณะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งขาดเสร็จเด็ดขาด คือ การมีข้อเท็จจริงใหม่ที่เป็นฐานของการวินิจฉัยคดีจะทำให้ผลแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งขัดกับกฎหมายที่ใช้บังคับในขณะเวลาที่คำพิพากษาหรือคำสั่ง 2. กรณี

⁶³ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนาสานต์, *กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง*, (กรุงเทพมหานคร : จีระวิชาการ พิมพ์, 2540), น.326-327.

⁶⁴ วรเจตน์ ภาคิรัตน์, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2549), น.236.

กฎหมายเปลี่ยนแปลงไป กฎหมายที่ใช้บังคับในขณะนั้น หมายถึง กฎหมายในขณะยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ คือ คำวินิจฉัยโดยอาศัยฐานของกฎหมายในขณะเวลาที่คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดเสร็จเด็ดขาด บัดนี้ขณะยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่คำวินิจฉัยโดยอาศัยฐานของกฎหมายในขณะเวลาที่คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดเสร็จเด็ดขาดไม่ชอบด้วยกฎหมายต่อไป⁶⁵

3.6.3 ผลของคำสั่งศาลปกครองที่สั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีใหม่

เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่แล้ว ศาลปกครองจะสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ทั้งหมด แต่ในบางกรณีหากคำพิพากษานั้นมีการฟ้องหลายข้อหาศาลอาจมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่เฉพาะบางข้อหาหรือบางประเด็นที่ยังโต้แย้งกันอยู่ได้ขึ้นอยู่กับเหตุและเนื้อหาของคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ ซึ่งถ้าเหตุที่อ้างและรับฟังได้ว่าเหตุที่ปรากฏนั้นจะมีผลให้เปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดทั้งหมด ศาลปกครองก็จะสั่งให้พิจารณาใหม่ทั้งหมด แต่ถ้าเหตุที่อ้างมีผลเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดบางประเด็นหรือบางส่วน ศาลก็สั่งให้พิจารณาคดีใหม่เฉพาะบางส่วนหรือเฉพาะประเด็นก็ได้ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาคดีใหม่ทั้งหมด⁶⁶

3.7 การขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

เนื่องจากการพิจารณาคดีขาดนัด เป็นการพิจารณาคดีแบบวิสามัญ คือ พิจารณาคดีลับหลังคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดทั้งขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณาคดี สืบพยานฝ่ายที่ไม่ขาดนัดไปฝ่ายเดียว แม้ว่ากฎหมายจะให้อำนาจศาลเรียกพยานมาสืบได้เองตามที่ได้เห็นได้ว่าจำเป็นตามมาตรา 198 ทวิ วรรค 2⁶⁷ กับ มาตรา 206 วรรค 1,2⁶⁸ ในทางปฏิบัติก็ต้องเป็นเรื่องที่ปรากฏชัดแจ้งต่อศาลว่าคดีมีพิรุณผิดสังเกต หากเป็นการสืบพยานไม่ปรากฏเหตุชัดเจนแล้ว ศาลคงไม่เรียกมาสืบเองและแม้จะ

⁶⁵ แก้วกานนต์ ปิ่นแก้ว, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 58*, น.68.

⁶⁶ ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์, “การขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่,” สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2557 <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id>.

⁶⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 198 ทวิ วรรคสอง บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจสืบพยานเกี่ยวกับข้ออ้างของโจทก์หรือพยานหลักฐานอื่นไปฝ่ายเดียวตามที่ได้เห็นว่าจำเป็นก็ได้ แต่ในคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัวหรือคดีพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์ ให้ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่ได้เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

มีการสืบพยานก็เป็นการสืบพยานไปฝ่ายเดียว โอกาสที่จะทำลายน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานไม่มีทางเกิดขึ้นได้ ซึ่งขัดกับหลักในการให้สิทธิต่อสู้คดีเต็มที่กฎหมายจึงได้ให้สิทธิผู้แพ้คดีโดยการขาดนัดโดยไม่จงใจหรือมีเหตุผลสมควรมาร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ การขอให้พิจารณาคดีใหม่⁶⁹ มี 2 กรณี คือ การขอให้พิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 206 วรรค 3⁷⁰ และการขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 199 จัตวา⁷¹ มาตรา 199 เบญจ⁷² และมาตรา 207⁷³

⁶⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 206 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะร้องต่อศาลให้วินิจฉัยชี้ขาดคดีให้ตนเป็นฝ่ายชนะโดยอาศัยเหตุแต่เพียงว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณานั้นหาได้ไม่ ให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีให้คู่ความที่มาศาลเป็นฝ่ายชนะต่อเมื่อศาลเห็นว่าข้ออ้างของคู่ความเช่นว่านี้มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ในการนี้ศาลจะยกขึ้นอ้างโดยลำพัง ซึ่งข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้”

วรรคสอง บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีตามวรรคหนึ่ง ให้นำบทบัญญัติมาตรา 198 ทวิ วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับแก่คดีของคู่ความฝ่ายที่มาศาลโดยอนุโลม”

⁶⁹ สรุปลงความจาก จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย, “คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 1,” (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, 2551), น. 248-256.

⁷⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 206 วรรคสาม บัญญัติว่า “ในระหว่างการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณามาศาลภายหลังที่เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว และแจ้งต่อศาลในโอกาสแรกว่าตนประสงค์จะดำเนินคดี เมื่อศาลเห็นว่าการขาดนัดพิจารณานั้นมิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควรและศาลไม่เคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ตามคำขอของคู่ความฝ่ายนั้นมาก่อนตามมาตรา 199 ตรี ซึ่งให้นำมาใช้บังคับกับการขาดนัดพิจารณาตามมาตรา 207 ด้วย ให้ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ ในกรณีเช่นนี้ หากคู่ความนั้นขาดนัดพิจารณาอีกจะขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 207 นี้ไม่ได้”

⁷¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 199 จัตวา บัญญัติว่า “คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้น ให้ยื่นต่อศาลภายในสิบห้าวันนับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การ แต่ถ้าศาลได้กำหนดการอย่างใดๆ เพื่อส่งคำบังคับเช่นว่านี้โดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน จะต้องได้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดนั้นแล้ว ในกรณีที่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่สามารถยื่นคำขอภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ จำเลยนั้นอาจยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นได้สิ้นสุดลง แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตามห้ามมิให้ยื่นคำขอเช่นว่านี้เมื่อพ้นกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น

3.7.1 การขอให้พิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษา (มาตรา 206 วรรค 3)

ในระหว่างการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว เพราะคู่ความฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณา ถ้า คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณามาศาล ภายหลังจากที่เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว และแจ้งต่อศาลในโอกาส แรกกว่าตนประสงค์จะต่อสู้คดี โดยเพียงแต่มาแถลงไม่ต้องทำเป็นคำร้องต่อศาล การแจ้งนั้นต้องบอก เหตุผล ถึงเหตุขัดข้องที่ทำให้ขาดนัดด้วย เพื่อที่ศาลจะได้ทำการไต่สวนหาความจริงต่อไป โดยการแจ้ง ให้ศาลทราบนั้นต้องแจ้งภายหลังจากที่เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว อาจเป็นพยานบุคคลปากแรกก็ได้

คำขอตามวรรคหนึ่งให้กล่าวโดยชัดแจ้งซึ่งเหตุที่จำเลยได้ขาดนัดยื่นคำให้การและข้อคัดค้าน คำตัดสินชี้ขาดของศาลที่แสดงให้เห็นว่าหากศาลได้พิจารณาคดีนั้นใหม่ตนเองอาจเป็นฝ่ายชนะ และใน กรณีที่ยื่นคำขอล่าช้า ให้แสดงเหตุแห่งการที่ล่าช้าอีกด้วย”

⁷² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 199 เบญจ บัญญัติว่า “เมื่อศาลได้รับคำ ขอให้พิจารณาคดีใหม่แล้ว หากเห็นสมควรศาลจะมีคำสั่งให้งดการบังคับคดีไว้ก่อนก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ ให้ศาลแจ้งคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ

ในการพิจารณาคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ ถ้ามีเหตุควรเชื่อว่าการขาดนัดยื่นคำให้การนั้น มิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควร และศาลเห็นว่าเหตุผลที่อ้างมาในคำขอนั้นผู้ขออาจมีทาง ชนะคดีได้ ทั้งในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้าและผู้ขอได้ยื่นภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาต ตามคำขอ ในกรณีเช่นนี้ถ้ามีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดยื่น คำให้การแพคดี ให้ศาลแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณีทราบด้วย

เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตตามคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามวรรคสอง คำพิพากษาหรือคำสั่ง ของศาลโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและคำพิพากษาหรือคำสั่งอื่นๆ ของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ในคดีเดียวกันนั้น และวิธีการบังคับคดีที่ได้ดำเนินไปแล้วให้ถือว่าเป็นอันเพิกถอนไปในตัว และให้ศาล แจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ แต่ถ้าเป็นการพ้นวิสัยที่จะให้คู่ความกลับคืนสู่ฐานะเดิมดังเช่นก่อน บังคับคดีได้หรือเมื่อศาลเห็นว่าไม่จำเป็นที่จะบังคับเช่นนั้น เพื่อประโยชน์แก่คู่ความหรือ บุคคลภายนอกให้ศาลมีอำนาจสั่งอย่างใดๆ ตามที่เห็นสมควร แล้วให้ศาลพิจารณาคดีนั้นใหม่ตั้งแต ่เวลาที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ โดยให้จำเลยยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาตามที่ศาลเห็นสมควร

คำสั่งศาลที่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ให้เป็นที่สุด แต่ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาต ผู้ขอ อาจอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด”

⁷³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 207 บัญญัติว่า “เมื่อศาลพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ ขาดนัดพิจารณาแพคดี ให้นำบทบัญญัติมาตรา 199 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม และคู่ความฝ่ายนั้นอาจมีคำขอให้ พิจารณาคดีใหม่ได้ ทั้งนี้ให้นำบทบัญญัติมาตรา 199 ตรี มาตรา 199 จัตวา และมาตรา 199 เบญจ มาใช้บังคับโดย อนุโลม”

นับตั้งแต่กำลังนั่งสืบทอดปากแรกไปจนกว่าก่อนศาลมีคำพิพากษา คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณามีสิทธิแจ้งได้ว่าตนประสงค์จะต่อสู้คดี พร้อมทั้งชี้แจงเหตุผลที่สมควรด้วย

การแจ้งต่อศาลขอพิจารณาคดีใหม่ต้องทำในโอกาสแรก หมายความว่า โอกาสแรกที่มาศาล เมื่อมีโอกาสได้มาศาลก็รีบดำเนินการแจ้งต่อศาลว่าตนประสงค์จะต่อสู้คดี ซึ่งศาลอาจสืบทอดไปฝ่ายเดียวจนเกือบเสร็จหรือเสร็จแล้วแต่ก่อนพิพากษาก็ได้ คู่ความผู้ขาดนัดพิจารณาที่เพิ่งเดินทางมาถึงศาลก็แจ้งได้ในโอกาสแรก ยังอยู่ในระยะเวลาที่แจ้งได้

เมื่อศาลทำการไต่สวนแล้วเห็นว่า คู่ความฝ่ายนั้นมีได้จิตใจขาดนัดพิจารณาหรือมีเหตุอันสมควรและศาลไม่เคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ตามคำขอของคู่ความฝ่ายนั้นมาก่อนตามมาตรา 199 ตรี ซึ่งนำมาใช้ในการขาดนัดพิจารณาตามมาตรา 207 ด้วย กรณีตามมาตรา 199 ตรี คือกรณีจำเลยได้เคยขาดนัดยื่นคำให้การและศาลมีคำพิพากษาให้แพ้กคดี แล้วจำเลยร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ ศาลได้เคยอนุญาตมาแล้วครั้งหนึ่ง เมื่อเริ่มพิจารณาคดีใหม่ จำเลยได้ขาดนัดพิจารณาอีก และจำเลยได้มาศาลภายหลังศาลได้เริ่มต้นสืบทอดไปบ้างแล้ว และแจ้งต่อศาลในโอกาสแรกว่าตนประสงค์จะต่อสู้คดี อย่างนี้ศาลจะไม่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 206 วรรค 3 ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่โดยถือว่าไม่ได้มีการขาดนัดพิจารณา ส่วนกระบวนการพิจารณาเดิมที่ได้ดำเนินไปแล้วเป็นอันยกเลิก ทั้งนี้ให้เริ่มต้นใหม่ตั้งแต่ส่งขาดนัดโดยนัดสืบทอดใหม่ทั้งหมด คำเบิกความของพยานที่เบิกความไปแล้วให้ยกเลิกและให้เริ่มวันสืบทอดกันใหม่

แต่ถ้าศาลเห็นว่าการขาดนัดพิจารณาเป็นไปโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควร หรือคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดมิได้แจ้งต่อศาล หรือคำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้นต้องห้ามตามกฎหมายตามมาตรา 199 วรรคท้าย, มาตรา 199 ตรี, มาตรา 206 วรรค 3 ตอนท้าย เช่นนี้ศาลต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป โดยไม่ต้องย้อนต้นคดีกันใหม่ กรณีนี้ผู้ขาดนัดพิจารณาที่ถูกศาลสั่งยกคำขอจะเสียสิทธิดังต่อไปนี้

(1) ถ้าคู่ความที่ขาดนัดพิจารณามาศาล เมื่อพ้นเวลาที่จะนำพยานของตนเข้าสืบแล้ว ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตให้คู่ความฝ่ายนั้นนำพยานเข้าสืบ การขาดนัดพิจารณาไม่มีการขาดนัดยื่นคำให้การ เพราะคำให้การได้ยื่นต่อศาลไว้แล้ว จึงมีประเด็นข้อพิพาทที่เกิดจากการนั่งชี้สองสถาน กฎหมายไม่ได้ตัดสิทธิคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาที่จะนำพยานหลักฐานของตนเข้าสืบ เว้นแต่ตนจะมาศาลช้าจนเลยเวลาที่ตนจะสืบพยานได้แล้ว เช่น คดีที่โจทก์มีหน้าที่นำสืบก่อน จำเลยขาดนัดพิจารณาในนัดแรก นัดหลังจำเลยมาทันเวลาสืบพยานของตน จำเลยก็นำพยานของตนเข้าสืบได้

(2) ถ้าคู่ความที่ขาดนัดพิจารณามาศาล เมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้นำพยานหลักฐานเข้าสืบไปแล้ว ห้ามไม่ให้ศาลยอมให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาคัดค้านพยานหลักฐาน เช่นว่านั้น โดยวิธีถามค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้สืบไปแล้ว หรือโดยวิธีคัดค้านการระบุเอกสารหรือคัดค้านคำขอที่ให้ศาลไปทำการตรวจหรือให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญของศาล แต่ถ้าคู่ความที่ไม่ขาด

นัดพิจารณานำพยานหลักฐานเข้าสืบยังไม่บริบูรณ์ให้ศาลอนุญาตให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาหักล้างได้แค่พยานหลักฐานที่นำสืบภายหลังที่ตนมาศาล

(3) ในกรณีเช่นนี้ คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาไม่มีสิทธิที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ หมายความว่า เป็นกรณีที่ผู้ขาดนัดพิจารณาได้มาศาล ภายหลังที่เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว และแจ้งต่อศาลในโอกาสแรกว่าตนประสงค์จะต่อสู้คดี และศาลได้ไต่สวนคำขอแล้วเห็นว่าจงใจขาดนัดหรือไม่มีเหตุอันสมควร และสั่งยกคำขอไม่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ กรณีนี้ผู้ขาดนัดคนนี้จะขอให้พิจารณาคดีใหม่อีกไม่ได้ตามมาตรา 206 (3) และเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำอีกด้วย ต้องห้ามตามมาตรา 144 และจะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ ก่อนศาลมีคำพิพากษาไม่ได้ หรือขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษาก็ไม่ได้ด้วย ต้องใช้การไต่สวนว่า ผู้ขาดนัดจงใจหรือมีเหตุอันสมควรหรือไม่ซึ่งเป็นข้อที่ศาลได้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยแล้ว กฎหมายจึงบัญญัติห้ามไว้เสียมิให้ศาลต้องไต่สวนซ้ำหากโดยไม่จำเป็น

3.7.2 การขอให้พิจารณาคดีใหม่ หลังจากศาลมีคำพิพากษา (มาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ และมาตรา 207)

เมื่อศาลพิพากษาคดีให้คู่ความฝ่ายขาดนัดที่แพ้คดี กฎหมายให้ผู้ขาดนัดยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้โดยมาตรา 199 เบญจ เป็นเรื่องจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและศาลดำเนินกระบวนการแล้วเลยไปจนมีคำพิพากษาให้จำเลยผู้ขาดนัดยื่นคำให้การแพ้คดี ส่วนกรณีคู่ความที่ขาดนัดพิจารณา กฎหมายมาตรา 207 ให้นำเอาหลักการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ของจำเลยผู้ขาดนัดยื่นคำให้การและศาลพิพากษาให้แพ้คดี มาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ มาบังคับใช้โดยอนุโลม ในเรื่องการขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษา (จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและไม่มาศาลในวันสืบพยาน ไม่ถือว่าจำเลยนั้นขาดนัดพิจารณา มาตรา 198 ทวิ วรรค 4)⁷⁴

⁷⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7137/2541 (เนติ) ผู้ที่จะมีสิทธิยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 207 ได้นั้นจะต้องเป็นคู่ความและเป็นคู่ความฝ่ายที่ถูกศาลแสดงว่าขาดนัดพิจารณา และการขาดนัดพิจารณาเป็นเหตุให้ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ฝ่ายที่ขาดนัดนั้นแพ้คดีในประเด็นข้อพิพาทด้วย คดีนี้ศาลชั้นต้นได้ทำการไต่สวนเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทและมีคำสั่งให้ผู้ร้องทั้งสองได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 ไปแล้ว คดีจึงไม่มีประเด็นข้อพิพาท ผู้คัดค้านไม่ได้เป็นผู้ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาล ผู้คัดค้านจึงไม่ใช่บุคคลที่เป็นคู่ความในคดีนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 1(11) และผู้คัดค้านไม่ได้ถูกศาลแสดงว่าขาดนัดพิจารณาและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ผู้คัดค้านแพ้คดีในประเด็นที่พิพาทผู้คัดค้านจึงไม่มีสิทธิขอให้พิจารณาคดีใหม่

การปิดคำคู่ความหรือเอกสารตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 79 วรรคหนึ่ง หมายถึง การนำคำคู่ความหรือเอกสารไปติดไว้ที่ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของคู่ความ ซึ่งต้องกระทำให้มีลักษณะแน่นหนาไม่หลุดออกไปโดยง่าย การที่เจ้าพนักงานศาลผู้ส่งเพียงแต่นำหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องพร้อมหมายนัดสืบพยานโจทก์ไปเสียบไว้ที่เหล็กที่ใช้เป็นมือจับสำหรับปิดเปิดประตูเหล็กยึดที่บ้านจำเลยเท่านั้น ซึ่งอาจหลุดและปลิวไปได้โดยง่าย จึงยังไม่อาจถือได้ว่าเป็นการปิดคำคู่ความหรือเอกสารโดยชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 79 วรรคหนึ่ง ดังนั้นเมื่อยังถือไม่ได้ว่าจำเลยได้รับหมายเรียกให้ยื่นคำให้การและหมายกำหนดวันนัดสืบพยานโดยชอบ จำเลยจึงไม่จงใจขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา สมควรที่ศาลชั้นต้นจะต้องพิจารณาคดีใหม่⁷⁵

การขอให้พิจารณาคดีใหม่ จะต้องมีการพิจารณาคดีฝ่ายเดียวเป็นหลักสำคัญ ถ้าคดีไม่มีการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว คู่ความที่ขาดนัดจะขอให้พิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ แม้จะไม่จงใจขาดนัดก็ตาม เช่น ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีเพราะโจทก์ขาดนัดพิจารณา และจำเลยแถลงไม่ประสงค์จะดำเนินคดีต่อ หรือกรณีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายขาดนัดพิจารณา คำสั่งจำหน่ายคดีจากสารบบความ โดยไม่มีการนั่งพิจารณาคดีอยู่เลย ดังนั้นคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดจะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ไม่ได้

ข้อยกเว้นห้ามขอให้พิจารณาคดีใหม่

คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาและแพ้คดีจะขอให้พิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ ถ้าเข้าเงื่อนไขแห่งกฎหมายตามมาตรา 199 ทวิ

1. ศาลเคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่มาครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อศาลอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ จะต้องระวังห้ามขาดนัดพิจารณาอีกเป็นครั้งที่สอง เพราะจะขอให้พิจารณาคดีใหม่อีกไม่ได้แล้ว ไม่ว่าจะมิเหตุผลดีเพียงไร เพราะจะทำให้คดีล่าช้า

2. คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้นต้องห้ามตามกฎหมาย ได้แก่ มาตรา 199 วรรค 3 มาตรา 103 มาตรา 206 วรรคสี่ (3) เช่นไต่สวนคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่แล้วเห็นว่าจงใจขาดนัดพิจารณาต้องห้ามขอให้พิจารณาคดีใหม่

3. ผู้ขาดนัดพิจารณาใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษา ก็ต้องห้ามขอให้พิจารณาคดีใหม่ มาตรา 199 ตรี วรรคแรก เพราะศาลอุทธรณ์ใช้พยานหลักฐานที่สืบกันมาแล้วในศาลชั้นต้น มีการสืบพยานในชั้นศาลอุทธรณ์ไม่มาก สืบเนื่องจากสืบพยานในศาลชั้นต้นไม่ชัดเจน จึงให้ศาลชั้นต้นสืบพยานใหม่เป็นบางประเด็นเท่านั้น ดังนั้นการใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษา ย่อมหมายความว่าผู้อุทธรณ์ (ผู้ขาดนัดพิจารณา) เห็นว่าจากพยานหลักฐานที่มีอยู่พอตัดสินได้และตนควรเป็นฝ่ายชนะคดี แต่ทำไมศาลชั้นต้นจึงพิพากษาให้ตนแพ้จึงขออุทธรณ์ให้ศาลสูงตรวจสอบ ดังนั้นเมื่อใช้สิทธิอุทธรณ์

⁷⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 1416/2545 (เนติ)

แล้วจะมาขอพิจารณาคดีใหม่เพื่อขอนำพยานของตนเข้าสืบ จึงขัดกันในตัวและกฎหมายห้ามเฉพาะผู้ขาดนัดอุทธรณ์เท่านั้น ไม่ได้ห้ามคู่ความฝ่ายที่ไม่ขาดนัดอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นตามหลักทั่วไปว่าด้วยการอุทธรณ์ แม้นจะเป็นผู้ชนะคดีแต่ศาลให้ลูกหนี้ชำระหนี้ไม่เต็มตามที่ขอก็ต้องอุทธรณ์เหมือนกัน กรณีนี้ผู้ขาดนัดพิจารณาขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้

4. กำหนดเวลาในการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ (มาตรา 209 ประกอบมาตรา 199 จัตวา)

ต้องยื่นคำขอต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษากายใน 15 วัน นับแต่วันที่ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณา ไม่ใช่นับแต่วันที่สิ้นกำหนดในคำบังคับ เพราะเป็นเวลาที่ศาลกำหนดให้จำเลยปฏิบัติตามคำบังคับซึ่งเป็นระยะเวลาในการชำระหนี้ตามคำพิพากษา

ถ้าศาลได้กำหนดการอย่างใดๆ เพื่อส่งคำบังคับโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือวิธีอื่นๆ ตามมาตรา 79 เช่น ปิดคำบังคับไว้ในที่แลเห็นง่าย ณ ภูมิลำเนาของจำเลย หรือประกาศทางหนังสือพิมพ์ ย่อมมีผลใช้ได้ต่อเมื่อกำหนดเวลา 15 วัน ได้ล่วงพ้นไปแล้ว

ถ้ามีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้มาขัดขวางในการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ ซึ่งมีสาเหตุจากความผิดของผู้ขอให้ยื่นคำขอได้ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นสิ้นสุด⁷⁶

5. เนื้อหาแห่งคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ (มาตรา 207 ประกอบมาตรา 199 จัตวารวรรค 2)

คำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ ต้องเขียนให้ครบองค์ประกอบดังนี้

(1) เหตุที่ตนขาดนัด

(2) ถ้าไม่ได้ยื่นคำร้องภายใน 15 วัน ต้องชี้แจงเหตุผลว่าทำไมจึงยื่นคำร้องล่าช้า

(3) ข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลชั้นต้นที่แสดงให้เห็นว่าหากศาลให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ตนอาจเป็นฝ่ายชนะ

⁷⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 844/2536 (เนติ) จำเลยไม่ทราบเรื่องที่ถูกฟ้องเพราะจำเลยชายบ้านซึ่งเป็นภูมิลำเนาเดิมให้แก่ ช. ไป และได้ย้ายไปอยู่บ้านของภรรยาแล้ว และไม่ได้รับการติดต่อ จาก ช. เรื่องที่จำเลยถูกฟ้อง เนื่องจาก ช. ไม่ทราบที่อยู่ใหม่ของจำเลย และจำเลยไม่ได้ไปที่ บ้านเดิมอีกเลย กรณีถือได้ว่าจำเลยมิได้ตั้งใจขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา คำร้องของจำเลยระบุว่า การที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา เพราะจำเลยไม่เคยได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องหมายนัดสืบพยานโจทก์รวมทั้งคำบังคับ เนื่องจากโจทก์นำไปส่งที่บ้านที่จำเลยชายไปแล้ว ถือได้ว่าคำขอของจำเลยแสดงเหตุแห่งการล่าช้าอันเนื่องมาจากพฤติการณ์ นอกเหนือที่จำเลยไม่อาจรู้ได้ ทำให้ไม่สามารถยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ส่งคำบังคับให้แก่จำเลย

6. ผลของการอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ (มาตรา 207 ประกอบมาตรา 199 เบญจ) เมื่อศาลได้ไต่สวนคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 21 แล้วเห็นว่าไม่จงใจขาดนัดพิจารณาหรือมีเหตุอันสมควรและศาลมีคำสั่งอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ย่อมเกิดผล คือ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นและคำพิพากษาหรือคำสั่งอื่นๆ ของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาในคดีเดียวกันนั้น ให้ถือว่าเป็นอันเพิกถอนไปในตัว รวมทั้งวิธีการบังคับคดีที่ได้ดำเนินไปแล้วและให้ศาลชั้นต้นแจ้งให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาทราบแล้วแต่กรณีและต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบด้วย เมื่อศาลสูงทราบก็จะมีคำสั่งจำหน่ายคดีจากสารบบความของศาลสูง เพราะคดีจะต้องนั่งพิจารณากันในศาลชั้นต้นก่อน ส่วนเจ้าพนักงานบังคับคดีเมื่อศาลแจ้งให้ทราบก็ต้องงดการบังคับคดีไว้ก่อน เพื่อรอคำพิพากษาของศาลชั้นต้นต่อไป คดีนี้ก็ยกย้อนต้นไปจนถึงวันสืบพยานอันเป็นวันขาดนัดพิจารณา ศาลชั้นต้นจะกำหนดวันสืบพยานกันใหม่ แต่บัญชีระบุพยานที่ยื่นไว้เดิมใช้ได้ ไม่ต้องยื่นใหม่

คำสั่งของศาลชั้นต้นที่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่เป็นที่สุด อุทธรณ์ฎีกาไม่ได้ แต่คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ ไม่เป็นที่สุด ผู้ขอให้พิจารณาคดีใหม่เพราะขาดนัดพิจารณามีสิทธิอุทธรณ์ได้ เพราะไม่ใช่คำสั่งในระหว่างพิจารณา จึงอุทธรณ์ได้ตามหลักทั่วไปของการอุทธรณ์ตามมาตรา 223 มาตรา 224 ซึ่งอาจถูกจำกัดสิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงถ้าทุนทรัพย์ไม่เกิน 50,000 บาท ส่วนคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ไม่ว่าอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่เป็นที่สุดคู่ความทุกฝ่ายฎีกาไม่ได้

สำหรับประเทศไทย จะพิจารณาพยานหลักฐานตามที่ยื่นบัญชีระบุพยานมาเท่านั้นโดยศาลชั้นต้นจะเป็นผู้พิจารณาและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและพิพากษาตามทางพิจารณาที่ได้ความจากพยานหลักฐาน แต่พยานหลักฐานที่ได้ค้นพบใหม่นั้นศาลชั้นต้นจะไม่รับฟัง เพราะศาลได้ทำคำพิพากษาแล้ว คู่ความต้องใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อไป แต่พยานหลักฐานใหม่นั้นก็อาจถูกปฏิเสธโดยเหตุที่ไม่ได้ยกขึ้นมาก่อนแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น ดังนั้นการพบพยานหลักฐานใหม่ในประเทศไทยนั้นคู่ความอาจจะไม่ได้รับสิทธิในการเยียวยาให้ได้รับความยุติธรรมอย่างเพียงพอ

ดังนั้นการขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ในระบบกฎหมายวิธีพิจารณาคดีของต่างประเทศ นั้นมีหลักเกณฑ์ในการขอพิจารณาคดีใหม่ที่ระบุไว้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน และฝรั่งเศส มีเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ที่แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 ของไทย เช่น การพบพยานหลักฐานใหม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ยุติไปแล้ว อันมีผลต่อการพิพากษาใหม่ หรือเมื่อปรากฏภายหลังจากมีคำพิพากษาศาลแล้วศาลได้มีคำพิพากษาไปโดยกลฉ้อฉลของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและคำพิพากษานั้นเป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายที่ฉ้อฉลนั้น และความชัดเจนในเรื่องระยะเวลาการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยอาศัยเหตุดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม จะเห็นได้ว่าเหตุแห่งการขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยมีความแตกต่างจาก

ระบบกฎหมายของต่างประเทศ นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 นั้นไม่เกิดการเยียวยาคู่ความในคดีอย่างเพียงพอ ซึ่งคู่ความต้องเสียหายแม้จะเป็นความเสียหายทางทรัพย์สินก็ตาม แต่ปัญหาดังกล่าวจะทำให้ขัดกับหลักความยุติธรรมที่ประชาชนควรได้รับ

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบการขอให้ศาลพิจารณาคำพิพากษาคดีใหม่ในต่างประเทศและไทย

ระบบวิธีพิจารณา คือ การอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่เข้ามาในกระบวนการพิจารณาซึ่งความยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็แต่โดยการวินิจฉัยสั่งการที่ได้มาจากการรับฟังข้อเท็จจริง หรือพยานหลักฐานที่ถูกต้องครบถ้วนเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นความบกพร่องในการรับฟังข้อเท็จจริง หรือการรับฟังพยานหลักฐานที่ผิดพลาดซึ่งการปล่อยให้คำพิพากษาหรือคำสั่งที่เกิดจากการวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่ผิดพลาดนั้นยังมีผลบังคับอยู่ต่อไปโดยไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยาให้ถูกต้องแล้วก็จะทำให้ไม่สามารถอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้อย่างแท้จริง

คำพิพากษานั้นจะผูกพันคู่ความตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา แต่ภายใต้สิทธิที่จะอุทธรณ์คำพิพากษา หลักการดังกล่าวย่อมถูกผ่อนคลายลงจึงให้สิทธิคู่ความอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาได้ แต่ในบางกรณีที่ไม่อาจอุทธรณ์ได้เพราะต้องห้ามอุทธรณ์เนื่องด้วยทุนทรัพย์ การเพิกถอนคำพิพากษา เป็นอีกทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความเป็นธรรมได้ แต่จะถูกจำกัดไว้ในสำหรับบางกรณีเท่านั้น โดยการเพิกถอนคำพิพากษาจะถูกนำมาใช้เฉพาะในส่วนของบทสรุปของการพิจารณาหรือเรียกว่า คำพิพากษาหรืออาจให้มีการพิจารณาคดีนั้นใหม่ก็ได้ ทิศนคติของศาลเกี่ยวกับการเพิกถอนคำพิพากษามีทัศนคติที่ใกล้เคียงกันกับการขอพิจารณาคดีใหม่

จากหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา คำพิพากษาย่อมผูกพันคู่ความแต่การเพิกถอนคำพิพากษาอาจมีความคล้ายคลึงกันกับการขอพิจารณาคดีใหม่ โดยการเพิกถอนคำพิพากษานี้จะเป็นการแก้ไขเฉพาะส่วนของบทสรุปของคำพิพากษาและความผิดพลาดของคำพิพากษา โดยมีคำพิพากษาใหม่หรือเพื่อยกเลิกคำพิพากษา บางกรณีศาลสามารถพิจารณาคดีนั้นใหม่ได้ แต่ในบางกรณีที่เกิดขึ้นศาลไม่อาจจะดำเนินการเพิกถอนคำพิพากษาได้เช่นกัน ถ้าไม่สามารถที่จะแสดงความผิดพลาดหรือเหตุผลอื่นๆ ได้ ทั้งนี้ทัศนคติของศาลในการบังคับใช้ระหว่างการเพิกถอนคำพิพากษากับการขอพิจารณาคดีใหม่นั้นจะมีทัศนคติที่ใกล้เคียงกัน สำหรับการเพิกถอนคำพิพากษาก็มีเหตุสามารถเพิกถอนได้หลายเหตุด้วยกัน เช่น คำพิพากษาผิดพลาด มีการฉ้อฉล มีลักษณะเป็นการทำให้ศาลเข้าใจผิด ผู้พิพากษาไม่ทำตามกระบวนการพิจารณาที่ปรากฏในกฎหมาย มีการกระทำอันไม่ชอบด้วยกฎหมายของผู้พิพากษา เป็นต้น แต่ในส่วนของการพิจารณาคดีใหม่เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณา

พิพากษาคดีนั้นใหม่หรือเป็นการตรวจสอบการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีบางส่วนหรือทั้งหมดสำหรับคดีในศาลนั้น โดยศาลอาจสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ก็ได้หากมีการร้องขอโดยคู่ความ¹

การพิจารณาคดีของศาลย่อมต้องพิจารณาคดีโดยให้เกิดความเป็นธรรม ซึ่งต้องมีการรับฟังความสองฝ่ายและต้องมีความเป็นกลาง โดยในการพิจารณาหากคู่ความมิได้ให้ความร่วมมือในกระบวนการพิจารณาด้วยแล้ว ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไป โดยถือเป็นการลงโทษคู่ความฝ่ายที่มิให้ความร่วมมือในการดำเนินกระบวนการพิจารณา หากการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยขาดนัดดังกล่าวเกิดจากการที่ศาลมิได้ทราบถึงข้อเท็จจริงบางอย่าง การที่ศาลได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไปจนมีคำพิพากษา ศาลย่อมมีสิทธิอำนาจพิจารณาคดีใหม่ได้ ทั้งนี้ประเทศในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) และระบบจารีตประเพณี (Common Law) ต่างก็มีหลักเกณฑ์ที่ให้ศาลมีคำพิพากษาสามารถพิจารณาคัดสินคดีใหม่ในบางสถานการณ์ โดยในประเทศระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) กำหนดกรอบในการพิจารณาคดีใหม่โดยศาลที่มีคำพิพากษานี้จะมีอยู่ค่อนข้างจำกัด ในประเทศระบบจารีตประเพณี (Common Law) ก็มีการพิจารณาคดีใหม่โดยศาลที่มีคำพิพากษาเช่นเดียวกับประเทศระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law)²

ดังนั้นการขอพิจารณาคดีใหม่จึงมีความคล้ายคลึงกับการเพิกถอนคำพิพากษาของศาล แต่การขอพิจารณาคดีใหม่นั้นไม่ใช่เป็นการเพิกถอนโดยตรงแต่เป็นการทำให้คดีกลับสู่การพิจารณาอีกครั้งและมีการอนุญาตให้สืบพยานหลักฐานใหม่อีกครั้ง ซึ่งระหว่างที่แสดงเหตุเพื่อให้ศาลอนุญาตนั้นคำพิพากษายังคงมีผลใช้บังคับต่อไปจนกว่าศาลจะอนุญาตเพราะมีเหตุแสดงอย่างชัดเจน คำพิพากษานั้นจึงจะถูกเพิกถอน ส่วนการขอเพิกถอนคำพิพากษานั้นศาลไม่จำเป็นต้องมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลนั้นต่อไป แต่ทั้งนี้ความแตกต่างของทั้งการขอพิจารณาคดีใหม่และการเพิกถอนคำพิพากษาย่อมขึ้นอยู่กับข้อบกพร่องของกระบวนการพิจารณาแต่ละกรณีซึ่งมีความร้ายแรงแก่คู่ความมากน้อยเพียงใด

การขอพิจารณาคดีใหม่เป็นส่วนหนึ่งในระบบวิธีพิจารณา ซึ่งการขอพิจารณาคดีใหม่นั้นจะเป็นกรณีที่คู่ความใช้สิทธิโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เพื่อให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งที่แตกต่างออกไปเช่นเดียวกับการอุทธรณ์ฎีกา แต่การขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศนั้นจะมีเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่มากกว่าประเทศไทย เช่น การพบพยานหลักฐานใหม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ยุติไปแล้ว อันมีผลต่อการพิพากษาใหม่ หรือเมื่อปรากฏภายหลังจากมี

¹ Bryan A.Garner, Black's Law Dictionary, Eighth Edition, (United State : West Publishing Co., 2004), p.1404

² วรณชัย บุญบำรุงและคณะ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2548), เล่มที่ 1 : น.213-214.

คำพิพากษาศาลแล้วว่า ศาลได้มีคำพิพากษาไปโดยกลฉ้อฉลของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และคำพิพากษานั้นเป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายที่ฉ้อฉลนั้น และความชัดเจนในเรื่องระยะเวลาการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยอาศัยเหตุดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม แต่ของประเทศไทยนั้นจะเป็นการที่คู่ความที่แพ้คดีในศาลชั้นต้น เนื่องจากตนมิได้เข้ามาต่อสู้ในกระบวนการพิจารณาภายในระยะเวลาที่กำหนด เช่น จำเลยไม่ยื่นคำให้การแก้คดี หรือในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันนัดสืบพยานครั้งแรก

ดังนั้นจากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศและประเทศไทยพบว่า การขอพิจารณาคดีใหม่ของไทยถูกจำกัดเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่ ทำให้คู่ความในคดีไม่ได้รับความยุติธรรมในระบบวิธีพิจารณา ต่างจากกฎหมายต่างประเทศที่มีเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่ที่เหมาะสม และมีเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่มากกว่ากฎหมายไทย ซึ่งจะทำให้คู่ความในคดีได้รับความยุติธรรมได้มากกว่า โดยพิจารณาและวิเคราะห์เปรียบเทียบดังนี้

4.1 หลักเกณฑ์ทั่วไปในการยื่นคำขอพิจารณาคดีใหม่

การยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกับหลักเกณฑ์การขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสหลายประการ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

4.1.1 การขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่

การขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิของผู้ที่จะยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ โดยหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขนั้นคือ จะต้องเป็นกรณีที่คู่ความขาดนัด ซึ่งจากการศึกษาการขอพิจารณาคดีใหม่ของไทยกรณีจะขอได้นั้นแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ 1. การขอให้พิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 206 วรรค 3 และ 2. การขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ และ มาตรา 207

1) การขอให้พิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 206 วรรค 3

ในระหว่างการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว เพราะคู่ความฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณา ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณามาศาล ภายหลังจากที่เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว และแจ้งต่อศาลในโอกาสแรกว่าตนประสงค์จะต่อสู้คดี โดยเพียงแต่มาแถลงไม่ต้องทำเป็นคำร้องต่อศาล การแจ้งนั้นต้องบอกเหตุผล ถึงเหตุขัดข้องที่ทำให้ขาดนัดด้วย เพื่อที่ศาลจะได้ทำการไต่สวนหาความจริงต่อไป โดยการแจ้งให้ศาลทราบนั้นต้องแจ้งภายหลังจากที่เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว อาจเป็นพยานบุคคลปากแรกก็ได้

นับตั้งแต่กำลังนั่งสืบทอดปากแรกไปจนกว่าก่อนศาลมีคำพิพากษา คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณามีสิทธิแจ้งได้ว่าตนประสงค์จะต่อสู้คดี พร้อมทั้งชี้แจงเหตุผลที่สมควรด้วย

การแจ้งต่อศาลขอพิจารณาคดีใหม่ต้องทำในโอกาสแรก หมายความว่า โอกาสแรกที่ศาล เมื่อมีโอกาสได้มาศาลก็รีบดำเนินการแจ้งต่อศาลว่าตนประสงค์จะต่อสู้คดี ซึ่งศาลอาจสืบทอดไปฝ่ายเดียวจนเกือบเสร็จหรือเสร็จแล้วแต่ก่อนพิพากษาก็ได้ คู่ความผู้ขาดนัดพิจารณาที่เพิ่งเดินทางมาถึงศาลก็แจ้งได้ในโอกาสแรกยังอยู่ในระยะเวลาที่แจ้งได้

เมื่อศาลทำการไต่สวนแล้วเห็นว่า คู่ความฝ่ายนั้นมิได้ตั้งใจขาดนัดพิจารณาหรือมีเหตุอันสมควรและศาลไม่เคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ตามคำขอของคู่ความฝ่ายนั้นมาก่อนศาลก็จะอนุญาตให้มีการพิจารณาคดีนั้นใหม่

2) การขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษามาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ และมาตรา 207

เมื่อศาลพิพากษาคดีให้คู่ความฝ่ายขาดนัดที่แพ้คดี กฎหมายให้ผู้ขาดนัดนี้มีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้โดยมาตรา 199 เบญจ เป็นเรื่องจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและศาลดำเนินการสอบสวนพิจารณาแล้วเลยไปจนมีคำพิพากษาให้จำเลยผู้ขาดนัดยื่นคำให้การแพ้คดี ส่วนกรณีคู่ความที่ขาดนัดพิจารณา กฎหมายมาตรา 207 ให้นำเอาหลักการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ของจำเลยผู้ขาดนัดยื่นคำให้การและศาลพิพากษาให้แพ้คดี มาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ มาบังคับใช้โดยอนุโลม

การขอให้พิจารณาคดีใหม่ จะต้องมีการพิจารณาคดีฝ่ายเดียวเป็นหลักสำคัญ ถ้าคดีไม่มีการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว คู่ความที่ขาดนัดจะขอให้พิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ แม้จะไม่ตั้งใจขาดนัดก็ตาม เช่น ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีเพราะโจทก์ขาดนัดพิจารณา และจำเลยแถลงไม่ประสงค์จะดำเนินคดีต่อ หรือกรณีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายขาดนัดพิจารณา คำสั่งจำหน่ายคดีจากสารบบความ โดยไม่มีการนั่งพิจารณาคดีอยู่เลย ดังนั้นคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดจะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ไม่ได้และการขอพิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษา ศาลจะต้องไม่เคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ตามคำขอของคู่ความฝ่ายนั้นมาก่อน คู่ความมิได้ตั้งใจขาดนัดพิจารณาและคู่ความที่ขาดนัดนั้นมิได้ใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษา คู่ความจึงจะมีสิทธิขอพิจารณาคดีใหม่ได้

จากการศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศ พบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมัน และประเทศฝรั่งเศสนั้นจะเป็นการขอพิจารณาคดีใหม่ภายหลังจากศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว ไม่มีการขอพิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษาอย่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ดังนั้นการขอพิจารณาคดีใหม่ของไทยและของต่างประเทศจึงแตกต่างกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการขอพิจารณาคดีใหม่ของไทยนั้นจะขอได้มากกว่าของต่างประเทศ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีนั้นแตกต่างกัน

4.1.2 ผู้มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่

ผู้มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้น มิได้จำกัดแต่บุคคลที่เป็นคู่ความเท่านั้นแต่ยังรวมถึงผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้นๆ ตามกฎหมาย ซึ่งจะต้องเป็นคู่ความฝ่ายที่ถูกศาลสั่งว่าขาดนัดพิจารณา ทั้งจะต้องปรากฏว่าศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แพ้คดีในประเด็นข้อพิพาทด้วย³

โดย “คู่ความ” หมายถึง บุคคลผู้ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาล และเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้นๆ ตามกฎหมายหรือในฐานะทนายความ⁴

จากการศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศ พบว่า หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมัน ในกระบวนการพิจารณาที่เรียกว่า *wiederaufnahme des verfahrens* ได้กำหนดให้ผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่นอกจากคู่ความแล้ว ได้ขยายสิทธิให้กับผู้แทนของประโยชน์สาธารณะ ในการร้องขอให้กระบวนการพิจารณาเป็นโมฆะหรือรื้อฟื้นกระบวนการพิจารณาใหม่ แต่ไม่ได้กำหนดให้บุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศสนั้นได้กำหนดให้คู่ความเป็นผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ หรือบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้นๆ ตามกฎหมายสามารถยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ ซึ่งคล้ายคลึงกับการขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า ผู้มีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ของไทยนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยมาตรา 1 (11) “คู่ความ” หมายถึง บุคคลผู้ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาล และเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้นๆ ตามกฎหมายหรือในฐานะทนายความ ได้กำหนดไว้เหมือนกับประเทศอเมริกา

³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7137/2541 (เนติ) ผู้ที่จะมีสิทธิยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 207 ได้นั้นจะต้องเป็นคู่ความและเป็นคู่ความฝ่ายที่ถูกศาลแสดงว่าขาดนัดพิจารณา และการขาดนัดพิจารณาเป็นเหตุให้ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ฝ่ายที่ขาดนัดนั้นแพ้คดีในประเด็นข้อพิพาทด้วย คดีนี้ศาลชั้นต้นได้ทำการไต่สวนเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทและมีคำสั่งให้ผู้ร้องทั้งสองได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 ไปแล้ว คดีจึงไม่มีประเด็นข้อพิพาท ผู้คัดค้านไม่ได้เป็นผู้ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาล ผู้คัดค้านจึงไม่ใช่บุคคลที่เป็นคู่ความในคดีนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 1(11) และผู้คัดค้านไม่ได้ถูกศาลแสดงว่าขาดนัดพิจารณาและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ผู้คัดค้านแพ้คดีในประเด็นที่พิพาทผู้คัดค้านจึงไม่มีสิทธิขอให้พิจารณาคดีใหม่

⁴ มาตรา 1 (11) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477.

ประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเห็นควรว่าเหมาะสมแล้ว เนื่องจากคดีแพ่งเป็นเรื่องระหว่างเอกชนกับเอกชน มีใช้คดีปกครองหรือคดีอาญา ซึ่งรัฐอาจเข้ามาเป็นผู้ยื่นขอพิจารณาคดีใหม่ได้ จึงสมควรบัญญัติขยายสิทธิอย่างประเทศเยอรมันที่ให้ผู้แทนประโยชน์สาธารณะยื่นได้

4.1.3 กำหนดระยะเวลาในการยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นจะมีการขอให้พิจารณาคดีใหม่ 2 กรณี คือ 1. การขอให้พิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 206 วรรค 3 และ 2. การขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ และ มาตรา 207 จากการศึกษาทั้งกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศนั้น พบว่า การขอพิจารณาคดีใหม่ของไทยแตกต่างจากการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศ แต่ที่เหมือนกันนั่นก็คือ การขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษา ผู้ศึกษาจึงวิเคราะห์เปรียบเทียบระยะเวลาในการขอพิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษาเท่านั้น ดังนี้

การขอพิจารณาคดีใหม่นั้นเป็นการทำให้คดีกลับเข้าสู่การพิจารณาอีกครั้ง กระบวนพิจารณาที่ได้กระทำนั้นจะถูกเพิกถอนตั้งแต่ศาลมีคำสั่งอนุญาต จึงเป็นการทำให้คดีล่าช้า ดังนั้นระยะเวลาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยลดคดีความมิให้สิ้นศาลจนเกินควร เพราะถ้าไม่มีกำหนดระยะเวลาในการขอแล้วย่อมทำให้บุคคลใดจะขอในเวลาใดก็ได้ ระยะเวลาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรกำหนดอย่างชัดเจนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี

สำหรับประเด็นกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำขอพิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นสอดคล้องกับหลักการว่า ด้วยสิทธิการนำพยานหลักฐานเข้าต่อสู้ซึ่งภายใต้หลักการนำพยานหลักฐานเข้าต่อสู้คดี ศาลต้องเปิดโอกาสให้คู่กรณีมีโอกาสนำเสนอข้อเท็จจริง ไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร รวมทั้งนำพยานบุคคล พยานเอกสารหรือพยานหลักฐานใด เพื่อที่คู่ความนำพยานเหล่านี้เสนอต่อศาล พยานดังกล่าวจึงมีความสำคัญต่อการสนับสนุนข้อกล่าวหาหรือข้อต่อสู้ของตน การเปิดโอกาสนำเสนอพยานหลักฐานเช่นนี้ คู่ความมีสิทธิได้รับความยุติธรรมอย่างเต็มที่ บทบาทของบทบัญญัติกฎหมายและศาลจึงมีความสำคัญอยู่ที่การเปิดโอกาสให้นำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลของคู่ความ ส่งผลต่อศาลสามารถพิจารณาคดีได้อย่างยุติธรรม ซึ่งความไม่สอดคล้องดังกล่าวปรากฏในมาตรา 199 จัตวา และมาตรา 199 เบญจดังนี้

ประการแรก กำหนดระยะเวลาในมาตรา 199 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นได้กำหนดให้การยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้วนั้น ผู้ยื่นคำขอจะต้องยื่นคำขอต่อศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาภายใน 15 วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่สั้นมาก ส่วนกำหนดระยะเวลาในกฎหมายต่างประเทศนั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาต้องยื่นไม่เกินยี่สิบแปด ประเทศอังกฤษจะต้องทำเป็นคำขอต่อศาลอุทธรณ์ภายใน 6 สัปดาห์ ประเทศเยอรมันกำหนดให้ต้อง

ยื่นภายในหนึ่งเดือน แต่ไม่เกินห้าปี และประเทศฝรั่งเศสต้องยื่นภายในกำหนดเวลาสองเดือน จะเห็นได้ว่าทุกประเทศมีกำหนดระยะเวลาไว้อย่างชัดเจน และจำกัดเพื่อมิให้คดีนั้นถูกพิจารณาขึ้นใหม่ได้ง่ายๆ โดยไม่มีเหตุอันสมควร ซึ่งจะทำให้แต่ละคดีนั้นล่าช้าออกไป

ประการที่สอง จุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาการขอพิจารณาคดีใหม่ของไทยนั้นนับแต่วันที่ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณา ไม่ใช่ นับแต่วันที่สิ้นกำหนดในคำบังคับ เพราะเป็นเวลาที่ศาลกำหนดให้จำเลยปฏิบัติตามคำบังคับซึ่งเป็นระยะเวลาในการชำระหนี้ตามคำพิพากษา แต่ทั้งนี้ถ้ามีพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้มาขัดขวางในการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ ซึ่งมีใช้เกิดจากความผิดของผู้ขอให้ยื่นคำขอได้ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นสิ้นสุด⁵ ส่วนในกฎหมายต่างประเทศนั้นจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาในประเทศสหรัฐอเมริกา นับแต่มีคำพิพากษา ประเทศอังกฤษนับตั้งแต่ศาลชั้นต้นพิพากษา ประเทศเยอรมันจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลานั้นจะมีสองอย่าง คือ หนึ่งเดือนนับแต่รู้เหตุแห่งการยื่นขอพิจารณาใหม่ หากไม่รู้เหตุแห่งการยื่นขอพิจารณาใหม่จะต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่คำพิพากษานั้นมีผล และประเทศฝรั่งเศสนับจากวันที่คู่ความทราบเหตุที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ เห็นได้ว่า ประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษนั้นจะมีจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาที่เหมือนกันคือนับแต่วันที่คำพิพากษา แต่ประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสนั้นจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาจะเริ่มตั้งแต่วันที่คู่ความทราบเหตุที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ อย่างไรก็ตามแม้จุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาของประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสจะเหมือนกัน แต่ประเทศเยอรมันนั้นจะมีข้อจำกัดที่ว่าถ้าไม่ทราบเหตุจะต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่คำพิพากษามีผล ส่วนประเทศฝรั่งเศสนั้นจุดเริ่มต้นการนับนั้นหากคู่ความยังไม่ทราบเหตุการณ์ขอพิจารณาคดีใหม่ระยะเวลานั้นยังไม่เริ่มนับจนกว่าคู่ความจะทราบเหตุ แสดงให้เห็นว่าประเทศฝรั่งเศสจะมีจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลามากกว่าประเทศอื่นๆ

---

⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 844/2536 (เนติ) จำเลยไม่ทราบเรื่องที่ถูกฟ้องเพราะจำเลยขายบ้านซึ่งเป็นภูมิลำเนาเดิมให้แก่ ช. ไป และได้ย้ายไปอยู่บ้านของภรรยาแล้ว และไม่ได้รับการติดต่อ จาก ช. เรื่องที่จำเลยถูกฟ้อง เนื่องจาก ช. ไม่ทราบที่อยู่ใหม่ของจำเลยและจำเลยไม่ได้ไปที่ บ้านเดิมอีกเลย กรณีถือได้ว่าจำเลยมิได้ตั้งใจขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา คำร้องของจำเลยระบุว่า การที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและขาดนัดพิจารณา เพราะจำเลยไม่เคยได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องหมายนัดสืบพยานโจทก์รวมทั้งคำบังคับ เนื่องจากโจทก์นำไปส่งที่บ้านที่จำเลยขายไปแล้ว ถือได้ว่าคำขอของจำเลยแสดงเหตุแห่งการล่าช้าอันเนื่องมาจากพฤติการณ์นอกเหนือที่จำเลยไม่อาจรู้ได้ ทำให้ไม่สามารถยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ส่งคำบังคับให้แก่จำเลย

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า ระยะเวลาในการร้องขอพิจารณาใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้น แม้จะมีกำหนดระยะเวลาการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ชัดเจน เหมือนกับกฎหมายต่างประเทศ แต่กำหนดระยะเวลานั้นเป็นระยะเวลาที่จำกัดและสั้นมาก คู่ความมีระยะเวลาในการใช้สิทธิได้น้อย ทำให้คู่ความไม่ได้รับความยุติธรรมอย่างเพียงพอ ตลอดจนจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาของไทยนั้นเริ่มต้นแต่วันที่ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณา ซึ่งจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลานั้นจะต้องเริ่มนับจากเหตุที่คู่ความขาดนัดแตกต่างจากจุดเริ่มต้นการนับระยะเวลาของกฎหมายต่างประเทศในประเทศเยอรมันและฝรั่งเศสที่นับแต่วันที่คู่ความทราบเหตุแห่งการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ อันทำให้จุดเริ่มต้นการนับระยะเวลานั้นถ้าคู่ความไม่รู้เหตุก็ยังไม่เริ่มนับ ระยะเวลาในการนับจึงมีเวลาที่มากกว่าของประเทศไทย คู่ความได้รับความยุติธรรมอย่างเพียงพอ เมื่อพิจารณาแล้วประเทศไทยควรนำหลักเกณฑ์ในเรื่องระยะเวลาการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ของประเทศเยอรมันและฝรั่งเศสมาปรับใช้ให้เหมาะสม

4.2 เหตุในการยื่นคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่

การขอให้พิจารณาคดีใหม่⁶ มี 2 กรณี คือ การขอให้พิจารณาคดีใหม่ก่อนศาลมีคำพิพากษาตามมาตรา 206 วรรค 3 และการขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษามาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ และมาตรา 207 ซึ่ง 2 กรณีนี้จะร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้นั้นจะมีเหตุจากคู่ความขาดนัด ผู้วิจัยทำการศึกษาเหตุการณ์ขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษามาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ และมาตรา 207 เท่านั้นเนื่องจากกฎหมายต่างประเทศนั้นมีเฉพาะเหตุแห่งการขอให้พิจารณาคดีใหม่หลังจากศาลมีคำพิพากษา เมื่อศาลพิพากษาคดีให้คู่ความฝ่ายขาดนัดที่แพ้คดี กฎหมายให้ผู้ขาดนัดนี้มีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้โดยมาตรา 199 เบญจ เป็นเรื่องจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาล่วงเลยไปจนมีคำพิพากษาให้จำเลยผู้ขาดนัดยื่นคำให้การแพ้คดี ส่วนกรณีคู่ความที่ขาดนัดพิจารณา กฎหมายมาตรา 207 ให้นำเอาหลักการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ของจำเลยผู้ขาดนัดยื่นคำให้การและศาลพิพากษาให้แพ้คดี มาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ มาบังคับใช้โดยอนุโลม

การขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจและมาตรา 207 นั้น ผู้ศึกษาพบว่า มาตราดังกล่าวอยู่ภายใต้หลักการใช้สิทธิภายใต้ขอบเขตทางกฎหมาย ซึ่งคู่ความแต่ละฝ่ายย่อมใช้สิทธิของตน เพื่อการดำเนินคดีในชั้นศาลได้

⁶ สรุปความจาก จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย, “คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาค 1,” (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, 2551), น.248-256.

แต่การใช้สิทธินี้ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตว่า กฎหมายอนุญาตให้กระทำได้นั้น คู่ความจึงไม่มีสิทธิกระทำการใดเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายกำหนด หากคู่ความกระทำการดังกล่าวไป ศาลมีสิทธิสั่งเพิกถอนการกระทำหรือมีคำสั่งอย่างใดก็ได้ตามกฎหมาย

ภายใต้หลักการใช้สิทธิภายใต้ขอบเขตของกฎหมายข้างต้น ผู้ศึกษาพบว่า บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 199 จัตวา มาตรา 199 เบญจ และมาตรา 207 มีลักษณะเป็นไปตามหลักการดังกล่าวดังนี้

ประการแรก เหตุการณ์ขอพิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 199 เบญจ เป็นเรื่องจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาล่วงเลยไปจนมีคำพิพากษาให้จำเลยผู้ขาดนัดยื่นคำให้การแพ็คดี และคู่ความขาดนัดพิจารณาตามมาตรา 207

ประการที่สอง การใช้อำนาจศาลสั่งให้มีการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 199 เบญจ และมาตรา 207 นั้น ศาลจะต้องไต่สวนคำร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรา 21 และต้องเห็นว่าคู่ความไม่ตั้งใจขาดนัดหรือมีเหตุอันสมควร

อย่างไรก็ตามเมื่อเปรียบเทียบเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่กับกฎหมายต่างประเทศแล้ว ผู้ศึกษาพบว่า ทุกประเทศอยู่ภายใต้หลักการใช้สิทธิภายใต้ขอบเขตของกฎหมายเช่นกัน แต่ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมัน และประเทศฝรั่งเศส มีเงื่อนไขเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่กว้างขวางกว่าไทยดังนี้ กรณีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาล เหตุการณ์กระทำโดยทุจริตของคู่กรณี และเหตุการณ์ค้นพบพยานหลักฐานใหม่

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า เหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศมีเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่กว้างขวางมากกว่าประเทศไทย ทำให้คู่ความได้รับความยุติธรรมในกระบวนการพิจารณาคดีได้อย่างเต็มที่ เช่น การยอมรับฟังพยานหลักฐานใหม่อันเป็นเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่เพื่อให้มีการแก้ไขคำพิพากษาได้ ในประเทศไทยนั้นกฎหมายกำหนดเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่นั้นมีเฉพาะเหตุขาดนัด ไม่ยอมรับเหตุพยานหลักฐานใหม่ จะพิจารณาพยานหลักฐานตามที่ยื่นบัญชีระบุพยานมาเท่านั้น แต่พยานหลักฐานที่ได้ค้นพบใหม่นั้นศาลจะไม่รับฟัง เพราะได้ทำคำพิพากษาแล้ว คู่ความต้องใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อไป อย่างไรก็ตามแม้คู่ความจะใช้สิทธิอุทธรณ์ได้แต่การค้นพบพยานหลักฐานใหม่นั้นก็ต้องห้ามหลักของการอุทธรณ์ เพราะพยานหลักฐานใหม่นั้นมิได้กล่าวมาโดยชอบโดยศาลชั้นต้น ดังนั้นจึงเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ คู่ความจึงไม่ได้รับความยุติธรรมทางคดี จึงควรนำเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ของต่างประเทศมาปรับใช้ในประเทศไทยโดยเพิ่มเหตุการณ์ค้นพบพยานหลักฐานใหม่ให้สามารถเป็นเหตุในการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ในประเทศไทยได้

4.3 เปรียบเทียบการขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพาทคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีใหม่ ตามพระราชบัญญัติอื่น

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชนซึ่งมีฐานะเท่าเทียมกัน กระบวนการพิจารณาเป็นแบบระบบกล่าวหา โดยถือเป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของตนเอง ศาลมีหน้าที่เพียงแต่เป็นคนกลางตัดสินคดีเท่านั้น แม้ว่าศาลจะรับฟังพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงไม่ถูกต้องกับความเป็นจริงก็ตาม แต่เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วจะมีผลผูกพันคู่ความในคดีอย่างเด็ดขาด

การขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อลบล้างหรือแก้ไขคำพิพากษาถึงที่สุดอันเนื่องมาจากคู่ความขาดนัดเท่านั้น จึงไม่สามารถแก้ไขเยียวยาผลของคำพิพากษาถึงที่สุดที่ผิดพลาดอันเกิดจากการรับฟังข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐาน และหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (res judicata)⁷ ถือได้ว่าเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความสำคัญที่สุดประการหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาความ เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีอันเป็นยุติแล้วก็ควรที่คู่ความและประชาชนจะต้องยอมรับนับถือและมีความเคารพในเหตุผลและผลแห่งคำตัดสินนั้นควรได้รับความเลื่อมใสและศรัทธาจากผู้ใช้กฎหมายและประชาชน

แม้คดีแพ่งคู่ความเสียหายในเรื่องทรัพย์สินที่ไม่เหมือนในคดีอาญาซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ร่างกาย เสรีภาพก็ตาม แต่คดีแพ่งควรเปิดรับการพิจารณาคดีใหม่เนื่องจากหากมีความผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาที่ไม่ได้เกิดจากความผิดของคู่ความในคดี แต่อาจจะเป็นความผิดพลาดที่เกิดจากองค์การตุลาการที่ทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินคดี หรือพบพยานหลักฐานใหม่ที่เป็นสาระแก่คดี อันอาจทำให้ผลแห่งคดีนั้นเปลี่ยนแปลงได้จากแพ้เป็นชนะ ดังนั้นการปล่อยให้บุคคลต้องตกอยู่ในผลบังคับที่ต้องผูกพันตามคำพิพากษาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย กรณีนี้จึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นในระบบกฎหมายซึ่งขัดกับหลักความยุติธรรมที่บุคคลต้องได้รับตามกฎหมายในระบบกฎหมายวิธีพิจารณา

การขอพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น มีเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่และมีเงื่อนไขที่จำกัดกว่าพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ดังนี้

⁷ กิตติพงษ์ จิตสว่างไศกิต, “ผลผูกพันคำพิพากษาในคดีแพ่ง : กรณีศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), น.11.

เหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นระบุไว้ แต่เฉพาะเหตุขาดนัดเท่านั้น ซึ่งเป็นเหตุที่จำกัดกว่าเหตุตามพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เช่น พระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ หากพบว่ามีพยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้นได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดใต้อาญาพิพากษาภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้น เป็นเท็จหรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคล ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาคดีอันถึงที่สุดนั้นได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลัง แสดงว่าเป็น พยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือพยานหลักฐานใหม่อันขัดแย้ง และสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้นจะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษทางอาญาโดย คำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด สามารถเป็นเหตุในการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ ทั้งนี้แม้ การขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่จะมีเหตุในการขอที่เปิดเผยกว้าง บัญญัติชัดเจนกว่าประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่เหตุนั้นจะต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิก ความของพยานบุคคลหรือพยานหลักฐานอื่นซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น เป็นเท็จหรือเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริงมารองรับเสียก่อนถึงจะขอให้รื้อ ฟื้นคดีโดยอาศัยเหตุดังกล่าวได้ จึงเป็นเงื่อนไขที่จำกัดและรัดกุม เพื่อมิให้มีการรื้อฟื้นคดีได้โดยง่าย ส่วนการกล่าวอ้างว่ามีพยานหลักฐานใหม่จะต้องสำคัญถึงขนาดว่าได้นำมาสืบในคดีเดิมแล้วจะแสดง ได้ว่าจำเลยในคดีเดิมไม่ได้กระทำความผิด จึงจะเข้าเงื่อนไขที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีได้ และพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 นั้นสามารถขอพิจารณาคดีใหม่เมื่อมี พยานหลักฐานใหม่อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้นเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ แต่ทั้งนี้ พยานหลักฐานใหม่นั้นคู่ความที่ขอให้พิจารณาคดีใหม่ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าไม่สามารถที่จะทราบหรือ ได้มาซึ่งพยานหลักฐานใหม่นั้นในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีก่อนการตัดสินคดี แม้ว่าจะได้มีความ พยายามอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม นอกจากนั้นข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานใหม่ต้องหักล้างหรือทำให้ ข้อเท็จจริงที่ศาลฟังเป็นยุติแล้วเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญโดยจะต้องมีผลทำให้คำพิพากษาหรือ คำสั่งเสร็จเด็ดขาดในคดีนั้นเปลี่ยนแปลงไป หากไม่สามารถทำให้ข้อเท็จจริงที่ศาลฟังเป็นยุติแล้ว เปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญจนทำให้ผลการวินิจฉัยของศาลเปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้จะเป็น พยานหลักฐานใหม่ก็ตามก็ไม่อาจที่จะขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่ได้ เช่น กรณีการอ้างพยานผู้เชี่ยวชาญที่ทำความเห็นในคดีขึ้นมาใหม่หากความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญ นั้นไม่ได้ทำให้ข้อเท็จจริงในคดีเปลี่ยนแปลงไปก็ไม่อาจอ้างเป็นพยานหลักฐานใหม่ได้⁸ หรือการอ้าง

⁸ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ร.584/2554 “... ศาลพิจารณแล้วเห็นว่าคดีนี้ศาลปกครองชั้นต้นและ ศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษายกฟ้อง โดยวินิจฉัยว่า การรังวัดที่ดินเพื่อก่อหนังสือสำคัญสำหรับที่

คำพิพากษาศาลฎีกา แม้จะเป็นพยานหลักฐานใหม่แต่ประเด็นที่ศาลฎีกาวินิจฉัยเป็นคนละประเด็นกับ ประเด็นเหตุผลที่ศาลปกครองวินิจฉัย เช่น ในคดีฟ้องร้องเกี่ยวกับการกระทำผิดวินัย ซึ่งผู้ฟ้องคดีถูก ฟ้องเป็นคดีอาญาในการกระทำเดียวกันนั้น แม้ศาลยุติธรรมในคดีอาญาจะพิพากษายกฟ้องหรือ พนักงานอัยการได้มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องผู้ฟ้องคดีแล้วก็ตาม แต่การพิจารณาความผิดวินัยคนละ หลักเกณฑ์กับความผิดอาญาจึงไม่ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่เช่นเดียวกัน ส่วนพยานหลักฐานใดที่มีอยู่ ในสำนวนแล้วแม้พยานหลักฐานนั้นศาลมิได้หยิบยกขึ้นมาวินิจฉัยก็ตามก็ไม่ถือเป็นพยานหลักฐานใหม่ แต่เป็นเรื่องการใช้ดุลยพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานและเป็นการให้เหตุผลในการทำคำพิพากษา

ดังนั้นเห็นได้ว่า การขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของ ไทยนั้นมีข้อจำกัดกว่าพระพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 และ พระราชบัญญัติพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งทำให้

ทางหลวงดำเนินการถูกต้องตามหลักเกณฑ์และขั้นตอนของกฎหมายแล้วและภายหลังการรังวัดมีการ ประกาศออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ทางหลวงเพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียคัดค้านภายในกำหนดเวลาตามที่ ระบุไว้ในประกาศแล้ว เจ้าของที่ดินพิพาทเดิมที่ผู้ฟ้องคดีอ้างว่ามีสิทธิครอบครองก็ได้คัดค้านการ ออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง ย่อมสันนิษฐานได้ว่าบุคคลดังกล่าวยอมรับว่าที่ดินพิพาทเป็นที่ สาธารณประโยชน์และตนบุกรุกเข้าทำประโยชน์ในที่สาธารณประโยชน์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและ ย่อมไม่มีสิทธิในที่ดินพิพาท ผู้ฟ้องคดีรับโอนการครอบครองที่ดินพิพาทดังกล่าวมาก็ไม่ได้สิทธิการ ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายตามหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอนตามมาตรา 1336 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การที่ผู้ฟ้องคดีมีคำขอให้พิจารณาคดีนี้ใหม่ โดยอ้างนาย ว. ผู้เชี่ยวชาญด้านวิเคราะห์ภาพถ่ายทางอากาศและแผนที่เพื่อพิสูจน์ร่องรอยการทำประโยชน์จาก ภาพถ่ายทางอากาศ เมื่อปีพ.ศ. 2510 พ.ศ. 2514 และพ.ศ. 2537 เพื่อแสดงว่าที่พิพาทมีผู้ครอบครอง เพื่อทำประโยชน์ทำไร่ทำสวนมาตั้งแต่ก่อนขึ้นทะเบียนที่สาธารณประโยชน์และผู้ฟ้องคดีครอบครอง ที่ดินเพื่อทำประโยชน์ต่อเนื่องมาโดยไม่มีการใช้ประโยชน์ร่วมกับผู้อื่นนั้นแม้ว่าพยานผู้เชี่ยวชาญที่ผู้ ฟ้องคดีกล่าวอ้างมาพิสูจน์ได้ว่ามีผู้ครอบครองการทำประโยชน์ในที่ดินพิพาทต่อเนื่องมาจนถึงผู้ฟ้อง คดี แต่กรณีก็ยังคงเป็นการครอบครองที่สาธารณประโยชน์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งไม่มีผลทำให้ ข้อเท็จจริงที่ศาลรับฟังเป็นยุติแล้วว่าที่พิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นพยาน ผู้เชี่ยวชาญที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างจึงไม่ใช่พยานหลักฐานใหม่อันอาจทำให้ข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติแล้วนั้น เปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ คำขอให้พิจารณาคดีใหม่ของผู้ฟ้องคดีจึงไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ตามมาตรา 75 (1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ที่ศาลปกครอง ชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับคำขอให้พิจารณาคดีนี้ใหม่จึงชอบแล้ว ศาลปกครองสูงสุดเห็นฟ้องด้วย”

คู่ความได้รับความเสียหายจากคำพิพากษา ส่งผลให้คู่ความไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเพียงพอจากกระบวนการพิจารณา จึงควรปรับปรุงเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ให้เหมาะสมและชัดเจน

4.4 วิเคราะห์ปัญหาข้อจำกัดการขอพิจารณาคดีใหม่กับกลุ่มประเทศที่เลือกศึกษา

การขอพิจารณาคดีใหม่เป็นการทำให้คดีกลับสู่การพิจารณาอีกครั้งและมีการอนุญาตให้สืบพยานหลักฐานใหม่อีกครั้ง ส่งผลให้คดีล่าช้าออกไป กฎหมายจึงต้องกำหนดเหตุไว้อย่างจำกัด ซึ่งแม้จะมีเหตุให้ร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ก็ตาม เหตุุนั้นจะต้องเป็นสาระแก่คดีซึ่งจะทำให้คู่ความนั้นได้รับความยุติธรรมตามหลักวิธีพิจารณาคดี

4.4.1 ปัญหาข้อจำกัดกรณีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาล

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลมีหลายอย่างหลายขั้นตอน ซึ่งอาจมีกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ทุกขั้นตอน ซึ่งสามารถเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 27 แต่กระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาดหรือผิดหลงนั้นไม่สามารถร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้

คำว่ากระบวนการพิจารณามีความหมายบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (7) โดยเริ่มตั้งแต่ยื่นฟ้องไปเป็นกระบวนการพิจารณาแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพิจารณากฎหมายได้วางลำดับขั้นตอนไว้ตั้งแต่ยื่นฟ้อง พิเคราะห์สืบพยาน การส่งสำเนาคำฟ้อง การแก้ไขคำฟ้องคำให้การ ก็ต้องว่าไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติเรื่องๆ หรือแม้กระทั่งในชั้นบังคับคดีศาลก็ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามที่บัญญัติในเรื่องนั้นๆ ไว้

การเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 27 ซึ่งเป็นเรื่องที่ศาลหรือคู่ความทำไม่ถูกต้องในขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาความในเรื่องของการเขียน การยื่น หรือส่งคำคู่ความ การพิจารณาคดี การพิจารณาพยานหลักฐานและการบังคับคดี ทั้งนี้ไม่ว่าในชั้นพิจารณาชั้นใดซึ่งกฎหมายบัญญัติให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้เพิกถอนการพิจารณาที่ผิดระเบียบนั้นได้ ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือแต่บางส่วนหรือสั่งแก้ไขหรือมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควร

เมื่อมีกรณีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาลเกิดขึ้น ผู้ศึกษาพบว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 27 นั้นบัญญัติขึ้นเพื่อให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ แต่กฎหมายอนุญาตให้กระทำได้อย่างจำกัด คือ เพิกถอนก่อนศาลมีคำพิพากษาเท่านั้น คู่ความจึงไม่มีสิทธิกระทำการเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ อีกทั้งคู่ความไม่สามารถที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ เพราะมิใช่เป็นเรื่องที่คู่ความขาดนัด

อย่างไรก็ตามเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศกรณีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาลเกิดขึ้นนั้น ผู้ศึกษาพบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาหากการพิจารณา ข้อเท็จจริงที่ผิดพลาดอันเกิดจากลูกขุน ซึ่งไม่อาจแก้ไขได้โดยทางอื่น กฎหมายให้สิทธิแก่คู่ความที่จะ ร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ ประเทศฝรั่งเศสเมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้นอันเกิดจากตัวผู้พิพากษา การดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือการรับฟังพยานหลักฐาน เมื่อมีคำพิพากษาและเป็นที่สุดแล้ว พบ เห็นความผิดพลาดดังกล่าวสามารถขอพิจารณาคดีใหม่ได้

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า กรณีที่มีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของ ศาลเกิดขึ้นแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยจะบัญญัติให้เพิกถอนได้ตามมาตรา 27 ก็ตาม แต่ต้องร้องขอก่อนศาลมีคำพิพากษาเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถเยียวยาคู่ความที่เสียหายจาก กระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาดได้เหมาะสม ทั้งคู่ความยังไม่สามารถร้องขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ได้ จึง ควรนำหลักการของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศสที่เมื่อเกิดกรณีความผิดพลาด ผิดหลง ในกระบวนการพิจารณาของศาล สามารถให้คู่ความนั้นร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้มาปรับใช้เพื่อเยียวยา คู่ความได้อย่างเหมาะสมและเพื่อให้คู่ความได้รับความยุติธรรมในกระบวนการพิจารณา

4.4.2 ปัญหาข้อจำกัดกรณีการกระทำโดยทุจริตของคู่ความ

การที่ศาลหลงพิจารณาไป เพราะเชื่อพยานหลักฐานเท็จหรือปลอมซึ่งเกิดจาก การฉ้อฉลของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งในบางครั้งคู่ความมักจะกล่าวอ้างกันว่าพยานหลักฐานของอีก ฝ่ายหนึ่งเป็นพยานหลักฐานเท็จ คำเบิกความของพยานอีกฝ่ายเป็นเท็จ ดังนี้ศาลชั้นต้นย่อมจะต้องใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานและอาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ภายใต้บังคับบทบัญญัติว่าด้วยอุทธรณ์ ฎีกา บางครั้งศาลอุทธรณ์ฎีกาอนุญาตให้เพิ่มเติมพยานหลักฐานในชั้นอุทธรณ์ฎีกาได้ด้วย เพื่อที่ ศาลจะได้ทราบข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง (คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 509/2522, คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 987/2525) แต่หากคดีถึงที่สุดแล้วจึงปรากฏว่าพยานหลักฐานเป็นเท็จหรือคำเบิกความเป็นเท็จ เช่น ปัญหาว่า คำพิพากษาที่วินิจฉัยโดยเชื่อตามพยานหลักฐานหรือคำเบิกความเท็จหรือกลฉ้อฉลของ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะขอพิจารณาคดีใหม่ได้หรือไม่ ทำให้เห็นได้ว่า คำพิพากษามีสภาพบังคับ คำพิพากษา ดังกล่าวผูกพันคู่ความโต้เถียงข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นไม่ได้ คู่ความฝ่ายที่เสียหายจะฟ้องขอให้เพิกถอน คำพิพากษาในคดีแรกไม่ได้ แม้จะอ้างว่าพยานเอกสารและพยานบุคคลในคดีก่อนนั้นเป็นเท็จ ทำให้ ศาลพิพากษาลาดเคลื่อนก็ตาม (คำพิพากษาฎีกาที่ 3692/2532) ถือว่าเป็นกรณีที่คำพิพากษาถึง ที่สุดย่อมต้องมีความศักดิ์สิทธิ์ที่จะแก้ไขไม่ได้ และก็ไม่อาจร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยอ้างเหตุ พยานหลักฐานเท็จได้เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นมีเพียงเหตุขาดนัด เท่านั้น

หากเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศจะพบว่าในประเทศเยอรมันนั้นหากภายหลังศาลมีคำพิพากษาแล้ว ปรากฏว่ามีการเปิดความเท็จหรือให้การเป็นพยานเท็จ และประเทศฝรั่งเศสหากศาลได้มีคำพิพากษาไปโดยกลฉ้อฉลของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและคำพิพากษานั้นเป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายที่ฉ้อฉลนั้นคู่ความสามารถร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว หากพบพยานหลักฐานเท็จ ซึ่งมาจากการทุจริตของคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นไม่สามารถขอพิจารณาคดีใหม่ในกรณีดังกล่าวได้ ทำให้คู่ความฝ่ายที่เสียหายจากการกระทำของคู่ความอีกฝ่ายนั้นไม่ได้รับความยุติธรรม จึงควรนำหลักการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ในเรื่องพยานหลักฐานเท็จของประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสมากำหนดในประเทศไทยเพื่อให้คู่ความได้รับความยุติธรรมในเรื่องนี้

4.4.3 ปัญหาข้อจำกัดกรณีเหตุและเงื่อนไขแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นจะมีเพียงเหตุที่คู่ความขาดนัดเท่านั้นถึงจะร้องขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ได้ ซึ่งเป็นเหตุที่จำกัดมาก คู่ความที่ได้รับความเสียหายจากคำพิพากษาหรือเมื่อมีความผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาที่ไม่ได้เกิดจากความผิดของคู่ความในคดีหรือความผิดพลาดที่เกิดจากคู่ความในคดี และการพบพยานหลักฐานใหม่ที่เป็นสาระแก่คดี อันอาจทำให้ผลแห่งคดีนั้นเปลี่ยนแปลงได้จากแพ้เป็นชนะ ไม่ได้รับความยุติธรรม คู่ความที่เสียหายจะต้องตกอยู่ในผลบังคับที่ต้องผูกพันตามคำพิพากษา

หากเมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศนั้น ทุกประเทศจะมีเหตุและเงื่อนไขแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ที่กว้างขวางกว่าไทย เช่น การยอมรับพยานหลักฐานใหม่ที่ทุกประเทศนั้นอาจเป็นเหตุในการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ แต่พยานหลักฐานใหม่นั้นจะต้องเป็นสาระแก่คดีซึ่งทำให้เปลี่ยนแปลงจากแพ้เป็นชนะ เห็นได้ว่าเหตุแห่งการพิจารณาคดีใหม่ของต่างประเทศนั้นกำหนดขึ้นเพื่อเยียวยาคู่ความที่ได้รับความเสียหายจากคำพิพากษา แต่อย่างไรก็ตามแม้ต่างประเทศจะกำหนดเหตุไว้กว้างขวางก็จริง แต่มีข้อจำกัดเพื่อไม่ให้กระทบหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา เช่นกันนั่นก็คือ การยอมรับพยานหลักฐานใหม่นั้น พยานหลักฐานใหม่จะต้องเป็นสาระแก่คดี หากไม่เป็นสาระแก่คดีที่จะทำให้ผลเปลี่ยนแปลงแล้ว ก็ไม่สามารถร้องขอให้พิจารณาใหม่ได้ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะไม่ให้คู่ความร้องขอพิจารณาคดีใหม่กันได้ง่ายๆ การจะร้องได้นั้นจะต้องเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า ประเทศไทยควรนำเหตุและเงื่อนไขแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศมาปรับใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้คู่ความในคดีได้รับความยุติธรรมซึ่งบุคคลต้องไปปฏิบัติตามกฎหมายในระบบกฎหมายวิธีพิจารณา

4.4.4 ปัญหาการค้นพบพยานหลักฐานใหม่

หลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้วนั้น ปรากฏว่าภายหลังมีการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ไม่อาจเป็นเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่ได้แม้ว่าพยานหลักฐานนั้นจะเป็นสาระแห่งคดี ซึ่งจะทำให้มีผลเปลี่ยนแปลงผลคดีได้ก็ตาม และการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ศาลชั้นต้นก็จะไม่รับฟัง เพราะศาลได้ทำคำพิพากษาแล้ว คู่ความต้องใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อไป แต่พยานหลักฐานใหม่นั้นก็ต้องถูกปฏิเสธโดยเหตุว่าเป็นข้อที่ไม่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 225 ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความฝ่ายนั้น โดยมีคดีจำนวนมากที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในกรณีที่พยานหลักฐานใหม่ทำให้ไม่ปรากฏออกมาสู่สาธารณะจึงไม่มีคำพิพากษาให้เห็น หากกรณีเป็นเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคมและอาจส่งผลกระทบต่อสังคมในด้านอื่นๆ

พยานหลักฐานใหม่ หมายถึง ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานต่างๆ อาทิเช่น เอกสาร ข้อมูลต่างๆ พยานบุคคลหรือพยานเอกสารซึ่งสามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งได้ ซึ่งพยานหลักฐานนั้นต้องเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นหรือมีอยู่ก่อนศาลพิพากษาคดี แต่คู่ความไม่ทราบถึงความมีอยู่ของหลักฐานนั้นที่จะนำเข้าสู่คดี

หากเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศจะพบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกากรณีภายหลังจากคณะลูกขุนได้วินิจฉัยแล้วและมีการพบพยานหลักฐานใหม่อันเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ยุติไปแล้ว อันมีผลต่อการพิพากษาใหม่⁹ ตาม federal rule 59 ซึ่งการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ อันจะเป็นเหตุผลสำหรับการขอพิจารณาคดีใหม่นั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในเวลาพิจารณา เช่น คดี Marshall's U.s. Auto Supply.Inc V. Cashman (1940) ว่าการขอพิจารณาคดีใหม่โดยอาศัยเหตุเรื่องพยานหลักฐานใหม่ต้องแสดงให้เห็นปรากฏว่าพยานหลักฐานไม่เคยปรากฏมาก่อนและพยานนั้นเป็นสาระสำคัญทำให้คดีเปลี่ยนแปลงไป เมื่อคดีนี้พยานหลักฐานที่เสนอต่อศาลเป็นพยานหลักฐานใหม่ ศาลยอมอนุญาตให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ได้ ทั้งนี้ผู้พิพากษาไม่มีอำนาจประเมินค่าพยานหลักฐานใหม่ด้วยตนเองแต่ต้องตัดสินโดยถือตามความเห็นของลูกขุน¹⁰ ประเทศ

⁹ After a nonjury trial, the court may, on motion for a new trial, open the judgment if one has been entered, take additional testimony, amend findings of fact and conclusions of law or make new ones, and direct the entry of a new judgment.

¹⁰ Peter E.Herzog and Delmar Karlen, "Attack on Judicial Decision, Decision", in Civil Procedure, Vol. 16 : International Encyclopedial of Comparative Law ed., International Association of leage Science, (Hague, Boston, London : Martinus nijghof, 1984), p.22.

อังกฤษนั้นก็ยอมรับฟังพยานหลักฐานใหม่ โดยถือว่าเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไป ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขว่า พยานหลักฐานนั้นเชื่อถือได้และต้องเป็นประเด็นโดยตรงในการพิจารณาคดีด้วย และประเทศฝรั่งเศสก็ยอมรับพยานหลักฐานใหม่ในการขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่เช่นกันแต่พยานหลักฐานใหม่นั้นจะต้องเป็นพยานสำคัญที่คู่ความฝ่ายที่แพ้ไม่สามารถที่จะค้นพบหรือนำเข้ามาในคดีได้ เนื่องจากอยู่ในความครอบครองของคู่ความอีกฝ่าย ส่วนประเทศเยอรมันนั้นไม่มีการยอมรับพยานหลักฐานใหม่จะมีการเบิกความเท็จหรือให้การเป็นพยานเท็จเท่านั้นที่จะขอพิจารณาคดีใหม่ได้

การขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ใช้การเพิกถอนคำพิพากษาโดยตรง เพียงแต่เป็นการทำให้คดีกลับสู่การพิจารณาอีกครั้งหนึ่งและมีการอนุญาตให้นำสืบพยานหลักฐานใหม่อีกครั้งเท่านั้น ซึ่งมีลักษณะเหมือนการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ โดยระหว่างที่ผู้ขอแสดงเหตุเพื่อให้ศาลอนุญาตนั้นคำพิพากษายังคงมีผลใช้บังคับต่อไปจนกว่าศาลฟังได้เช่นนั้นแล้วคำพิพากษาจะถูกเพิกถอนเท่านั้น จึงไม่เป็นฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 148¹¹ เพราะหลักเกณฑ์การจะเป็นฟ้องซ้ำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 148 ได้นั้นคดีเดิมจะต้องถึงที่สุด แล้วคู่ความนำมาฟ้องร้องฟ้องกันอีกในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน

ดังนั้นผู้ศึกษาเห็นว่า การค้นพบพยานหลักฐานใหม่ในคดีของไทยนั้นไม่สามารถเป็นเหตุในการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ ซึ่งเหตุการณ์ร้องขอพิจารณาของไทยมีเพียงเหตุขาดนัดเท่านั้น ทำให้คู่ความไม่ได้รับความเป็นธรรมในคดี จึงควรนำการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ในคดีมาบัญญัติเป็นเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่ โดยนำหลักของกฎหมายต่างประเทศที่ยอมรับให้พยานหลักฐานใหม่เป็นเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่ได้ แต่พยานหลักฐานใหม่จะต้องเป็นสาระแก่คดีที่ทำให้ผลเปลี่ยนแปลงแพ้เป็นชนะ

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 148 คดีที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้วห้ามมิให้คู่ความเดียวกันฟ้องร้องฟ้องกันอีกในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกันเว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

- (1) เมื่อเป็นกระบวนการพิจารณาชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล
- (2) เมื่อคำพิพากษา หรือคำสั่งได้กำหนดวิธีการชั่วคราวให้อยู่ภายในบังคับที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกเสียได้ตามพฤติการณ์
- (3) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้ยกคำฟ้องเสียโดยไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะนำคำฟ้องมาขึ้นใหม่ในศาลเดียวกันหรือในศาลอื่น ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยอายุความ

สรุปได้ว่า การขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่จำกัดกว่าการขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของต่างประเทศและการขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ตามพระราชบัญญัติอื่น เมื่อมีขอบเขตอย่างจำกัดจึงทำให้ไม่สามารถเยียวยาความในคดีที่เสียหายให้ได้รับความยุติธรรมตามระบบวิธีพิจารณา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยจึงควรนำวิธีพิจารณาความแพ่งของต่างประเทศในเรื่องของหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในบางประการมาปรับใช้ให้เหมาะสม เพื่อแก้ไขปัญหาและเยียวยาความในคดีที่เสียหายให้ได้รับความยุติธรรมตรงตามวัตถุประสงค์ของระบบวิธีพิจารณา

4.5 ข้อดีและข้อเสียในการอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่

4.5.1 ข้อดี

คดีแพ่งแม้ความเสียหายในเรื่องทรัพย์สินที่ไม่เหมือนในคดีอาญาซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ร่างกาย เสรีภาพก็ตาม แต่หากคำพิพากษาในคดีแพ่งนั้นก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความแล้ว ย่อมไม่เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความฝ่ายที่เสียหาย หากมีการอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ได้ก็จะเป็นการเยียวยาความฝ่ายที่เสียหายได้อย่างถูกต้อง คู่ความฝ่ายที่เสียหายจะได้รับความยุติธรรมซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์ในระบบวิธีพิจารณา

4.5.2 ข้อเสีย

หากศาลอนุญาตตามคำขอของผู้ร้องให้พิจารณาคดีใหม่ จะส่งผลให้คดีล่าช้า เพราะการขอพิจารณาคดีใหม่นั้นทำให้คดีกลับสู่การพิจารณาอีกครั้งและมีการอนุญาตให้สืบพยานหลักฐานใหม่อีกครั้ง และเมื่อศาลมีคำพิพากษาความในคดีก็ยังคงใช้สิทธิอุทธรณ์ ฎีกาต่อไปได้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

เมื่อได้ทำการศึกษาวิจัยถึงแนวความคิดของการขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ในระบบต่างประเทศ ทั้งในระบบกฎหมายสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน และฝรั่งเศส หรือการขอให้พิจารณาคดีใหม่ในระบบกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอื่น ไม่ว่าจะเป็นการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่และการขอให้ศาลพิจารณาคดีพิพาทหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่ ต่างก็มีแนวคิดในการที่จะให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนผู้ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของคำพิพากษา เพื่อให้สามารถใช้สิทธิเรียกร้องขอให้ศาลนำคดีที่ได้มีคำวินิจฉัยแล้วกลับมาพิจารณาทบทวนใหม่อีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่มาจากหลักการทั่วไปในระบบวิธีพิจารณาคดี นั่นคือหลักความยุติธรรมซึ่งกระบวนการพิจารณาคดีที่ยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการรับฟังข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง แต่มีบางกรณีที่กระบวนการพิจารณาที่มีความผิดพลาดหรือบกพร่องหรือมีเหตุอย่างอื่นที่ทำให้คำพิพากษาคดีเดิมที่ได้วินิจฉัยไปแล้วไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เหมาะสม เมื่อคำพิพากษามีความศักดิ์สิทธิ์คู่ความจึงต้องตกอยู่ภายใต้ความผูกพันของคำพิพากษา จึงเกิดปัญหาที่ทำให้คู่ความเสียหายจากคำพิพากษาที่ผิดพลาดหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายต่อไป ไม่ได้รับการเยียวยาแก้ไขให้ถูกต้องจนทำให้ไม่สามารถได้รับความยุติธรรมตามวัตถุประสงค์ของระบบวิธีพิจารณาได้ การขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่น่ามาเยียวยาแก้ไขผลของคำพิพากษาของศาลยุติธรรมในกรณีที่คู่ความไม่มีสิทธิโต้แย้งเป็นอย่างอื่นอีก แต่ในขณะที่เดียวกันหากปล่อยให้มีการแก้ไขคำพิพากษาได้โดยง่ายก็จะกระทบต่อระบบวิธีพิจารณาที่ไม่สิ้นสุดเช่นกันซึ่งทำให้คดีนั้นกลับกลายเป็นล่าช้าแทน การขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่จึงต้องมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการขอให้พิจารณาคดีใหม่ ซึ่งผู้ยื่นจะต้องดำเนินการภายในระยะเวลาอันจำกัด

ในระบบกฎหมายสหรัฐอเมริกานั้นมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการขอพิจารณาใหม่ให้กระทำภายหลังจากศาลได้มีคำพิพากษา ซึ่งกำหนดให้คู่ความฝ่ายที่ไม่พอใจเกี่ยวกับการพิจารณาคดีครั้งแรกในคดีแพ่งสามารถร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ภายใต้ข้อบังคับแห่ง federal rule of civil procedure 59 ซึ่งการยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่นั้นกรณีที่มีการพิจารณาของลูกขุนหรือกรณีเกิดจากการพิจารณาคดีโดยปราศจากลูกขุน อาจอนุญาตให้พิจารณาทั้งหมดหรือบางส่วน และกรณีการพิจารณาวินิจฉัยโดยคณะลูกขุนหรือกรณีภายหลังจากคณะลูกขุนได้วินิจฉัยแล้ว มีการพบพยานหลักฐานใหม่อันเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ยุติไปแล้ว อันมีผลต่อการพิพาทใหม่ ตาม federal rule 59 ซึ่งการค้นพบพยานหลักฐานใหม่อันจะเป็นเหตุผลสำหรับการขอพิจารณาคดีใหม่ได้นั้นจะต้องเป็น

พยานหลักฐานที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในเวลาพิจารณา ส่วนกรณีที่การพิจารณาโดยไม่มีลูกขุนศาลจะมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ได้เฉพาะปรากฏข้อผิดพลาดที่ส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมเท่านั้น โดยยื่นในต่อศาลที่มีคำพิพากษาและต้องยื่นไม่เกินยี่สิบแปดวันนับแต่มีคำพิพากษา

ระบบกฎหมายอังกฤษ การขอพิจารณาคดีใหม่นั้นจะขอได้ต้องมีเหตุแห่งการพิจารณาคดีใหม่ คือ 1) จะต้องเกิดจากความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้นจากการที่ศาลแนะนำลูกขุนผิด หรือรับหรือปฏิเสธพยานหลักฐานโดยมิชอบ 2) คำตัดสินของลูกขุนปราศจากเหตุผล แต่ถ้าไม่มีคำขอให้ยกคำตัดสินดังกล่าวก็จะไม่ให้มีการพิจารณาคดีใหม่ เว้นแต่จะเป็นการนำมาซึ่งความยุติธรรม 3) คำตัดสินของลูกขุนขัดต่อพยานหลักฐาน 4) โดยความยินยอมของคู่ความทั้งสองฝ่ายให้ศาลอุทธรณ์กำหนดค่าเสียหายให้ใหม่ในคดีที่พิจารณาโดยมีลูกขุนและมีการกำหนดค่าเสียหายน้อยหรือมากเกินไป แต่ถ้าเป็นคดีที่ไม่ได้พิจารณาโดยมีลูกขุน ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากคู่ความ 5) โดยมีความผิดพลาดหรือผิดพลาดหลง การประนีประนอมยอมความโดยไม่มีอำนาจ และ 6) ในกรณีที่คดีที่พิจารณาโดยไม่มีเวลานานพอที่จะพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงและสืบพยานอย่างเพียงพอ ทั้งยังยอมรับพยานหลักฐานใหม่ในคดีให้เป็นเหตุแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ได้ ซึ่งคู่ความจะต้องยื่นคำขอต่อศาลอุทธรณ์ภายใน 6 สัปดาห์นับตั้งแต่ศาลชั้นต้นพิพากษาและศาลจะพิจารณาคำขอเช่นเดียวกับอุทธรณ์

ระบบกฎหมายเยอรมันนั้นมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการขอพิจารณาใหม่ของวิธีพิจารณาความแพ่งของเยอรมัน (ZPO) โดยในการฟ้องร้องขอพิจารณาคดีใหม่ (wiederaufnahme) แยกกระบวนการพิจารณาออกเป็นสองประเภท คือ 1) การฟ้องขอให้ศาลแสดงความเป็นโมฆะของคำพิพากษา (nichtigheitsklage) ใช้กับคดีที่มีการฝ่าฝืนกฎวิธีพิจารณาที่ร้ายแรงตามที่บัญญัติในมาตรา 579 ZPO ได้แก่ กรณีตุลาการในศาลที่ทำคำพิพากษาที่ได้แย้ง ไม่ได้ออกพิจารณาตามจำนวนที่ระบุหรือกรณีหนึ่งในตุลาการนั้นขาดคุณสมบัติตามกฎหมายที่จะเป็นตุลาการมีส่วนร่วมในการตัดสินหรือคู่ความไม่มีผู้แทนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตามที่กฎหมายกำหนด 2) การฟ้องเพื่อรื้อฟื้นกระบวนการพิจารณาใหม่ (restitutionsklage) ใช้กับคดีที่เป็นผลจากการกระทำผิดอาญาโดยคู่ความ พยาน หรือผู้เชี่ยวชาญคนใดคนหนึ่ง ทำให้ศาลได้รับคำแถลงข้อเท็จจริงที่ไม่ตรงความจริงหรือกรณีที่ตุลาการที่ทำการพิจารณาคดีของศาลเองมีความผิดอาญาจากการฝ่าฝืนกฎหมาย หรือกรณีที่ข้อบกพร่องที่สงสัยนั้นมีประโยชน์ในการนำกระบวนการพิจารณาที่ทำคำพิพากษามาพิจารณาอีกครั้ง (มาตรา 580 แห่ง ZPO) โดยการยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีใหม่ดังกล่าวต้องเป็นกรณีที่คู่ความไม่สามารถใช้เหตุแห่งการพิจารณาคดีใหม่นั้นในระหว่างการพิจารณาก่อนหน้าได้ (มาตรา 582 แห่ง ZPO) และต้องไม่ได้เกิดเนื่องจากความประมาทเลินเล่อใดๆ ของคู่ความ นอกจากนี้การฟ้องให้ศาลแสดงความเป็นโมฆะของคำพิพากษาหรือการฟ้องเพื่อรื้อฟื้นกระบวนการพิจารณาอาจยื่นโดยผู้แทนของประโยชน์สาธารณะได้ เช่นเดียวกับการยื่นโดยคู่ความอื่นๆ โดยยื่นในศาลที่ได้แย้งคำพิพากษาและต้องยื่นภายในหนึ่งเดือน

นับแต่รู้เหตุแห่งการยื่นนั้นและจะไม่สามารถยื่นคำร้องใดๆ ได้หลังจากสิ้นระยะเวลาห้าปีนับแต่วันที่คำพิพากษามีผล

ส่วนระบบกฎหมายฝรั่งเศสมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการขอพิจารณาใหม่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศสมาตรา 593 กำหนดว่าการขอพิจารณาคดีใหม่เป็นการเพิกถอนคำพิพากษาที่เป็นที่ยุติตามหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา แต่เนื่องจากการขอพิจารณาใหม่เป็นการกระทบกระเทือนต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ประเทศฝรั่งเศสจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขไว้อย่างชัดเจนเพื่อมิให้กระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ซึ่งเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่นั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศสมาตรา 595 1) เมื่อปรากฏภายหลังจากมีคำพิพากษาศาลแล้วว่า ศาลได้มีคำพิพากษาไปโดยกลฉ้อฉลของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและคำพิพากษานั้น เป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายที่ฉ้อฉลนั้น 2) มีการได้พยานหลักฐานสำคัญในคดีกลับคืนมาจากคู่ความจากฝ่ายหนึ่งที่ยึดถือไว้ ภายหลังจากศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว 3) ได้มีการพิพากษาคดีไปโดยอาศัยพยานหลักฐานที่ศาลได้วินิจฉัยหรือที่ได้ทราบในภายหลังจากมีคำพิพากษาไปแล้วว่าเป็นพยานหลักฐานที่ทำปลอมขึ้น และ 4) ได้มีการพิพากษาคดีมีไปโดยอาศัยคำให้การเป็นลายลักษณ์อักษรหรือคำให้การด้วยวาจาที่ศาลได้มีคำวินิจฉัยในภายหลังจากที่ได้มีคำพิพากษาไปแล้วว่าเป็นเท็จ โดยคู่ความในคดีหรือผู้แทนของผู้มีส่วนได้เสียในคำพิพากษาต้องยื่นคำร้องภายในกำหนดเวลาสองเดือนนับจากวันที่คู่ความทราบเหตุที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้และเมื่อคู่ความได้ร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ในคดีใดแล้วจะมาร้องขอให้พิจารณาคดีนั้นใหม่อีกไม่ได้ เว้นแต่จะมีการค้นพบเหตุที่จะมีการร้องขอให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ในภายหลัง

สำหรับการขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย เมื่อได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดและหลักเกณฑ์ในการขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ในระบบกฎหมายต่างประเทศ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศส แล้วพบว่าหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยมีความแตกต่างกัน ขาดความครบถ้วนเกี่ยวกับเหตุการณ์ขอให้พิจารณาคดีใหม่อยู่หลายประการ

ปัญหาแรกคือ ปัญหาข้อจำกัดกรณีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาล การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลมีหลายอย่างหลายขั้นตอน ซึ่งอาจมีกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ทุกขั้นตอน ซึ่งสามารถเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 27 แต่กระบวนการพิจารณาที่ผิดพลาดหรือผิดหลงนั้นไม่สามารถร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 27 วรรคสองที่บัญญัติว่า ข้อค้นเรื่องผิดระเบียบนั้น คู่ความฝ่ายที่เสียหายอาจยกขึ้นกล่าวได้ไม่ว่าเวลาใดๆ ก่อนมีคำพิพากษา แต่ต้องไม่ช้ากว่าแปดวันนับแต่วันที่คู่ความฝ่ายนั้นได้ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่ง

ข้ออ้างนั้น วัตถุประสงค์บัญญัติขึ้นเพื่อใช้แก่กรณีที่คุณค่าความเสียหายได้ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลเหตุแห่งข้ออ้างของการผิดระเบียบนั้นก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเท่านั้น ไม่ใช่กับกรณีที่คุณค่าความเสียหายทราบภายหลังจากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาศาล ดังนั้นเมื่อศาลพิพากษาแล้วคุณค่าความจะร้องคัดค้านหรือให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบไม่ได้ เพราะมีคำพิพากษาไปแล้ว คงใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาต่อไป เช่น จำเลยไม่ทราบถึงการถูกฟ้องและการดำเนินกระบวนการพิจารณา เพิ่งทราบภายหลังคดีถึงที่สุดแล้ว จำเลยร้องขอพิจารณาคดีใหม่ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยจะขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ เพราะมิใช่เป็นเรื่องจำเลยแพ้คดีเพราะขาดนัดพิจารณาและจะถือว่าเป็นการเพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบไม่ได้ เพราะมิได้ขอก่อนศาลพิพากษา (คำพิพากษาฎีกาที่ 2550/2525) ดังนั้นกรณีหากมีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาลเกิดขึ้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 27 นั้นบัญญัติขึ้นเพื่อให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบได้ แต่กฎหมายอนุญาตให้กระทำได้อย่างจำกัดคือ เพิกถอนก่อนศาลมีคำพิพากษาเท่านั้น คุณค่าความจริงไม่มีสิทธิกระทำการเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ อีกทั้งคุณค่าความจริงไม่สามารถที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ เพราะมิใช่เป็นเรื่องที่คุณค่าขาดนัด กรณีนี้ทำให้ไม่สามารถเยียวยาคุณค่าความเสียหายจากกระบวนการพิจารณาที่ผิดหลงได้เหมาะสมและคุณค่าความไม่ได้รับความยุติธรรมตามหลักวิธีพิจารณา

ประการที่สอง คือ ปัญหาข้อจำกัดกรณีการกระทำโดยทุจริตของคุณค่า การที่ศาลหลงพิจารณาไป เพราะ เชื่อพยานหลักฐานเท็จหรือปลอมซึ่งเกิดจากการฉ้อฉลของคุณค่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งในบางครั้งคุณค่ามักจะกล่าวอ้างกันว่าพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นพยานหลักฐานเท็จ คำเบิกความของพยานอีกฝ่ายเป็นเท็จ ดังนั้นศาลชั้นต้นย่อมจะต้องใช้ดุลพินิจซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานและอาจอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ภายใต้บังคับบทบัญญัติว่าด้วยอุทธรณ์ฎีกา บางครั้งศาลอุทธรณ์ฎีกาอนุญาตให้เพิ่มเติมพยานหลักฐานในชั้นอุทธรณ์ฎีกาได้ด้วย เพื่อที่ศาลจะได้ทราบข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง (คำสั่งศาลฎีกาที่ 509/2522, คำสั่งศาลฎีกาที่ 987/2525) แต่หากคดีถึงที่สุดแล้วปรากฏว่าพยานหลักฐานเป็นเท็จหรือคำเบิกความเป็นเท็จ เช่น ปัญหาว่า คำพิพากษาที่วินิจฉัยโดยเชื่อตามพยานหลักฐานหรือคำเบิกความเท็จหรือกลฉ้อฉลของคุณค่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะขอพิจารณาคดีใหม่ได้หรือไม่ ทำให้เห็นได้ว่า คำพิพากษามีสภาพบังคับ คำพิพากษาดังกล่าวผูกพันคุณค่าได้เพียงข้อเท็จจริงเป็นอย่างอื่นไม่ได้ คุณค่าความเสียหายจะฟ้องขอให้เพิกถอนคำพิพากษาในคดีแรกไม่ได้ แม้จะอ้างว่าพยานเอกสารและพยานบุคคลในคดีก่อนนั้นเป็นเท็จ ทำให้ศาลพิพากษาลาดเคลื่อนก็ตาม (คำพิพากษาฎีกาที่ 3692/2532) ถือว่าเป็นกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดย่อมต้องมีความศักดิ์สิทธิ์ที่จะแก้ไขไม่ได้ และก็ไม่อาจร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่โดยอ้างเหตุพยานหลักฐานเท็จได้เพราะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นมีเพียงเหตุขาดนัดเท่านั้น กรณีนี้ทำให้คุณค่าเสียหายไม่ได้รับความยุติธรรม

ประการที่สาม คือ ปัญหาข้อจำกัดกรณีเหตุและเงื่อนไขแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นจะมีเพียงเหตุที่คู่ความขาดนัดเท่านั้นถึงจะร้องขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ได้ ซึ่งเป็นเหตุที่จำกัดมาก คู่ความที่ได้รับความเสียหายจากคำพิพากษาหรือเมื่อมีความผิดพลาดในกระบวนการพิจารณาที่ไม่ได้เกิดจากความผิดของคู่ความในคดี หรือความผิดพลาดที่เกิดจากคู่ความในคดี และการพบพยานหลักฐานใหม่ที่เป็นสาระแก่คดี อันอาจทำให้ผลแห่งคดีนั้นเปลี่ยนแปลงได้จากแพ้เป็นชนะ ไม่ได้รับความยุติธรรม คู่ความที่เสียหายจะต้องตกอยู่ในผลบังคับที่ ต้องผูกพันตามคำพิพากษา

ประการที่สี่ คือ ปัญหาการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ไม่อาจเป็นเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่ได้แม้ว่าพยานหลักฐานนั้นจะเป็นสาระแห่งคดี ซึ่งจะทำให้มีผลเปลี่ยนแปลงผลคดีได้ก็ตาม และการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ศาลชั้นต้นก็จะไม่รับฟัง เพราะศาลได้ทำคำพิพากษาแล้ว คู่ความต้องใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อไป แต่พยานหลักฐานใหม่นั้นก็ต้องถูกปฏิเสธโดยเหตุว่าเป็นข้อที่ไม่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้ว โดยชอบในศาลชั้นต้น ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 225 กรณีนี้ทำให้คู่ความเกิดความเสียหายไม่ได้รับความยุติธรรมในคดี

ปัญหาดังที่ได้กล่าวมานั้นหากเราจะนำมาเป็นเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่ได้ก็ต้องพิจารณาในเรื่องระยะเวลาในการขอด้วย ซึ่งการขอพิจารณาคดีใหม่นั้นเป็นการทำให้คดีกลับเข้าสู่การพิจารณาอีกครั้ง กระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำนั้นจะถูกเพิกถอนตั้งแต่ศาลมีคำสั่งอนุญาต จึงเป็นการทำให้คดีล่าช้า ดังนั้นระยะเวลาในการขอพิจารณาคดีใหม่จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยลดคดีความมิให้สิ้นศาลจนเกินควร เพราะถ้าไม่มีกำหนดระยะเวลาในการขอแล้วย่อมทำให้บุคคลใดจะขอในเวลาใดก็ได้ ระยะเวลาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรกำหนดอย่างชัดเจนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี เมื่อการขอพิจารณาใหม่ของไทยนั้นได้กำหนดระยะเวลาในการขอไว้ให้ขอได้ภายในเวลา 15 วัน ในกรณีที่คู่ความขาดนัด ดังนั้นจึงเป็นกำหนดเวลาเฉพาะเรื่อง แต่หากเราจะให้เพิ่มเหตุที่ศาลพิจารณาโดยผิดพลาด พยานหลักฐานเท็จ หรือการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ ให้ขอพิจารณาคดีใหม่ได้ กรณีดังกล่าวเป็นเหตุที่กฎหมายไทยยังมีได้บัญญัติไว้ให้ขอพิจารณาคดีใหม่ได้จึงเห็นว่าสมควรใช้กำหนดเวลาเฉพาะเรื่องในการขอพิจารณาคดีใหม่ของไทยมากำหนด เพราะเหตุดังกล่าวไม่ใช่เหตุที่คู่ความขาดนัดอันจะทำให้สามารถใช้เวลา 15 วันเป็นตัวกำหนดได้ กำหนดระยะเวลานั้นสั้นเกินซึ่งเหตุดังกล่าวเป็นการยากที่จะค้นหาได้ในระยะเวลาอันสั้น ดังนั้นจึงควรนำระยะเวลาในประเทศเยอรมันมาใช้ คือ กำหนดเวลาหนึ่งเดือนนับจากวันที่คู่ความทราบเหตุที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ แต่จะต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่คำพิพากษา ถือเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม สามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่คู่ความในคดีได้ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายที่เสียหายหรือฝ่ายที่ไม่เสียหายก็ตาม เพราะถ้าคู่ความทราบเหตุศาลพิจารณาโดยผิดพลาด พยานหลักฐานเท็จ หรือค้นพบพยานหลักฐานใหม่คู่ความก็ต้องยื่นภายในหนึ่งเดือนนับแต่

วันที่ทราบเหตุดังกล่าวข้างต้น แต่ถ้าไม่สามารถทราบเหตุดังกล่าวข้างต้นจนพ้นระยะเวลาห้าปีถึงจะทราบเหตุคู่ความก็จะไม่สามารถขอพิจารณาคดีใหม่ในเหตุดังกล่าวได้ เห็นได้ว่าแม้จะให้ร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้อันเป็นการทำให้คดีล่าช้าก็ตาม แต่กำหนดระยะเวลาห้าปีก็แสดงให้เห็นถึงการขอที่จำกัดขอบเขตเช่นกัน

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรจะต้องมีการเพิ่มบทบัญญัติขึ้นใหม่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในระบบพิจารณา เพื่อให้มีความเหมาะสม ครบถ้วนในหลักการสำคัญ เพราะการบัญญัติกฎหมายให้มีความเหมาะสมและครบถ้วนนั้นจะทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเป็นไปโดยถูกต้อง ยุติธรรม และมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. กรณีที่มีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาลเกิดขึ้นแม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยจะบัญญัติให้เพิกถอนได้ตามมาตรา 27 ก็ตาม แต่ต้องร้องขอก่อนศาลมีคำพิพากษาเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถเยียวยาคู่ความที่เสียหายจากกระบวนการพิจารณาที่ผิดหลงได้เหมาะสม ทั้งคู่ความยังไม่สามารถร้องขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ได้ จึงควรนำหลักการของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศสที่เมื่อเกิดกรณีความผิดพลาด ผิดหลงในกระบวนการพิจารณาของศาล สามารถให้คู่ความนั้นร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้มาปรับใช้เพื่อเยียวยาคู่ความได้อย่างเหมาะสมและเพื่อให้คู่ความได้รับความยุติธรรมในกระบวนการพิจารณา

2. กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว หากพบพยานหลักฐานเท็จ ซึ่งมาจากการทุจริตของคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยนั้นไม่สามารถขอพิจารณาคดีใหม่ในกรณีดังกล่าวได้ ทำให้คู่ความฝ่ายที่เสียหายจากการกระทำของคู่ความอีกฝ่ายนั้นไม่ได้รับความยุติธรรม จึงควรนำหลักการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ในเรื่องพยานหลักฐานเท็จของประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสมากำหนดในประเทศไทยเพื่อให้คู่ความได้รับความยุติธรรมในเรื่องนี้

3. ประเทศไทยควรนำเหตุและเงื่อนไขแห่งการขอพิจารณาคดีใหม่ในต่างประเทศมาปรับใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้คู่ความในคดีได้รับความยุติธรรมซึ่งบุคคลต้องไปปรับตามกฎหมายในระบบกฎหมายวิธีพิจารณา

4. การค้นพบพยานหลักฐานใหม่ในคดีของไทยนั้นไม่สามารถเป็นเหตุในการร้องขอพิจารณาคดีใหม่ได้ ซึ่งเหตุการณ์ร้องขอพิจารณาของไทยมีเพียงเหตุขาดนัดเท่านั้น ทำให้คู่ความไม่ได้รับความเป็นธรรมในคดี จึงควรนำการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ในคดีมาบัญญัติเป็นเหตุในการขอพิจารณาคดีใหม่ โดยนำหลักของกฎหมายต่างประเทศที่ยอมรับให้พยานหลักฐานใหม่เป็นเหตุในการ

ขอพิจารณาคดีใหม่ได้ แต่พยานหลักฐานใหม่จะต้องเป็นสาระแก่คดีที่ทำให้ผลเปลี่ยนแปลงแพ้เป็นชนะ

จากข้อเสนอแนะตามที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางโดยเพิ่มบทบัญญัติใหม่ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. 2477 ดังนี้

“มาตรา 207/1 นอกจากระบุไว้ในมาตรา 206 และมาตรา 207 ในกรณีที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งเด็ดขาดแล้ว คู่ความอาจมีคำขอให้ศาลพิจารณาคดีใหม่ได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) กรณีที่ศาลพิพากษาคดีโดยอาศัยพยานหลักฐานใดในการวินิจฉัยคดี แต่ปรากฏในภายหลังจากมีคำพิพากษาไปแล้วว่าเป็นพยานหลักฐานที่ทำปลอมขึ้น

(2) เมื่อปรากฏภายหลังจากมีคำพิพากษาศาลแล้วว่า ศาลได้มีคำพิพากษาไปโดยกลฉ้อฉลของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและคำพิพากษานั้นเป็นประโยชน์แก่คู่ความฝ่ายที่ฉ้อฉลนั้น

(3) เมื่อพบพยานหลักฐานใหม่ซึ่งเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย การร้องขอพิจารณาคดีใหม่ตามมาตรานี้ต้องกระทำภายในกำหนดเวลาหนึ่งเดือนนับจากวันที่คู่ความทราบเหตุที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ แต่จะต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่คำพิพากษา

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในหนังสือ

คณิต ฌ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคการดำเนินคดี. กรุงเทพมหานคร : บริษัทโรงพิมพ์
เดือนตุลา จำกัด, 2548.

_____. กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคการดำเนินคดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
วิญญูชน, 2552.

_____. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2549.

จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1. กรุงเทพมหานคร : นิติ
ธรรม, 2551.

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนาสานต์. กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง. กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการพิมพ์,
2540.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. เล่มที่ 1. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

บรรเจิด สิงคะเนติ. การใช้สิทธิทางศาลของบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ
มาตรา 28 ในกรณีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาล
รัฐธรรมนูญ, 2551.

ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์. คู่มือการศึกษา สัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ อภิโชติ, 2557.

พระนิติการณประสม. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. กรุงเทพมหานคร : แสงทอง
การพิมพ์, 2515.

พิพัฒน์ จักรางกูร. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ภาค 1). กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2543.

สุรัชย์ สุวรรณปรีชา. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 2. พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุง.
กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. 70 ปีสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2546.

วรรณชัย บุญบำรุง, ธนกร วรปรัชญากุล และสิริพันธ์ พลรบ. หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. เล่มที่ 1. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2548.

วรรณชัย บุญบำรุงและคณะ. หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2548.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2549.

อุดม เพ็องพุง. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 3 อุทธรณ์และฎีกา. กรุงเทพมหานคร : หจก.จिरรัชกิจการพิมพ์, 2543.

อำพน เจริญชีวิน. คำอธิบายการฟ้องและการดำเนินคดีในศาลปกครอง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2550.

งานวิจัยและวิทยานิพนธ์

กิตติพงษ์ จิตสว่างโสภิต. “ผลผูกพันคำพิพากษาในคดีแพ่ง : กรณีศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 145.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

แก้วกานนต์ ปิ่นแก้ว. “การขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

ไกรพันธุ์ พรหมานุกูล. “การแก้ไขคำพิพากษาที่ผิดพลาดหรือผิดหลงเล็กน้อย ตามมาตรา 143 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

คณิน วงศ์ใหญ่. “ปัญหาในการตีความ พยานหลักฐานใหม่ ศึกษาเปรียบเทียบการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่กับการสอบสวนซ้ำ.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

จันตรี สิ้นสุภฤกษ์. “การยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศ.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

ชินานนท์ วงศ์วีระชัย. “การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และ ซีวิตลอว์.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาวิทยาลัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

ปวีณา มาศมูททิก. “การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกาในคดีแพ่ง.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

วีระชัย เหลือง. “การเพิกถอนคำพิพากษาโดยศาลที่มีคำพิพากษา.” วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2555.

สันทัต สุจริตกุล. “การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

บทความ

ธนกร วรปรัชญากุล. “เรื่องระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส.” อุลพาห. (มกราคม-เมษายน, 2547).

วรรณชัย บุญบำรุง. “หลักทั่วไปของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของฝรั่งเศส.” วารสารนิติศาสตร์. ฉบับที่ 1 ปีที่ 30. (มีนาคม 2543).

สถิต เล็งไธสงค์. “การฟ้องความ”. บทบัณฑิตย ปีที่ 23. (มกราคม 2508).

สิริพันธ์ พลรบ และวรรณชัย บุญบำรุง. “การใช้สิทธิทางกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งโดยไม่สุจริต”. วารสารกฎหมาย. ปีที่ 20 ฉบับที่ 3. (2544).

เอกสารอื่นๆ

กิตติศักดิ์ ปรกติ. “ความเป็นมาและหลักการใช้นิติวิธีในระบบซีวิตลอว์และคอมมอนลอว์”. เอกสารอัดสำเนา.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. “เอกสารการสอนชุดวิชาระบบกฎหมายต่างประเทศ”. เอกสารอัดสำเนา.

วรรณชัย บุญบำรุง. การคัดค้านคำพิพากษาของศาล, เอกสารอัดสำเนาไม่ได้พิมพ์เผยแพร่.

Books

Andrew Beck. Principle of Civil Procedure. 2nd ed. Wellington : A THOMSON COMPANY, 2001.

Bryan A.Garner. Black's Law Dictionary. Eighth Edition. United State : West Publishing Co., 2004.

E.J.Cohn. Manual of German Volume 2. London : The British Institute of International and Comparative Law, 1971.

Fleming James, Jr and Geoffrey C. Harzard, Jr. Civil Procedure, 2 nd. Ed., (Boston : Little, Brown and company, 1997), p.527

Herzog E, Peter and Darlen, Delmar. "Attacks on Judicial Decisions" in Civil Procedure. Vol. 16 : International Encyclopedia of comparative Law. Ed. Boston. 1984.

Jack H. Friedenthal. Marry Kay Kane, Arthur R. Miller. (199). Civill procedure. (3 thed).

Mauro CAPELLETETTL. The Judicial Process in Comparative Perspective, (1989).

Peter E.Herzog and Delmar Karlen. "Attacks on Judicial Decisions in Civil Procedure". Chapter 8 Vol. 16. International Encyclopedia of Comparative Law,ed. International Association of Legal Science. Hague, Boston, London : Martinus Nijhoff publishers, 1982.

Website

ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์. "การขอให้ศาลพิจารณาทักท้วงหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีปกครองใหม่." <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id, 4 พฤศจิกายน 2557>.

ชนกฤต วรณัชชากุล. มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง : มองเทศแล้วย้อนมามองไทย. วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์. <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=231057>, 27 กรกฎาคม 2557

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. “การลบล้างคำพิพากษาที่ขัดต่อหลักการพื้นฐานของกฎหมายและความยุติธรรม.”
http://www.enlightenedjurists.com/blog_print/41, 7 มกราคม 2557.

Cornell Law School. Retrieved 1 <http://www.law.cornell.edu/rules/frcp/Rule59.thm>, August
1, 2009.

ประวัติการศึกษา

ชื่อ : นางสาวสุทธาริณี ฤทัยวัฒนา
วัน เดือน ปีเกิด : 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2530
วุฒิการศึกษา : นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1)
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ ปีการศึกษา 2552

